

**T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**SURİYE'DEKİ İÇ SAVAŞIN TÜRKİYE'DE OLUŞTURDUĞU
SOSYAL VE MEKANSAL ETKİLERİN ANALİZİ:
REYHANLI İLÇESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS

**Hazırlayan
Levent BİRSEN**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR**

**Karabük
HAZİRAN / 2019**

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

SURİYE'DEKİ İÇ SAVAŞIN TÜRKİYE'DE OLUŞTURDUĞU
SOSYAL VE MEKANSAL ETKİLERİN ANALİZİ:
REYHANLI İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS

Hazırlayan
Levent BİRSEN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR

Karabük

HAZİRAN / 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR LİSTESİ.....	11
GİRİŞ	12
Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları.....	13
Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	13
Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	14
Araştırmada Veri, Yöntem ve Sınırlılıkları.....	14
1. BİRİNCİ BÖLÜM ORTADOĞU VE ARAP BAHARI	17
1.1.Ortadoğu Tarihi	17
1.2.Ortadoğu Sınırları.....	18
1.3.Arap Baharı ve Ortaya Çıkışı	19
1.4.Arap Baharının Etkileri ve Son Durum.....	20
1.4.1.Tunus	20
1.4.2.Mısır	21
1.4.3.Libya	22
1.4.4.Yemen	23
1.4.5.Bahreyn	23
1.5. Suriye.....	23
1.5.1. Suriye'nin Etnik ve Dini Yapısı.....	25
1.5.2.Suriye'nin Ekonomik Yapısı	25
1.5.3.Suriye'nin Siyasi Yapısı	26
1.6. Suriye'de İç Savaşın Başlaması.....	27
1.7.Suriye'deki İç Savaşın Tarafları.....	29
1.7.1.Rejim Güçleri.....	29
1.7.2.Özgür Suriye Ordusu	29
1.7.3.DEAŞ (Irak Şam İslam Devleti)	30

1.7.4.YPG-PYD Terör Örgütleri.....	30
1.7.5.İslami Cephe.....	31
1.7.6.El Nusra.....	31
1.7.7.Ceyş-ül İslam (İslam Cephesi).....	31
1.7.8. Meşru Müdafaa Gerekçesiyle Terör Örgütleri İle Mücadele Eden Türkiye.....	32
2. İKİNCİ BÖLÜM MÜLTECİ KAVRAMI.....	36
2.1.Göç ile İlgili Kavramlar.....	36
2.1.1.Göç.....	36
2.1.2.Göçebe.....	36
2.1.3.Göçmen.....	36
2.1.4.İç Göç.....	36
2.1.5.Dış Göç.....	36
2.1.6.Sığınmacı.....	37
2.1.7.Mülteci.....	37
2.1.8.Muhacir.....	37
2.2.BM'ye Göre Mülteciler.....	37
2.3.Türk Hukuk Sistemine Göre Mülteciler.....	38
2.4.Mülteci Hakları.....	39
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 93 HARBİ ve 2018 YILLARI ARASINDA GERÇEKLEŞEN GÖÇ OLAYLARI VE POLİTİKALAR.....	41
3.1.Osmanlı Dönemi Muhacir Akınları ve Uygulanan Politikalar (18. ve 19. yy).....	41
3.1.2.Osmanlı Devleti'ni Göçler ve Göç Edenler İçin Aldığı Tedbirler.....	43
3.1.3.Osmanlı Devleti'nin Muhacirlere Yaptığı Yardımlar.....	44
3.2.Cumhuriyet Dönemi Göç Akınları ve Politikalar.....	47
3.2.1.Cumhuriyet Döneminde Göçmenlere Yapılan Yardımlar.....	49
3.3.Iraklı Sığınmacılar.....	52
3.3.1.İran – Irak Savaşlarının Ardından Oluşan Sığınmacı Akını.....	52
3.3.2. 1991 Körfez Savaşı ve Sığınmacı Akını.....	54
3.3.2.1.Iraklı Sığınmacılara Yapılan Yardımlar ve Harcamalar.....	56
3.4. 93 Harbi, Cumhuriyet Dönemi Göçleri ve Körfez Savaşlarına Kadar Gerçekleşen Göçlerin Etkileri.....	56
3.4.1.Ekonomik Etkiler.....	56

3.4.2.Demografik Etki	57
3.4.3.Çevresel Etkiler	58
3.5. 2011 ve Sonrasında Türkiye’deki Sığınmacılar	59
3.5.1.Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar	62
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM HATAY REYHANLI	66
4.1.Reyhanlı	66
4.1.1. Tarihi	66
4.1.2. Nüfus ve Ekonomi.....	66
4.1.3. Coğrafi Özellikleri	67
4.1.4.Yakın Tarih ve Akrabalık Bağları	68
4.2.Reyhanlı’da Suriyeli Sığınmacılar	70
4.3.Sığınmacı Akınının Reyhanlı’da Sosyal ve Mekânsal Yansımaları	71
4.3.1. Güvenlik	72
4.3.2. Lojistik Sektöründeki Gelişmeler	75
4.3.3.Yatay ve Dikey Yapılaşma	76
4.3.4.Verimli Arazilerin İşgal Edilmesi	80
4.3.5.Sağlık Hizmetlerinin Yetersiz Kalması	81
4.3.6.Ticari Kuruluşlar ve Sermaye Gelişmeleri	82
4.3.7.Ekonomik gelişmeler ve İstihdam	84
4.3.8.Enflasyona Etki.....	85
4.3.9.Kültürel Değişim ve Gastronomi Alanındaki İlerlemeler	85
4.4.ANKET VE BULGULAR	89
SONUÇ	100
KAYNAKÇA	106
TABLolar LİSTESİ	114
ŞEKİLLER LİSTESİ	115
HARİTA LİSTESİ.....	117
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	118
EKLER	119
ÖZGEÇMİŞ	122

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Levent BİRSEN'e ait "Suriye'deki İç Savaşın Türkiye'de Oluşturduğu Sosyal ve Mekânsal Etkilerin Analizi: Reyhanlı İlçesi" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği / ~~oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR	
Üye	: Doç. Dr. Güzin KANTÜRK YİĞİT	
Üye	: Prof. Dr. Barış TAŞ	

Tez Sınava Tarihi: 11.06.2019

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, ve bu eserleri her kullarışımda alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Adı Soyadı: Levent BİRSEN

İmzası :

ÖNSÖZ

1071 de Anadolu kapılarının Türklere açılmasıyla birlikte doğu-batı yönlü gerçekleşen göç hareketi, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde hız kesmeden devam ederek Avrupa sınırlarını aşmıştır. 1800'lü yıllara varana kadar fethedilen yerlere doğru sürekli gerçekleştirilen bu hareket, Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecine girmesi ile birlikte Anadolu topraklarına doğru bir geri dönüş hareketine dönüşmüştür. Özellikle 93 Harbi sonrasında gerçekleşen sürekli geri dönüş hareketi günümüze dek başka şekillerde devam etmektedir. Bir zamanlar hüküm sürdüğümüz yerlerdeki toplumlar, her fırsatta Anadolu topraklarını, dolayısıyla Türkiye'yi bir baba ocağı gibi görmüş ve Türkiye'ye sığınmışlardır. 93 Harbi ve Körfez Savaşları gibi olayların akabinde oluşan göç dalgalarından nasibini alan ülkemiz, son olarak da 2011'de Suriye'deki iç savaştan kaçan insanların oluşturduğu göç dalgasına kapılarını açmıştır. Açlık, yoksulluk, savaş, hizmet yetersizliği gibi birçok sebeple ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıların sayısı günümüz itibariyle 3.500.000'u aşmıştır. Yurdumuzun her yerinde görmeye alışkın hale geldiğimiz Suriyeli sığınmacılar, Türkiye'de yaşadıkları yerlere adapte olmaya çalıştıkları gibi, yaşadıkları çevrede bir dizi değişikliklere de sebep olmuşlardır. Bu çalışma kapsamında Suriyeli sığınmacıların sosyal ve mekânsal etkilerini Reyhanlı özelinde incelenecektir.

Bu çalışmayı hazırlamamda desteklerini esirgemeyen, lisans ve yüksek lisans eğitim sürecimde üzerimde emeği geçen Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR'a, Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR'e, Prof. Dr. Mücahit COŞKUN'a, Prof. Dr. Fatih AYDIN'a, Doç. Dr. Osman ÇEPNİ'ye, Doç. Dr. Güzin Kantürk YİĞİT'e, Dr. Öğr. Ü. Muhammed ORAL'a, Dr. Öğr. Ü. Öznur YAZICI'ya, Dr. Öğr. Ü. Sevda COŞKUN'a, Arş. Gör. Mesut GÖK'e ve Arş. Gör. Ayça YILMAZ'a en içten şükranlarımı sunarım.

Büyük bir özveriyle hazırlanan bu çalışmanın Coğrafya camiasına ve özellikle de Suriyeli Sığınmacılar için geliştirilecek politikalara faydalı olabilmesi ümidiyle.

Tez sürecinde hakka teslim ettiğimiz değerli danışman hocam Ersin Güngördü ve rahmetli Anneme ithafen.

Levent BİRSEN

ÖZ

Çağımızın en bilindik problemlerinden biri haline gelen göç olgusu Osmanlı'nın yıkılış sürecine girmesiyle birlikte sık sık karşımıza çıkan bir durum haline gelmiştir. Osmanlı'nın yıkılış sürecinin ardından Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, mübadele zamanlarında, Körfez Savaşlarında ve son olarak da Arap Baharı sonrası Suriye'de yaşanan gelişmeler sonucunda ülkemiz yine göç dalgalarıyla karşı karşıya kalmıştır.

Bu çalışma; Türkiye'nin tüm illerine dağılmış olan Suriyeli Sığınmacıların sosyal ve mekânsal alanda ne gibi etkiler yarattığını, bu etkilerin özellikle Hatay / Reyhanlı özelinde ne şekilde kendini gösterdiğini, yerli halkın sığınmacılara karşı bakış açısını ve bu durumdan nasıl etkilendiklerini, var ise olumsuz etkileri minimuma indirmek için mevcut durumu görmeyi ve ülkemiz lehine alınacak tedbirler için bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir. Çalışmada son 150 yıllık göç olayları da incelenmiş ve günümüzde oluşan etkilerin geçmişte oluşan etkiler ile paralel ilerlediği gözlenmiştir. Araştırmada yerel halkın genel manada sığınmacılardan memnun olmadığı saptanmıştır. Bu durum üzerinde etkili olan sebeplerin başında güvenlik problemleri ve ekonomik kaygıların geldiği belirlenmiştir. Reyhanlı'da önemli bir nüfusa sahip sığınmacıların gelecek için kaygı yarattığı ve sürekli bir varlığın istenmediği anlaşılmıştır. Sığınmacıların yaratmış olduğu mekânsal yansımalara bakıldığı zaman; sağlık alanında problem ve yetersizlikler yaşandığı, lojistik sektöründeki gelirlerin azaldığı, güvenlik sorunlarının ilçede kalıcı izler bıraktığı, yatay ve dikey yapılaşma ile şehrin kontrolsüz geliştiği, kültürün çeşitlendiği, gastronomi alanında ilerlemeler kaydedildiği, enflasyonun yükselme ve dengelenme dönemi yaşadığı, sermaye ve şirket varlığında artış yaşandığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda sığınmacıların hem olumlu hem olumsuz etkiler yarattığı bulgular arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Sığınmacı, Arap Baharı, Suriye, Göç Politikaları, Geçmişten Günümüze Göçler, Sosyal ve Mekânsal Etki, Reyhanlı.

ABSTRACT

The phenomenon of immigration, which has become one of the most known problems of our age, has become a frequently encountered situation with the fall of the Ottoman Empire. Following the collapse of the Ottoman Empire, our country was again faced with migration waves as a result of the developments that took place during the establishment years of the Republic, during the exchange times, during the Gulf Wars and finally after the Arab Spring.

In this study; It is aimed to understand the current status to minimize the adverse effects if exist, what kind of influences are created in the social and spatial area of the Syrian Refugees who spread among all provinces of Turkey, how these influences show up especially in Hatay/ Reyhanlı, perspective of the local people on the asylum seekers and how they are affected from this situation and it is aimed to obtain a perspective for the measures to be taken in favor of our country. In the study, the migration events of the last 150 years have also been examined and it was observed that the effects occurring today are in parallel with those occurring in the past. In the study, it was found that the local people were not satisfied with the asylum seekers in general. Security problems and economic concerns have been identified as the most important factors affecting this situation. It has been understood that asylum seekers with a significant population in Reyhanlı cause anxiety for the future and that a permanent presence of them is not desired among the local people. When the spatial reflections created by asylum seekers are examined; it was found that the problems and inadequacies occur in the health field, incomes in logistics sector decreased, security problems left lasting traces in the district, the city developed uncontrollably with horizontal and vertical construction, diversification of culture did occur, progress was made in gastronomy field, increase and balancing periods occurred in inflation and there was an increase in the presence of capital and companies. In this context, asylum seekers have both positive and negative effects according to the findings.

Keywords: Refugee, Asylum Seeker, Arab Spring, Syria, Migration Policies, Migrations from Past to Present, Social and Spatial Impact, Reyhanlı.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Suriye'deki İç Savaşın Türkiye'de oluşturduğu Sosyal ve Mekânsal Etkilerin Analizi : Reyhanlı İlçesi Örneği
Tezin Yazarı	Levent BİRSEN
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	11.06.2019
Tezin Alanı	Coğrafya Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜSBE – KARABÜK
Tezin Sayfa Sayısı	122
Anahtar Kelimeler	Mülteci, Sığınmacı, Arap Baharı, Suriye, Göç Politikaları, Geçmişten Günümüze Göçler, Sosyal ve Mekânsal Etki, Reyhanlı.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Analysis of Social and Spatial Effects in Turkey Caused by the Civil War in Syria: The Case of Reyhanlı
Author of the Thesis	Levent BİRSEN
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	11.06.2019
Field of the Thesis	Geography Master
Place of the Thesis	KBÜSBE – KARABÜK
Total Page Number	122
Keywords	Asylum Seeker, Arab Spring, Syria, Migration Policies, Migrations from Past to Present, Social and Spatial Impact, Reyhanlı.

KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- BM : Birleşmiş Milletler
- BMGK : Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
- DEAŞ : Irak Şam İslam Devleti
- ÖSO : Özgür Suriye Ordusu
- PKK : Kürdistan İşçi Partisi (Terör Örgütü)
- PYD : Demokrat Birlik Partisi (Terör Örgütü)
- SDG : Suriye Demokratik Güçleri (Terör Örgütü)
- TSK : Türk Silahlı Kuvvetleri
- YPG : Halk Koruma Birlikleri (Terör Örgütü)

GİRİŞ

Medeniyetin ilk ayak izlerini taşıyan Ortadoğu bölgesi tarihin hemen hemen her döneminde bir iktidar mücadelesi geçirmiştir. Son olarak yakın tarihteki 2010 sonrası dönemde Arap Baharı ismini alan özgürlük mücadelelerine sahne olmuş ve Ortadoğu'daki hemen hemen tüm ülkeleri etkisi altına almıştır. Birçok ülkede cebren ya da normal olarak gerçekleşen normalleşme süreci Suriye ve Yemen gibi ülkelerde hala sıcaklığını korumaktadır. Sınır komşumuz olan Suriye'nin içine girmiş olduğu bu vahim durum yaklaşık 8 yıldır devam etmektedir. Savaşların devam etmesindeki tek sebep ülke içindeki problemler olmamakla birlikte birçok ülkenin siyasi çıkarlarının çatışması da etkili olmuştur. Özellikle Suriye, sahip olduğu stratejik konum nedeniyle birçok ülkenin iştahını kabartmakta ve soğuk savaş yaşayan Rusya ile ABD arasında bir otorite yarışının yaşanmasına sebep olmaktadır. Yaşanan siyasi boşluk Suriye'de sadece dış ülkelere değil terör örgütlerinin de örgütlenmesine çanak tutmuştur. Özellikle ülkenin kuzeyinde, dış ülkelerin maşaları haline gelen PKK-PYD-YPG-DEAŞ gibi birçok terör örgütü faaliyet göstermeye başlamıştır. İstilaya uğrayan ülkede vatandaşlar hem rejim güçlerinin hem de terör örgütlerinin saldırılarına maruz kalmış ve can havliyle kendini komşu ülkelere atmışlardır.

Sığınma olaylarının başladığı 2011 yılı itibariyle göçten en çok etkilenen ülke şüphesiz Türkiye olmuştur. 911 km sınıra sahip olduğumuz Suriye'den kaçan sığınmacılar Hatay, Kilis, Gaziantep, Mardin, Şırnak gibi sınır illerinden Türkiye'ye giriş yapmaya başlamışlardır. 2011-2019 yılları arasında 3.500.000'u aşan sığınmacı kitlesini bağrına basan ülkemiz hiçbir yardımı esirgememiş, misafirlerimiz için dünyada emsali görülmemiş bir fedakarlığa imza atmıştır. Gerek barınma merkezleri gerek sağlık ve eğitim hizmetleri ve gerekse de sosyal yardımlarla dört koldan sarılan yaralar, sığınmacıların hemen hemen tüm ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Elbette ki bu durumun yarattığı etki sadece ekonomik olmamıştır. Sosyal ve mekânsal alanda gerçekleşen ciddi değişimler, kültürel çatışmalar ve adaptasyon süreçleri hala devam etmekte ve durum böyle devam ederse uzun bir süre daha devam edecek gibi durmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışma; Suriyeli sığınmacıların Hatay / Reyhanlı'da sosyal ve mekânsal alanda ne gibi etkiler yarattığını, yerli halkın sığınmacılara bakış açısını ve bu durumdan nasıl etkilendiklerini, var ise olumsuz etkileri minimuma indirmek için mevcut durumu görmeyi ve ülkemiz lehine alınacak tedbirler için bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda sadece günümüz incelenmemiş; son 150 yıllık dönemde meydana gelen göç olayları ele alınarak daha sağlam temeller oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışma eleştirel bakış açıları geliştirerek birkaç soruya cevap aramaktadır. Bu kapsamda araştırma soruları şöyle sıralanabilir;

- a) Geçmişten günümüze (son 150 yıllık dönem) yaşanan göç olayları ve uygulanan politikalar nelerdir?
- b) Suriye'nin iç savaşa sürüklenmesinde etkili olan sebepler nelerdir?
- c) Sığınmacıların hukuki statüleri nedir?
- d) Sığınmacıların ülkemizde yaratmış olduğu etkiler nelerdir?
- e) Sığınmacıların Reyhanlı'da oluşturduğu etkiler nelerdir ve vatandaşların bu duruma karşı tutumu nedir?

Araştırmaya konu olan Reyhanlı ilçesi konu ile yakından ilgili olan bir noktadır. Bölgenin araştırma alanı olarak seçilmesinde; ilk sığınmacıların burada misafir edilişi, sınır ilçesi oluşu, Suriyeli vatandaşlar ile akrabalık bağlarının bulunması gibi sebepler etkili olmuştur. Çalışma sorularına cevap bulabilmek için devletin çeşitli organlarının hazırlamış olduğu yayınlardan faydalanılmış ve yerel halkla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Makro düzeyde gerçekleşen göç olayları yavaş ve izlenebilir bir seyir izlediği zaman nispeten sindirilebilir bir ilerleyiş izleyebilir. Ancak büyük etkileri mikro düzeye indirdiğimiz zaman bir karmaşa ve sorun yığını haline gelebiliyor. Çalışma alanına baktığımız zaman 2018 yılı verilerine göre 98.534 nüfuslu bir ilçedir. Çok hızlı bir ivme kazanarak gerçekleşen sığınmacı akını ilçe nüfusunu bir anda 200.000 dolaylarına taşımıştır. Bu ilçeyi bir durak olarak kullanıp hemen başka bölgelere geçenleri de sayarsak günlük sirkülasyon çok daha ciddi bir boyuta ulaşmaktadır. Bu yaşanan şok etkisi ilçede ticari hareketlilik gibi olumlu etkiler yaratırken, çarpık kentleşme, işsizlik,

çevre problemleri gibi birçok olumsuzluğu da beraberinde getirmektedir. Bu etkiyi başka bir ülkeden gelen sığınmacı halk gerçekleştirdiği zaman hukuki alanda da bir dizi açıklar ortaya çıkabilmektedir. İşte bu etki ve etkileşimi kontrol altında tutmak ve izlenebilir bir süreç haline getirebilmek için bilimsel yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda alışılmışın dışında bir Siyasi Coğrafya yaklaşımıyla konuyu ele alma gereksinimi doğmuştur. Bölgenin yaşanan gelişmelerden nasıl etkilendiği, neler yapılması gerektiği, geçmişten günümüze ne tür tecrübeler edinildiği ve bunların analizinin coğrafi literatüre katkı sağlayacağı gibi devlet politikalarına da yardımcı olacağı düşünülmektedir. Geçmiş ve günümüzü bir sentez haline getirmek için Tarih ve Uluslararası İlişkiler disiplinleri de yardımcı bilimler olarak kullanılmıştır. Bu bakış açısı da çalışmanın farkını ortaya koymaktadır. Bu şekilde ayakları yere basan, sağlam temelleri olan bir mukayese kabiliyetine sahip olmak mümkün olacaktır. Sorunların üstesinden gelebilmek için tecrübelerin ışığında ilerleme şansı yakalayacağız. Ampirik bulgular ile de desteklenen çalışma yenilikçi ve özgün bir yapıya sahiptir.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde yaşayan yerli halk oluşturmaktadır. Çalışma alanında evren olarak kabul edilen nüfus 98.534 tür. Örneklem gurubu basit tesadüfi örneklem kullanılarak seçilmiştir. Araştırmada gönüllülük esas alınarak 233 kişiye anket uygulanmıştır. 250 kişiye anket uygulanmasına rağmen, çelişki ve yanlışlık içeren 17 anket çalışmadan çıkartılarak kapsam dışı bırakılmıştır.

Evren büyüklüğü 1.000.000 kadar olan bir çalışmayı 0.05 örneklem hatası ile 384 kişi temsil edebilir (Baş, 2002). Çalışmamızın evreni 98.534'tür. Örneklem ise 250 kişidir. Buradan anlaşacağı üzere örneklem evreni fazlasıyla temsil edebilmektedir.

Araştırmada Veri, Yöntem ve Sınırlılıkları

Bu çalışma Sosyal Bilimler alanında rağbet gören Karma Yöntem araştırmasıyla oluşturulmuştur. Bu yöntem ile nitel ve nicel veriler bir arada işlenmiştir.

Nicel araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model kapsamında birincil ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. Birincil veri olarak Reyhanlılı halka anket uygulanarak ampirik sonuçlar elde edilmiştir. İkincil veri olarak ise ilgili devlet

kurumlarından elde edilen kaynaklar kullanılmıştır. Ortaya çıkan veriler ışığında bir analiz yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

Nitel araştırmada Fenomonoloji yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşımla insanların sığınmacılar hakkındaki düşünceleri derinlemesine incelenmiştir. Deneklere anket uygularken açık uçlu sorular sorulmuş ve kişilerin bilgi ve tecrübelerine ulaşmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında konuyla ilgili yapılan çalışmalar araştırılıp analiz ve sınıflandırılması yapılmıştır. Kuramsal çerçeve ve bulgular değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Gerçekleşen süreçlerin coğrafi mekânda olması konuyu Siyasi Coğrafya çerçevesinde bir inceleme alanı haline getirmiştir. Geçmiş mülteci politikalarının da kapsama dahil edilmesinden ötürü başka disiplinlerden de faydalanılmıştır. Bu kapsamda literatür taraması yapılmış ve amaca uygun olarak sınıflandırılmıştır. Konuyla ilgili devlet birimleri olan İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi, AFAD gibi kurumların yayınlamış olduğu kaynaklardan da faydalanılmıştır. Böylece hem birincil hem ikincil kaynaklar çalışma kapsamında kullanılmıştır.

Reyhanlı'daki yerli halkın Suriyelilerle olan ilişkilerini incelemek için sahada araştırmalar yapılarak yerinde gözlem ve tespit yapılmıştır. Mülakat ve gözlem tekniği ile nitel veriler toplanmıştır. Çalışmada saha ile ilgili fotoğraflama da yapılarak görsel materyaller elde edilmiştir. Uzaktan algılama yöntemleri kullanılarak uydu görüntüleri ışığında görsel materyaller hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında bir dizi sınırlılıklar karşımıza çıkmıştır. Devlet kurumları bir zamanlar veri paylaşımına tamamen kapalıyken, bazı kurumların veri paylaşımına açık hale gelmesiyle birlikte durum nispeten daha ulaşılabilir bir hale gelmiştir. Saha ve çevresi ile ilgili güncel bilgilere ancak haber siteleri aracılığı ile ulaşılabilirdiğinden doğru bilgiye ulaşmada bir takım zorluklar yaşanmıştır. Yerel halka anket uygulanırken insanların çekimser davranması bazı sorulara güçlüklerle cevap alınmasına sebep olmuştur.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın dayanak noktaları, amacı, Ortadoğu ve Arap Baharı, Suriye ve Suriye'deki iç savaşın tarafları hakkında bilgi aktarılmıştır. İkinci bölümde göç ve mülteci kavramı ele alınmış, üçüncü bölümde ise geçmişten günümüze mülteci ve sığınmacı politikaları incelenmiştir. Son

bölüm olan dördüncü bölümde de Suriye'deki iç savaşın Reyhanlı'daki sosyal ve mekânsal etkilerine ve anket bulgularına yer verilmiştir.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

ORTADOĞU VE ARAP BAHARI

1.1.Ortadoğu Tarihi

Bugün Ortadoğu dediğimiz bölge Hıristiyanlık öncesi ve Hıristiyanlık inancının başlangıç yıllarında, batı yarısı Roma, doğu yarısı ise Pers İmparatorlukları arasında yer almaktaydı. O dönemlerde dil, din, kültür bakımından günümüzden çok farklı bir yapıya sahipti. Bölgede Hıristiyanlık, Yahudilik ve Musevilik dinlerine inanan topluluklar bulunmaktaydı. İslamiyet inaniş ve yaşayış biçimi benimseninceye kadar geçen sürede, bölgede Hıristiyanlık kültür ağır basmıştır. Roma Kültürü kendini baskın bir şekilde gösterirken Pers İnanç ve yaşayış biçimleri milli olduğu için pek yayılma göstermemiştir (Lewis, 1995, s.27,45).

Bölge insanlık tarihinin ilk yerleşim yerlerinden biri olarak kabul görmektedir. Semavi dinlerin başlangıç noktası oluşu (İslamiyet, Hıristiyanlık, Yahudilik), stratejik konumu ve petrol gibi zengin yeraltı kaynaklarına sahip oluşu, bu bölgeyi günümüze dek önemli kılmıştır. Bölge medeniyet tarihinin ilk ayak izlerini taşıdığı için insanlık tarihinin her döneminde önemli bir bölge olmuş ve birçok savaşa sahne olmuştur (Arı, 2008, s.26).

Ortadoğu, tüm emperyalist güçlerin bölgede hakim olma mücadelesi verdiği bir alandır. Bu hakimiyeti sağlayabilmek için sürekli olarak etnik, dini ve mezhepsel farklılıkları göz önünde tutmuşlardır ve oluşan boşluklardan faydalanmışlardır. Bölge sınır bağlamında her emperyalist gücün çıkarlarına ve emellerine göre değişiklik göstermiştir. Genel manada Asya ve Afrika'daki yerlerle, biraz da Balkanların bir kısmını içine alan geniş bir bölgeyi kapsamaktadır. Etnik açıdan bakıldığında Araplar, Türkler, Persler, Yahudiler, Kürtler, Ermeniler ve diğer toplulukları içinde barındırmaktadır (Özdemir, 2012, s.50).

Osmanlı Devleti ile birlikte 500 yıl kadar huzurlu bir yaşam süren Ortadoğu, batı dünyasının sömürgeci tutumlarıyla birlikte günümüze dek kanayan bir yara haline dönüşmüştür. Haçlı seferleri, coğrafi keşifler ve sömürgecilik döneminde bölge; batılı güçlerin hakimiyet kurduğu bir alan haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşının ardından sömürgecilikte birbiriyle yarışan batılı devletler Ortadoğu'nun birçok yerinde fiilen egemenlik kurmuştur (Elban, 2017, s.3-7).

Bölge İngiltere, Fransa, Amerika, Almanya, Rusya gibi büyük ülkeler için üç kıtanın kesiştiği yerde stratejik öneme sahip bir noktadır. Boğazlar vasıtasıyla Karadeniz'i Akdeniz'e, Süveyş Kanalı ile de her iki denizi Hint Okyanusu'na bağlar. Ayrıca Cebelitarık Boğazı ile Atlas Okyanusuna bağlanır.

Geçmişten günümüze Ortadoğu; zengin petrol ve doğalgaz kaynakları, petrol satışından elde edilen yüksek petrol geliri, petrol geliri ile desteklenen silahlanma yarışı ve edinilen silahlarla desteklenen feodal ve otokrat yöneticiler, sosyal yapıda uçurum oluşturacak dengesiz gelir dağılımı, uluslararası politikaları yönlendiren Arap milliyetçiliği, İslam Birliği ve Radikal İslami Eğilimler, homojen olmayan toplumsal yapı, uluslararası şirketlerin yerel yönetimlerle kurduğu çıkar amaçlı ilişkiler, ülkeler arası çatışmalar ve süregiden istikrarsızlıklara sahne olmuştur. Bu olumsuz özelliklere ek olarak da düşük eğitim düzeyi, toplumsal yapıda demokratik kurumların olmayışı, bireysel hak ve özgürlüklere konulan sınırlamalar, kadın erkek eşitsizliği, insan hakları ihlalleri de genel olumsuzlukların devam etmesine yol açmaktadır (Pehlivanoğlu, 2004, s.41).

1.2.Ortadoğu Sınırları

Bölge coğrafi açıdan karışık bir kavramdır. Eskiden Ortadoğu tabiri Türkiye, İran, Irak, Suriye, Mısır ve Sudan'ı içine alırken bu sınır zamanla daha da genişlemiştir (Choueri, 2011, s.1).

Ortadoğu'nun topoğrafik sınırlarını şu şekilde tanımlayabiliriz: Anadolu ve Arabistan adları ile anılan iki büyük yarımada ile dünyanın en büyük iç sularından olan Hazar Denizi'nin güneyinde yer alır. Bu iki büyük yarımada Kafkaslar ve İran ile Asya kıtasına bağlanırken kuzey, kuzeybatı, batı ve güneyden denizlerle (Hazar Denizi, Karadeniz, Marmara Denizi, Boğazlar, Ege ve Akdeniz, Kızıldeniz, Umman Denizi ve Hint Okyanusu) çevrilmiştir. Anlaşılacağı gibi bu bölge çok belirgin şekilde birleşmiş olma özelliğine sahiptir.

Siyasi sınırlar olarak Ortadoğu; Mısır, Yemen, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Katar, Kuveyt, Suudi Arabistan, Irak, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Türkiye ve İran'ı da kapsayan toplam 8.012.779 kilometrelik bir alanı belirtmektedir (Zehir, 2004, s. 279).

1.3.Arap Baharı ve Ortaya Çıkışı

Tunus'ta başlayıp birçok Arap ülkesini etkileyen, iktidarı değiştirmeyi amaçlayan toplumsal halk hareketlerine Arap baharı adı verilmiştir. Bu hareket 21.yüzyılın ve Arap dünyasının en büyük direniş hareketidir (Ayhan, 2011, s.18).

Fotoğraf 1 : Arap Baharı Gösterilerinden Bir Fotoğraf

(Kaynak: <https://www.neoldu.com/ortadagudaki-kriz-arap-bahari-929h.htm>)

Arap Baharı, kelime manası olarak; Arap halklarının demokrasi, özgürlük ve insan hakları taleplerinden ortaya çıkmış; bölgesel, toplumsal, siyasi-silahlı bir hareket olarak nitelendirilmiştir.

Ortadoğu bölgesi için devrim niteliği taşıyan Arap Baharı, tarih olarak 17 Aralık 2010'da Tunuslu Muhammed Bouazizi'nin kendini ateşe vermesiyle birlikte başlamıştır. İşportacı olan Muhammed Bouazizi'nin mallarına el koyulması ve aşağılanması sonrasında Bouazizi, hükümet binası önüne gelerek yanıcı bir madde ile kendini yakmıştır. Ağır yaralanan ve tedavi altına alınan Bouazizi, 18 gün sonra yaşamını yitirmiştir. Bu ölüm Ortadoğu'yu saracak bir yangının ilk kıvılcımı olmuştur. (Gelvin, 2016, s.1-10).

Bouazizi'nin ölümüyle başlayan protesto dalgası Cezayir, Lübnan, Ürdün, Sudan, Umman, Yemen, Suudi Arabistan, Mısır, Suriye, Libya, Irak, Bahreyn, Kuveyt gibi ülkelerde de devam ederek gösteri ve protestolara sahne olmuştur. Bu protesto ve gösteriler bazı ülkelerde sadece belirli boyutlarda kalırken Tunus, Mısır ve Libya'da yönetim değişikliklerine, Suriye'de ise iç savaşa doğru sürüklenmiştir. Arap dünyasında yaşanan olaylarda ilk devrilen devlet başkanları; Tunus devlet başkanı Zeynel Abidin Bin Ali ve Mısır devlet başkanı Hüsnü Mübarek olmuştur. Ardından Ağustos 2011'de

Libyalı muhalifler Trablus'ta Muammer Kaddafi iktidarına son vermiştir. Kaddafi Fransa öncülüğündeki yerel halk tarafından linç edilerek öldürülmüş, Mübarek sonrası gelen Mursi için ise; Kaddafi'den uzun bir süre sonra, Mayıs 2015'te idam kararı verilmiştir. Ancak bu karar uygulanmayarak yargılamalara devam edilmiştir. Yargılama sürerken 2019 yılında Mursi mahkeme salonunda vefat etmiştir. Suriye'de ise çatışmalar günümüze dek devam etmektedir. Bu olumsuz gidişat ve halka uygulanan zulüm, Esad rejiminin sonunun da diğer rejimler gibi olabileceğine işaret etmektedir (Özdemir 2012, s.95).

Baharın yaşandığı ülkeler içerisinde dış etkenlerin en fazla yazılıp çizildiği ülkeler; NATO'nun askeri harekât yaptığı Libya ile birçok ülkenin güçlerini sınırlarında barındıran Suriye'dir. Bu arada Bahreyn gibi, Bahar'ın yaşandığı ancak, diğer Bahar mağduru ülkelerin aksine muhalefeti susturmak için komşu ülkelere kuvvet gönderilen ülkeler de vardır. Yine aynı şekilde Yemen'deki karışıklıkların dindirilmesi için başta Suudi olmak üzere Arap ülkeleri birlikte hareket etmişlerdir. Ancak Yemen'deki iç savaş daha da şiddetlenmiş ve Suudi Arabistan ile çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu çatışmalar Husiler denen gruba karşı hala devam etmektedir.

1.4.Arap Baharının Etkileri ve Son Durum

Tunus'ta yönetimin değişmesiyle birlikte diğer Arap ülkeleri bundan cesaret alıp isyanlara başlamıştır. Tunus'u Mısır, Libya, Fas, Cezayir, Suriye, Bahreyn, Yemen gibi ülkeler takip etmiştir. Fas, Cezayir, Bahreyn gibi ülkelerde protestolar küçük çapta kalmış ve fazla sürmemiştir (Yavuz ve Erdurmaz, 2012, s.11-39).

Çatışmaların sürdüğü ve iç çatışmaların yaşandığı ülkelerde insanlar yaşadığı yerleri bırakarak başka ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Ülke içinde işsizlik artmış, sağlık sorunları baş göstermiş, eğitim hizmetleri durmuş ve tam bir trajedi yaşanmaya başlamıştır. Aşağıdaki bölümde Arap baharından etkilenen ülkeler hakkında kısaca bilgi verilecektir.

1.4.1.Tunus

Muhammed Bouazizi'nin ölümüyle başlayan protestolar ve isyanlar giderek ülke geneline yayılmıştır (Fotoğraf 2). Protestoların genişlediğini gören Zeynel Abidin Bin Ali istifa ederek Suudi Arabistan'a sığınma başvurusu yapmıştır. Başvurusu kabul edilen

Zeynel Abidin, Suudi Arabistan'a kaçarak yaşamını orada devam ettirmiştir. Tunus devrimi yaşayışı bakımından kansız sonlanan tek ülke diyebiliriz. Sonuç olarak 23 yıllık dikta rejimi sona ermiş ve Tunus'ta yönetim değişmiştir.

Fotoğraf 2 : Tunus'taki Gösterilerden Bir Fotoğraf

(Kaynak : http://parstoday.com/tr/news/world-i95889-tunus%27ta_huzursuzluklar_yeniden_ba%C5%9Flad%C4%B1)

1.4.2.Mısır

Tunus'taki gösterilerin ardından bir ay içerisinde isyan ateşi Mısır'a sıçradı ve çatışmalar yaşanmaya başladı. Ancak Mübarek isyancılara karşı Zeynel Abidin Bin Ali'den daha sert bir tavır takınmış ve gösteri ortamı daha da gerilmiştir (Fuller,2017, s.246).

Hüsni Mübarek şiddetli isyanlar karşısında istifa etmiş ve tutuklanmıştır. Yüksek askeri konsey yönetime refakat ederek 6 ay içinde sivil yönetime geçileceğini sözünü vermiş ancak bu sözünü tutmadığı için tekrar gösteriler başlamıştır. 28 Kasım 2011 de seçimle Müslüman kardeşler yönetime gelmiş, 30 haziranda 2012 Muhammed Mursi Cumhurbaşkanı olmuştur. Böylece 40 yıllık mübarek dönemi sona ermiştir. Ancak bu durum fazla sürmemiştir. Yaklaşık 1 yıl sonra askeri darbe yapılmış Abdülfettah Es Sisi yönetimin başına geçmiştir. Muhammed Mursi ve arkadaşları tutuklanarak idam cezasına çarptırılmıştır. Ancak daha sonra idam cezası ertelenerek yargılamalara devam edilmiştir (Güler ve Çağlar, 2015, s.153-169).

Fotoğraf 3 : Mısır'daki Gösterilerden Bir Fotoğraf

(Kaynak: <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylarmisir-arap-bahari-1299>)

1.4.3.Libya

Şubat 2011 de Libya'ya sıçrayan isyan ateşi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) nedeniyle diğer ülkelerden farklı bir hal almıştır. 42 yıllık diktatör Muammer Kaddafi ordunun yönetime el koymaması için orduyu pek modernize etmemiş ve orduya yapılan harcamaları kısıtlı tutmuştur (Yavuz ve Erdurmaz, 2012, s.130).

Kaddafi gösterilere karşı sert tepki vermiş, oğulları komutasındaki ordu ile halkına karşı ölüm kasmaya başlamıştır. Uluslararası tepki toplayan Kaddafi'ye BMGK yoluyla müdahale yolu açılmış ve NATO gücüyle müdahale edilmiştir. NATO desteğini alan isyancılar daha sonra Kaddafi'yi ele geçirmiş linç ederek öldürmüşlerdir.

Fotoğraf 4 : Libya'daki Gösterilerden Bir Fotoğraf

(Kaynak: <http://www.aljazeera.com.tr/goruslibyada-yeniden-yapilanmayi-zorlastiran-fay-hatları>)

1.4.4.Yemen

Yemen’de hükümete muhalif halk, 33 yıllık lider Abdullah Salih’i yönetimden indirmek için Ocak 2011 de harekete geçti. Yaşanan çatışmalar sonucu yönetimden çekilen Cumhurbaşkanı Salih’ten sonra ülkede çatışmalar devam ederek günümüze dek sürmüştür. Husiler denen Şii grup ve Suudi Arabistan’ın desteklediği Sünni gruplar arasında çatışmalar hız kesmeden devam etmektedir. Hatta Husiler, Suudi sınırları içerisine dahi roket saldırıları gerçekleştirmektedirler. Günümüz itibariyle Yemen’deki savaşın tarafları; Suudi öncülüğünde Meşru Hadi Hükümeti, İran destekli Husiler ve devrik lider Salih’e bağlı güçler, El Kaide örgütü ve onu destekleyen aşiretler şeklinde sıralanabilir (<https://www.dunya.com/dunya/yemen039deki-savasta-kim-kiminle-carpisiyor-haberi-275034>).

Fotoğraf 5 : Yemen'deki İç Savaşın Bir Fotoğraf

(Kaynak:<https://www.islahhaber.net/yemen-ic-savasinda-korkunc-bilanco-87169.html>)

1.4.5.Bahreyn

Bahreyn’de meydana gelen ayaklanmalara Suudi Arabistan hızlı bir şekilde müdahale etmiş ve yönetime destek vererek sert tedbirler alınmasına yardımcı olmuştur. Bu sayede Bahreyn’de ayaklanmalar büyümeden önüne geçilmiştir.

1.5. Suriye

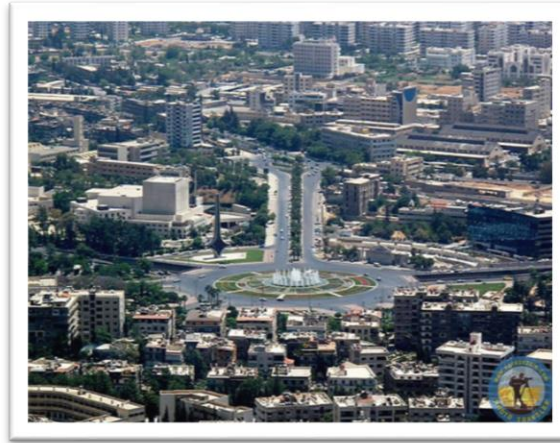
Suriye ismi kelime manası olarak Asuriye kelimesinden türediği sanılmaktadır. Geçmiş tarihteki ismi Aram’dır. Ülkenin kuzeyi ve güneyi; Şam Aramı ve Halep Aramı olarak bilinmekteydi. Osmanlı kaynaklarına baktığımızda bölge Şam olarak

isimlendirilmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Fransa mandasına giren Şam bölgesi Suriye ismini almıştır (Güngördü, 2010, s.129).

Suriye, 634 yılında İslam topraklarına katılmış, 1918 yılında imzalanan Mondros Antlaşmasına göre İngilizlere, daha sonra da Fransızlara bırakılmıştır. Fransız işgali zamanında Halep, Şam, Lazkiye, Cebel-i Druz ve İskenderun'da özerk yönetimler kurulmuştur. Çoğu Türk halkından oluşan İskenderun sancağı, 1939 yılında Hatay'ın Anavatana dahil edilmesiyle birlikte Hatay ili olarak isimlendirilmiştir. Fransız kuvvetlerinin Suriye'den çekilmesiyle birlikte 1946 yılında Suriye bağımsızlığını kazanmıştır. Suriye, 1940 ve 1950 yılları arasında 10 yıl boyunca darbe sonucu yönetime gelen başkanlar tarafından yönetilmiştir. Daha sonra Mısır ile birleşip, Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni oluşturmuşlardır. Ancak bu Cumhuriyet uzun sürmemiştir. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Baas partisi de güçlülüğünü ve ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. Hafız Esad yönetime gelene kadar Suriye'de hedefine ulaşan ya da ulaşamayan 15'ten fazla darbe yaşamıştır. Baba Esad'ın boş bıraktığı koltuğa oğlu Beşar Esad geçmiş ve günümüze dek yönetimi alinde tutmuştur (Abuhasan, 2013, s.6-7).

Ülkenin yüz ölçümü 184 004 kilometrekare ve nüfusu 22 milyon civarındadır. Tek partili başkanlık sistemine dayalı ülkede başkent Şam'dır. Diğer önemli şehirleri; Halep. Hama, Humus, Deyrizor, İdlib, Hasaki, Lazkiye, Dara, Rakka ve Tartus'tur (Atalay, 2011:39).

Rakka ile Meseke arasında bulunan Ceber Kalesi Türk Toprağıdır.

Fotoğraf 6 : Suriye'nin Başkenti Şam'dan Savaş Öncesi bir Fotoğraf

(Kaynak: <https://www.fotogezgin.com/dunya-gezi-yazisi/ortadogu/tarihi-hicaz-demiryolunda-kardes-bir-kardes-kent-sam/>)

1.5.1. Suriye'nin Etnik ve Dini Yapısı

Suriye halkı Arapların yanı sıra farklı azınlık ve ırkları içinde barındırmaktadır. Araplar halkın %90'ını teşkil etmektedir. Diğer ırklardan; Kürtler, Türkmenler, Çerkezler, Ermeniler, Süryaniler ve Yahudiler halkın %10'unu oluşturmaktadır. Suriye'deki dini yapı ve mezheplere baktığımız zaman; Sünniler %69 ile çoğunluğu oluştururken, Aleviler %12, Dürziler %3, İsmaililer %2 ve ülkedeki Hıristiyan'lar %14 gibi bir orana tekabül etmektedir. Hıristiyan grubun en önemli mezhebi ise Rum Ortodoks mensuplarıdır (Ataman, 2012, s.14).

1.5.2.Suriye'nin Ekonomik Yapısı

Suriye'nin ekonomik yapısı karma bir yapıda olmakla birlikte sanayi ve hizmet sektörleri devlet eliyle yürütülür. Tarım ve perakende ticaret halk tarafından icra edilmektedir (Güner ve Ertürk, 2014, s.168).

Suriye'nin temel gelirlerini, petrol, dış yardım, Suriye dışında çalışan Suriyeli vatandaşların döviz gelirleri ile tarımsal üretimden oluşturmaktadır. Petrol üretimi 2009'da günde yaklaşık 378.8 varildir. Suriye ekonomisi en kötü zamanlarını İsrail ile girdiği savaşlarda yaşamıştır. Daha sonraki dönemlerde liberalizmden de etkilenen Suriye, uzun yıllar sosyalist ekonomik politikalar benimsemiş, 1990 yıllarından sonra serbest piyasa ekonomisine geçmeye çalışmıştır.

Halk genelde tarım yaparak geçimini sağlar. Asi Nehri'nin geçtiği Akkar Ovası ve Fırat Nehri'nin geçtiği sahalara önemli tarım alanlarıdır. Zeytin, pamuk, üzüm ve tahıl ürünleri önemli tarım ürünleridir. Bozkır alanlarında hayvancılık yapılmaktadır (Atalay, 2011, s.41).

Pamuk tarımının gelişmiş olduğu İdlib'de, hammaddeye bağlı olarak dokuma sanayi de gelişme göstermiştir. Halep ve Şam ülkenin ticaret ve sanayisi bakımından cazibe merkezleridir. Çok köklü tarihe sahip olan bu iki şehir geçmişten günümüze sürekli önemli ticaret merkezi olmuş ve Antakya ile bir ticaret yarışı halinde olmuşlardır (Güngördü, 2010, s.138).

Ülkede turizm faaliyetleri genelde kültür turizmine dayalı olarak yürütülmektedir.

1.5.3.Suriye'nin Siyasi Yapısı

1.5.3.1.Baas Partisi

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Fransa'nın mandası altına giren Suriye, Fransa'nın böl-yönet stratejisine maruz kaldı. Bu strateji nedeniyle ülke bağımsızlığını kazandığı zaman ulus devlet anlayışından uzak kaldı. Ulusal bilincin aleyhine güçlü olan ulus-üstü kimlik Pan-Arabizm, (*Arapça konuşan İslam ülkelerini ortak bir düzen içinde birleştirmeyi öngören siyasal görüşe verilen ad*) alt kimlikler ise etnik, dinsel, mezhepsel ve aşiretsel aidiyetlerdi. Zamanla Pan-Arabizm de zayıfladı ve kanlı çatışmaların sürdüğü günümüze kadar alt kimlikler belirleyiciliklerini korudu (Adıbelli, 2012, s.22-27).

Ortadoğu'nun durumu ve ülkede yaşanan bu gelişmelerle birlikte 1960'lı yıllardan itibaren Baas Partisi aktif rol üstlenmeye başlamıştır. Baas Partisi'nin kurucuları şunlardır: Mişel Eflak, Salah Bitar, Ali Cabir, Abdullah Abdul Daim, Vahip El Ganim, Cemal Atasi, Musa Rizik, Badi El Kasm, Sami El Durabi ve Abdul Birr İyun El Sud. İçlerinde partiye en fazla katkı verenler Mişel Eflak ve Salah Bitar'dır.

Bu partinin sistemine göre 7 yılda bir seçilen Cumhurbaşkanı; Devlet başkanlığını, Parti başkanlığını ve Başkomutanlık görevlerini üstlenirdi (Şen, 2004, s.115).

Baas Partisi kurulduğu günden itibaren Arap milliyetçiliği ve sosyalizmi kendisine ilke edinmiştir. Ancak bu iki ilke de tabanda karşılık bulmadığı için tam manada hayata geçirilememiştir (Sarı, 2015, s.128)

Baas partisinde aktif rol oynayan asker kökenli Hafız Esed, 1960-1970 yılları arasında kendini daha da ön plana çıkarmış ve fazlasıyla nüfus toplamıştır. Asker kökenli olması nedeniyle devlet ve asker arasındaki ilişkiyi iyi kuruyordu. Askeriyeden ihraç edilmesine rağmen çevresinin güçlü olması nedeniyle yine devlet kademelerinde göreve getirilmiştir. 1971 yılında devletin başına geçen Hafız Esed tek adama dayalı bir yönetimin temelini o zaman atmıştır. Sert bir yönetim geçiren Suriye, 1980'lerdeki Hama Katliamı ile derin bir yara almış ve Hafız Esed'in siciline kanlı bir dosya eklenmiştir (Caner, 2012, s.15-25).

1990 yıllarında Terör örgütü PKK ile yakın ilişki kuran Esed, PKK ya açık destek vermiş, PKK lideri Öcalan'ın ülkesindeki faaliyetlerine göz yummuştur. Bu durum Hafız Esed yönetimi ve Türkiye arasında soğuk rüzgarların esmesine neden olmuştur.

2000 yılında babasının ölümü üzerine Beşar Esed yönetimi eline almıştır. Babasına nazaran daha ılımlı bir siyaset izleyen oğul Esed, Türkiye ve komşularıyla ilişkileri iyileştirme yoluna gitmiştir. Mart 2011 de başlayan protestolara önlem olarak hükümetin istifasını kabul eden Beşar Esed gösterilerin son bulmasını sağlayamamıştır.

1.6. Suriye'de İç Savaşın Başlaması

Arap Baharı sürecinin başlamasıyla birlikte 30 yıllık Hüsnü Mübarek iktidarının devrilmesi sadece Mısır'da değil, diğer Arap ülkelerinde de geniş yankı uyandırmıştı. Bu tarihi devrim domino etkisiyle Bahreyn'i, Libya'yı, Fas'ı etkilemiş ve hatta Kaddafi'nin halkı tarafından linç edilerek öldürülmesine bile neden olmuştur. Halk hareketlerinin silahlı çatışmalara dönüştüğü bu dönemde, Suriye'nin Dar'a şehrinde iki bayan doktor telefonla konuşurken, Hüsnü Mübarek'in düştüğünü ve aynı temennileri devletleri için istediklerini söylüyorlar. Telefon dinlemesine takılan bu görüşmeler sonucunda içeri alınan iki doktor, işkence gördükten sonra serbest bırakılmıştır. Bunun üzerine doktorların akrabası olan çocuk yaşta bir gurup genç duvarlara hükümet aleyhinde yazılar yazmış ve bunu ihbar eden okul müdürü çocukların tutuklanmasına neden olmuştur. Çocuklar işkence görüp saçları kazındıktan sonra ibret olması amacıyla sokağa atılmıştır. İşte bu gelişme Suriye'de bir yangının kıvılcımı olmuştur. Başını aşiretlerin çektiği guruplar isyan ateşini yakarak Mart 2011 itibariyle gösterilerin başlamasına neden olmuştur (<http://suriyedevrimi.com/derada-olaylar-nasil-basladi/>).

Suriye'deki direnişçilere karşı sert müdahaleler Nisan 2011 ortalarından itibaren ses getirecek düzeye ulaştı. 22 Nisan 2011'de Cuma namazından sonra Hama'ya ilaveten Deyrizor, Dera ve Kamışlı'da da gösteriler gerçekleşmiş ve gösteriler ülke geneline doğru yayılmaya başlamıştır. Nisan ayı ve sonrasında rejim güçleri göstericilere karşı artık silah kullanmaktan çekinmez hale gelmiş ve yavaş yavaş ölü ve yaralı olmaya başlamıştır. Tüm bu gelişmeler yaşanırken muhalif güçlerin elindeki en büyük silah sosyal medya idi. İnsanlar hızla sosyal medya üzerinden organize olmaya başlamış, muhaliflerin kurduğu sayfalardaki takipçi sayısı giderek artmıştır. Hükümet insanların organize olmasını engellemek için internete darbe vurmaya çalışsa da pek

faydası olmamış ve sosyal medyadaki çalışmalar tüm hızıyla devam etmiştir (Yavuz, Erdurmaz, 2012, s.152-157).

Gösteriler karşısında çözüm arayan Esed yönetimi, gösterileri bastırmak için tutuklu bulunan kişileri serbest bırakmış, hükümetin istifasını kabul etmiş, şiddete başvurduğu iddia edilen Dara valisini görevden almış ve somut çözümler üretmeye çalışmıştır. Bu gelişmeler toplumda karşılık bulmayınca gösteriler hız kesmeden devam etmiştir. İnsanların ölmesi ve dramların başlamasıyla birlikte “*bizi seçen halkın güvenliğini sağlayamadık*” diyen iki millet vekili Halil Rifai ve Nasır El Hariri istifa ettiklerini açıklamıştır.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Rusya Esed ile telefon görüşmeleri gerçekleştirerek Esed’e destek vermişlerdir. Türkiye ise olayların kan dökülmeden bir an önce sonlandırılmasını istemiş ve sağduyu çağrısında bulunmuştur (Toraman, 2015, s.74).

İç savaşın iyice şiddetlendiği ülkede Türkiye’ye doğru sığınmacı akınları Nisan ayında başlamış, Mayıs-Haziran 2011 tarihi itibariyle hızla artmış ve insanlar yerlerini yurtlarını bırakarak çevre ülkelere sığınmaya başlamışlardır. 28 Temmuz itibariyle ölü sayısının 1634 olduğu ve kaybolan kişi sayısının 2918 olduğu açıklanmıştır. 26 bin kişinin tutuklandığı ve 12.617 kişi gözaltına alındığı iddia edilmiştir. (<http://www.aljazeera.com.tr/kronoloji/kronoloji-suriyede-isyandan-ic-savasa>).

Fotoğraf 7 : Halep'ten Savaşın Etkilerini Gösteren Bir Fotoğraf

(Kaynak: <http://skriterdergi.com>canacunsebep-ve-sonuclariyla-halepin-dususu)

Suriye’de sivil direnişle bir yere varılamayacağını düşünen muhalif halk, silahlı direnişle geçme kararı almıştır. Suriye ordusundan ayrılıp muhalif olan asker ve subaylar Özgür Suriye Ordusu isimli bir grup oluşturmuştur. Bu ordunun başına yine ordudan ayrılan bir komutan geçmiştir. ÖSO askerlerinin büyük çoğunluğu Sünni insanlardan oluşmaktaydı. Yine Sünni olan halk gönüllü olarak bu gruba dahil olarak yaklaşık 8 yıldır rejim güçlerine karşı silahlı direniş göstermektedir. Özgür Suriye Ordusu kurulduktan sonra tamamen silahlı çatışmaya dönüşen olaylar sonucunda sivil protestolar son bulmuştur. Artık isyan cepheler aracılığıyla devam ettirilmektedir.

Mart 2011 yılından Mart 2018 yılına kadar geçen 8 yıllık süreçte savaş şiddetini azaltmaktan ziyade daha da ileri safhaya geçmiş, savaş birçok cepheye bölünmüş, savaşta birçok taraf ortaya çıkmıştır. Terör örgütlerinin (PKK,PYD,SDG,DEAŞ) savaşı fırsat bilip kendi bölgelerinde silahlanmasıyla birlikte ülkenin her yerinde kan dökülmeye başlanmıştır. Türkiye, Suriye’nin kuzeyinde PYD-PKK işbirliği ile oluşturulan terör koridorunu önlemek amacıyla ÖSO ile birlikte El Bab’a operasyon başlatmış ve buradaki terör gruplarını bertaraf etmiştir. Fırat Kalkanı isimli operasyon 7 ay kadar devam etmiştir. Afrin’de tekrar toparlanan PYD-PKK örgütlerine karşı Zeytin Dalı Harekatı düzenlenmiştir.

1.7.Suriye’deki İç Savaşın Tarafları

1.7.1.Rejim Güçleri

Esad’a bağlı asker ve komutanlardan oluşan gruptur. Suriye Ordusunun mensuplarıdır. Çatışmaların başladığı günden itibaren yüzlerce insanın ölmesine, yaralanmasına ya da göç etmesine neden olmuşlardır. Şam, Humus, Lazkiye ve Halep dolaylarından yoğunluk göstermektedirler. İranlı Şii milisler ve Rusya kara ve hava kuvvetleriyle destek vermektedirler.

1.7.2.Özgür Suriye Ordusu

Esad rejiminin sivilleri katletmeye başlamasıyla birlikte ordudan ayrılan bazı asker ve subaylar tarafından kurulmuştur. 29 Temmuz 2011’de Suriye ordusundan ayrılan Riyad el Esad’ın komutanlığında faaliyetlerine başlamıştır. Bir çatı oluşum özelliği taşımaktadır. Sünni olarak direniş gösteren grupları içinde barındırmaktadır. 40.000 – 50.000 civarında bir askeri güce sahiptir. Kuruluşunun ilk yıllarında batı

destekli ayakta durabilen bir silahlı örgüttü. ABD DEAŞ'ı bahane ederek YPG'yi desteklemeye başlayınca ÖSO eski gücünü kaybetmeye başladı. Türkiye ile operasyonlara katılan ÖSO, 2016 yılında Fırat Kalkanı operasyonuna katılarak başarılı bir mücadele göstermiştir. 2018 yılında Afrin'e düzenlenen Zeytin Dalı Harekâtında yine Türkiye ile hareket ederek Afrin'in terörden arındırılmasında başarıyla mücadele etmişlerdir. ÖSO ya bağlı olan bazı gruplar şöyle sıralanabilir; Sultan Murat Tümeni, Şam Lejyonu, Ahrar El Şarkiye Tugayı, Fastakim Birliği, Mutasım Tugayı, Faruk Tugayları, Türkmen Tugayları (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756>)

1.7.3.DEAŞ (Irak Şam İslam Devleti)

Ebu Musa El Zerkavi tarafından "Cemaat et-Tevhid Vel Cihad" ismiyle kurulmuş ve Irak'ta ABD işgaline direnmiştir. El Kaideye bağlılığını bildiren grup daha sonra ismini Irak İslam Devleti olarak ilan etmiştir. Suriye'deki El Nusra (El Kaideye yakınlığıyla bilinir) Cephesiyle Birleşip Irak ve Şam cephesini birleştireceğini söylese de El Kaide ve El Nusra bunu kabul etmemiş ve yollarının ayrıldığını ilan etmişlerdir. Ebu Bekir El Bağdadi 29 Haziran 2014 de İslam Hilafetini ilan etmiş ve faaliyetlerini bu sığfata dayandırmaya başlamıştır (Toraman, 2015, s.75).

Irak'ta büyük bir etkinlik gösteren DEAŞ ile Irak ordusu büyük mücadeleler göstermiştir. Suriye'de de büyük bir toprak parçasına hükmetmeye başlayan DEAŞ, hakimiyet alanını iyice genişletmiştir. Suriye'de başta Esad'a karşı savaşan grup daha sonra muhalif gruplarla da savaşmaya başlamıştır. ABD DEAŞ ile mücadele amacıyla YPG ve PYD ye destek vermiştir. Ancak günümüzde PKK-PYD-YPG-DEAŞ aynı cephede Türkiye ve ÖSO ya karşı direniş göstermektedir.

1.7.4.YPG-PYD Terör Örgütleri

PYD'nin açılımı Pertiya Yekitiya Demokrat'tır. Türkçe karşılığı Demokrat Birlik Partisidir. 2003 yılında Kürtler tarafından Suriye'de kurulmuştur. Bu partinin lideri Salih Müslim'dir. YPG bu partinin silahlı yapılanmasıdır. Bunun açılımı ise Yekineyen Parastina Gel'dir. Türkçe karşılığı Halk Koruma Birlikleri'dir. DEAŞ ve Esed güçlerine karşı mücadele için kurulduğu iddia edilen bu gruplar daha sonra bağımsızlık mücadelesine girişmiş ve Suriye'nin kuzeyini işgal etmişlerdir. ABD'nin açık desteğini alan bu gruplar, batı dünyası ile de sıkı ilişki içerisindedir. Fırat Kalkanı

ve Afrin Operasyonlarında Türkiye ve ÖSO ya karşı savaşmış ve ağır bir hezimete uğramışlardır. Bu örgütler PKK'nın dış varlıkları niteliğindedir (Acun ve Keskin, 2016, s.7-49).

1.7.5.İslami Cephe

Kasım 2013 de kurulan cephe genelde Körfez Ülkeleri tarafından finanse ediliyor. Geçmiş dönemlerde El Nusra'yla ittifak yapmış Ahrar uş Şam, Sukur uş Şam, Ceyş ul İslam, Liva ul Hak, Ensar uş Şam, Tevhid ve El Hak Tugayı ve Kürt İslam Cephesi'nden oluşuyor. İslami Cephe kendisini, "İslami, siyasi, sosyal ve askeri bir oluşum" diye tanımlıyor. Bu grubun hedefi ise; Esad rejimini düşürüp İslami hukukla yönetilen bağımsız bir devlet kurmaktır (<http://www.islamianaliz.com/h/3670/suriyede-savasan-cihad-gruplar-kimler>).

1.7.6.El Nusra

Irak'taki savaştan sonra Suriye'de de savaşın ilerlemesiyle birlikte El Kaide'nin bir kolu olarak Suriye'de varlık göstermeye başlamıştır. 5-10 bin civarı militanı olduğu düşünülmektedir. 2013 Nisan ayında El Kaide'ye olan bağlılıklarını resmen duyurunca ABD tarafından terör listesine eklenmişlerdir. Uluslararası baskılar ve tepkiler nedeniyle bir yapılanma içerisine girerek El Kaide'den ayrıldıklarını ilan etmişlerdir. Genellikle Arap ülkeleri tarafından finanse edilen bu kuruluş ismini 2016 da Şam'ın Fethi Cephesi olarak değiştirmiştir (<http://www.haberturk.com/el-nusra-nedir-tahrir-el-sam-nedir-tahrir-el-sam-ne-zaman-kuruldu-el-nusra-ne-zaman-kuruldu-1662969>).

1.7.7.Ceyş-ül İslam (İslam Cephesi)

Bu örgüt Doğu Guta'daki en güçlü gruptur. 2011 de Zehran Alluş tarafından kurulmuş ve bu kişi 2015'te hava saldırısında öldürülmüştür. Başlangıçta Livan El İslam adıyla bilinen grup, birkaç muhalif grupla daha birleşerek bu ismi almışlardır. Suudi Arabistan tarafından kurulduğu iddia edilmektedir. 2015'de Suriye'deki muhtelif muhalif örgütler ilk defa Suudi Arabistan'da bir araya geldiğinde Suriye ve Rusya heyetleriyle yapılan görüşmelerde yer almıştır. Günümüzde de yapılan ateşkes görüşmelerinde Doğu Guta'da en güçlü grup olarak söz sahibi olmaktadır. Bu gruptan sonra gelen Doğu Guta'daki ikinci örgüt ise Feylak el-Rahman adlı örgüttür. Bu iki grup

Doğu Guta'da etkin bir mücadele göstermektedirler (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43200447>).

1.7.8. Meşru Müdafaa Gerekçesiyle Terör Örgütleri İle Mücadele Eden Türkiye

Suriye'deki iç savaşı fırsat bilen terör örgütleri özellikle Suriye'nin kuzey kesimlerinde yapılanma hareketlerine giriştiler. PKK, PYD, YPG,DAEŞ, gibi örgütler önce halkı tehditle bölgeden uzaklaştırmış ardından kendileri bu alanlarda hakimiyet kurmuşlardır. İyice güçlenen bu örgütler zamanla Türkiye'ye tehditler savurmuş ve bir dizi terör eylemlerinde bulunmuşlardır. Yaşanan bu gibi gelişmeler üzerine Türkiye; BM sözleşmesinin 51'inci maddesinde yer alan, Meşru Müdafaa Hakkı çerçevesinde Suriye'nin kuzeyine bazı dönemlerde operasyonlar düzenlemiştir. Bu operasyonlarla hem terör unsurları yok edilmiş hem de bölge halkı huzura kavuşturulmuştur.

1.7.8.1.Şah Fırat Operasyonu

22 Şubat 2015Bu operasyon Süleyman Şah ve iki muhafızın naaşlarının Suriyenin eşme köyüne taşınması için yapılmıştır. Ayrıca burada bulunan 38 personel de Türkiye ye getirilmiştir. Şah Fırat isimli operasyonda 39 tank, 57 zırhlı araç olmak üzere 100 araç ve 572 personelle Suriye'ye girildi. Sınırdaki devriye görevi yapan F-16 uçakları görev aldı (<https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiye-tarihinin-sinir-otesi-harekatlari?page=12>).

Fotoğraf 8 : Şah Fırat Operasyonundan Bir Fotoğraf

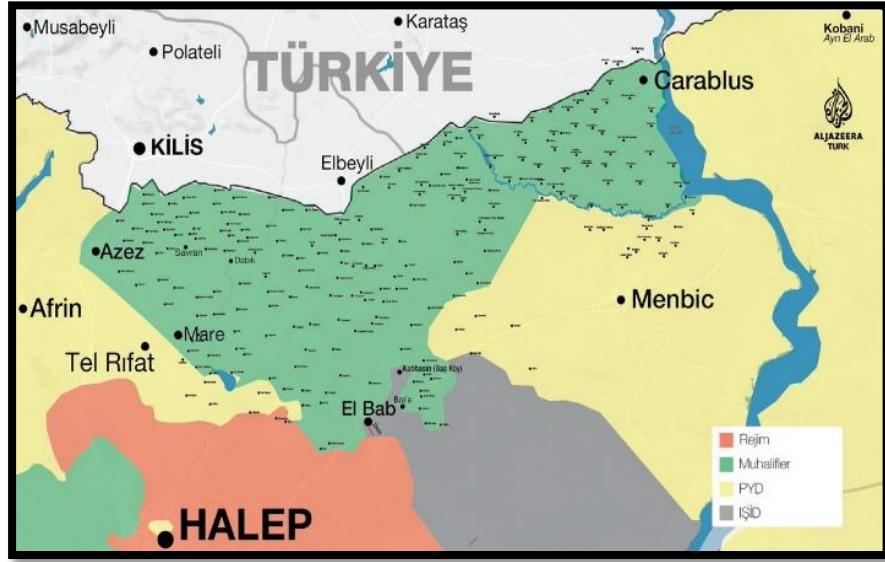
(Kaynak: <http://www.aljazeera.com.tr/haber/adim-adim-sah-firat-operasyonu>)

Başbakanlık ofisinden, türbenin yeni yerine taşınmasıyla ilgili hukuki durumla ilgili de şu açıklama yapıldı:

1921 Ankara Antlaşması, 1956 Halep Protokolü, 2003 mutabakatı ve 2012 tarihli nota çerçevesinde türbenin bulunduğu 10 dönümlük arazi ve müştemilatı Türk toprağı olma niteliğini haizdir. Bu çerçevenin sağladığı hukuki meşruiyet etrafında, türbenin konulacağı yeni geçici alan yine sınırlarımızın dışında, Suriye tarafında bulunmaktadır. Türbenin bulunacağı alan, hudutlarımızın dışında bulunmakla beraber, Türk toprağıdır. Suriye'deki durum normalleşirse, bu tedbir ihtiyacı ortadan kalkacak ve yeni duruma göre şartlar şekillenecektir (http://www.milliyet.com.tr/suleyman-sah-turbesi-nin-yeri-gundem-2017555/).

1.7.8.2.Fırat Kalkanı Operasyonu

Bu operasyon Türkiye'nin sınır hattında varlığını artıran DEAŞ terör örgütünü yok etme ve sınırdan uzaklaştırma hareketidir. Eylemlerine hız veren DEAŞ terör örgütü özellikle de Gaziantep'te bir düğünü basarak 57 kişinin ölümüne 94 kişinin de yaralanmasına neden olmasıyla birlikte, Cerablus ve çevresine ciddi manada operasyon yapılması düşünülmeye başlanmıştır. Nihayetinde bu olaydan çok kısa bir süre sonra 24 Ağustos 2016 da operasyon başlamış ve Cerablus-Çobanbey-El Bab hattında toplam 216 gün sürmüştür. TSK ile birlikte mücadele veren ÖSO, 600 civarında şehit vermiştir. Ayrıca 71 kahraman Türk Askeri bu operasyonlar kapsamında şehit düşmüştür (http://www.aljazeera.com.tr/haber/firat-kalkani-bitti).

Şekil 1 : Fırat Kalkanı Operasyonu Çerçevesinde Terörden Arındırılan Yerler

(Kaynak: <https://twitter.com/AJTürk/status/831201346539888640>)

Fırat Kalkanı Harekatı kapsamında 2 bin 288'i ölü olmak üzere toplam 2 bin 705 DEAŞ mensubu, 322'si ölü, toplam 344 PKK/PYD mensubu terörist etkisiz hale

getirilmiştir(<http://www.milliyet.com.tr/firat-kalkani-harekatinin-216-gundem-2423279/>).

1.7.8.3.Zeytin Dalı ve Tel Rıfat Operasyonları

Suriye'nin Kuzey Batısında yer alan Afrin bölgesi, 2011 de başlayan iç çatışmaların ardından, PKK-PYD-YPG gibi terör örgütlerinin iştahını kabartmış ve zaman içerisinde bu örgütler bölgede etkinlik kurmaya başlamışlardır. Özellikle ABD ve Rusya ile ilişki içerisinde gerçekleşen bu hakimiyet kurma mücadelesi zaman içerisinde oldukça ileri safhalara geçerek, Türkiye'yi bir operasyona çekecek seviyeye gelmiştir. Türkiye'nin diplomatik çabalarına rağmen herhangi bir sonuç alınamaması sonucunda, bölgeye yapılacak operasyon iyice gündeme gelmeye başlamıştır. Terör örgütlerinin Hatay, Kilis, Gaziantep gibi bölgelerde terör eylemlerini artırması ve özellikle roketli saldırılarda bulunmaya başlamasıyla birlikte Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın talimatıyla 20 Ocak 2018 de Zeytin Dalı Operasyonu başlamıştır. İlk etapta hava harekatı ve top atışlarıyla birlikte başlayan operasyon, ertesi gün kara harekatıyla desteklenmiştir (Acun ve Özçelik, 2018, s.9-20).

Uzun süren çatışmalar sonucu Afrin merkezine giren Türk askeri, burada bulunan sivillerin zarar görmemesi için çıkış koridoru oluşturmuş ve sivil halkın şehirden tahliye edilmesini sağlamıştır. BMGK'nin terörle mücadeleye yönelik özellikle 1624 (2005), 2170 (2014) ve 2178 (2014) sayılı kararları ve BM sözleşmesinin 51'inci maddesinde yer alan, Meşru Müdafaa Hakkı çerçevesinde, Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygılı olarak icra edilen bu harekat 46 askerin şehit olmasına, 225 askerinde yaralanmasına neden olmuştur

Fotoğraf 9 : Afrin'de Terör Örgütlerinin İnşa Ettiği Tüneller

(<https://www.trthaber.com/haber/gundem/tsk-zeytin-dali-harekatinin-bilancosunu-acikladi-355859.html>)

Afrin'nin alınmasıyla birlikte Afrin ve Azez arasında kalan Tel Rıfat bölgesi TSK ve ÖSO güçlerinin ortak mücadelesi sonucu kontrol altına alınmıştır. Böylece Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı hareketiyle terörden temizlenip huzura kavuşan topraklar tam anlamıyla birleştirilmiştir.

Şekil 2 : Afrin ve El Bab Arasında Bulunan Tel Rıfat Bölgesi

(Kaynak: <https://www.haberturk.com/son-dakika-tel-rifat-operasyonu-basliyor-1893348>)

2. İKİNCİ BÖLÜM MÜLTECİ KAVRAMI

2.1.Göç ile İlgili Kavramlar

Göç sonucu oluşan olayları ve göç eden kişilerin isimlerinin anılması hususunda bir kavram kargaşası yaşanmaktadır. Bu bağlamda genel manada bazı terimlerin açıklanması hususunda fayda görülmüştür.

2.1.1.Göç

“Uluslararası bir sınırı geçmek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir” (Perruchou, 2009, s.22).

2.1.2.Göçebe

“Genelde su, gıda veya otlak aramak amacıyla bir yerden başka bir yere göç eden birey” (Perruchou, 2009, s.22).

2.1.3.Göçmen

Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklediklerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (Perruchou, 2009, s.22).

2.1.4.İç Göç

“Ülkelerin kendi ulusal sınırları içinde cereyan eden nüfus hareketleridir. Kırsal bölgelerden kentlere göç, kentlerden kırsal yerleşmelere göç, kentlerden kentlere göç, bölgeler arası göç, ritmik göçler, mevsimlik işgücü göçleri gibi çeşitlilik gösterirler” (Doğanay, Özdemir ve Şahin, 2012, s.87).

2.1.5.Dış Göç

“Bir ülkeden başka bir ülkeye ya da ülkelere olan göçlerdir. Başka ülke ya da ülkelere, bir ülkeye yönelik göçler, bir anakara-kıta içindeki göçler, deniz aşırı kıtalar arası göçler gibi” (Doğanay, Özdemir ve Şahin, 2012, s.87).

2.1.6.Sığınmacı

İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler (Perruchou, 2009, s.49).

2.1.7.Mülteci

“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” (Perruchou, 2009, s.43).

2.1.8.Muhacir

Muhacir, “bir yeri terk eden, ülkesinden ayrılıp başka bir yere göç eden kişi” manasına gelir. Çoğulu olan “Muhacirun” ise, terim olarak, Hz. Peygamber’in İslam’ı tebliğ etmeye başlamasından sonra O’na iman eden, iman ettiği için de Mekkeli Müşriklerin önce baskılarına, sonra da zulüm ve işkencelerine maruz kalan, bu zulüm ve işkencelerin tahammül edilmez bir hal alması ve İslam’ın da tebliğ edilemez bir duruma gelmesi üzerine, her şeylerini bırakarak Peygamberimizin izinden Mekke’yi terk eden ve özellikle Medine’ye göç eden Müslümanları ifade eder (<http://sonpeygamber.info/muhacir>).

2.2.BM’ye Göre Mülteciler

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 14 Aralık 1950 tarih ve 429 sayılı Kararıyla toplanan Konferansta kabul edilen, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de imzalanan ve 43. maddeye uygun olarak 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe giren Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’ye göre Mülteci kavramı:

İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs.

şeklinde tanımlanmıştır.

1951 Cenevre Sözleşmesi tarih itibari ile bir kısıtlama içermekte idi. Yapılan anlaşma 1951 tarihinden önce yaşanan gelişmeleri kapsamaktaydı. Çünkü asıl amaç II.

Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da yaşanan mülteci akımlarının oluşturduğu karışıklığı düzeltmek ve yurtlarından ayrılan Avrupalıların tekrar haklarını kazanmasını sağlamaktı. 1967 de yapılan protokol ile bu sınırlama kalkmış ve anlaşmanın etki alanı genişlemiştir (Shacknove, 1985, s.276).

Türkiye sözleşmeyi 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamış ve 29 Ağustos 1961 tarihinde ihtirazi kayıtla onaylamıştır.

2.3.Türk Hukuk Sistemine Göre Mülteciler

Türkiye Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’yi Avrupa’da meydana gelen olaylar, coğrafi şartı ile sınırlı olarak onaylamış ve Cenevre Sözleşmesi ile coğrafi sınırlama ilkesini sürdürmeyi seçmiştir. Bu nedenle Türkiye sadece Avrupa Konseyi üyesi ülke vatandaşlarına mülteci statüsü verebilmektedir. Nitekim 359 nolu ve 29.08.1961 tarihli kanuna dayanan 14.09.1994 tarihli yönetmeliğe göre mülteci ve sığınmacı kavramları şöyle tanımlanmaktadır:

Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı mülteci olarak tanımlanmaktadır.

Sığınmacı ise;

İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı.

şeklinde tanımlanmıştır.

Sığınma veya iltica konusunda ortaya çıkan yeni gelişmeler, mevcut mevzuat hükümlerinin değiştirilmesi gereğini beraberinde getirmiştir. Bulunduğu coğrafi konum ile çatışma bölgelerine yakınlığı itibarıyla yoğun göç ve sığınma akınına uğrayan Türkiye’nin yeni koşullara göre mevzuat değişikliğine gitmesi ve bu konuda kurumsal düzenlemeleri gerçekleştirmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu doğrultuda 04.04.2013 tarihli 6458 sayılı kanun yayınlanmıştır (Türkoğlu, 2011, s.106-110).

Yeni kanun uluslararası koruma çeşitleri olarak mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma terimlerini getirmiştir. Yeni Kanuna göre mülteci:

Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.

şeklinde tanımlanmıştır. Bu kanun ile Avrupa'dan gelen mülteciler statüsünü korumuş oldu.

Avrupa dışından gelenler ise şartlı mülteci olarak şöyle tanımlanmıştır:

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.

Farklı bir adlandırma altında da olsa yeni kanun, eski mevzuatın getirdiği coğrafi kriteri koruduğu görülmektedir. Eski mevzuatın düzenlemediği ikincil koruma statüsü yeni kanun tarafından getirilmiştir. Buna göre “mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.

Suriye gibi iç savaşın ve çatışmaların olduğu yerlerden kitlesel olarak gelenlerle ilgili yeni kanun geçici koruma kavramını kullanmaktadır. Buna göre ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir (Türkoğlu, 2011, s.115).

2.4.Mülteci Hakları

Yaşadıkları topraklardan ayrılmaya zorlanıp Türkiye'ye sığınmış Suriyeli göçmenler için, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce, halen yürürlükte olan Yabancılar Yasası kapsamında bir yönetmelik hazırlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de “Geçici Koruma Altındaki Yabancılar” statüsü ile “misafir” olarak bulunacaklardır. Fakat, Suriye'deki sürecin

uzamış ve sığınmacıların geri dönüş tarihi belirsizleşmiştir. Bu sebeple hükümet tarafından yerel yaşam kültürüne uyum sağlanmasına yönelik adımlar atılmıştır.

2005 yılında çıkarılan AB Konseyi Kabul Koşulları Yönergesi ile sığınmacılara verilecek sistematik, bütüncül ve kapsayıcı hizmetlere şöyle bir kapsam belirlenmiştir;

- Kabul ve konaklama merkezleri kurularak sığınmacılar ve yetkili makamlar arasında uygun bir koordinasyonun sağlanması
- Sığınma prosedürlerinin hayata geçirilmesi
- Kimlik belgelerinin sağlanması
- Hukuki yardım desteği verilmesi
- Sağlık, bakım, eğitim gibi temel hizmetlerin sunulması
- “Hassas durumdaki kişiler” ve “özel ihtiyaçları bulunan grupların ihtiyaçlarına cevap verecek tedbirlerin alınması (Refakatsiz küçükler, yaşlılar, yanlarında küçük çocuklar bulunan bekar ebeveynler, hamile kadınlar, özürllüer, işkence, tecavüz diğer ciddi psikolojik, fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiler)

Yazılanlardan anlaşılacağı üzere Suriyeliler geçici koruma altındaki yabancılardır. Bu tanım üzerinden birtakım haklara sahiptirler. Bu haklar kapsamında sosyal yardımlardan faydalanabilmeleri için İlçe Emniyet Müdürlüğü’ne başvurarak kayıt yaptırmaları gerekmektedir. Kayıt sırasında gerek kamplarda barınan gerekse ülke geneline dağılarak kendi yaşam ihtiyaçlarını kendileri sağlamaya çalışan göçmenlere özel kimlik numaralı bir kart verilmektedir. Bu kart ile sığınmacıların statüleri belgelendirilmekte ve sığınmacılara Türk vatandaşlarının sahip olduğu bazı olanaklardan faydalanma hakkı tanınmaktadır. Resmi biçimde geçici koruma statüsü elde eden göçmenler bu sayede özellikle eğitim, sağlık ve çalışma izni alanlarında gerekli hizmeti alabilecek konuma gelmektedirler. Geçici koruma altına alınan sığınmacılar Türk vatandaşları gibi eğitimlerine devam edebilmekte, Türkiye’deki hastanelerden faydalanabilmekte ve işyerlerinde çalışabilmektedir.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

93 HARBİ ve 2018 YILLARI ARASINDA GERÇEKLEŞEN GÖÇ OLAYLARI VE POLİTİKALAR

3.1.Osmanlı Dönemi Muhacir Akınları ve Uygulanan Politikalar (18. ve 19. yy)

İskân genel manada ve bir yerleşme hareketidir. Geçmiş dönemlerde özellikle fetih hareketleriyle birlikte ya da işgal altında kalan topraklar sebebiyle devletler iskân politikaları uygulamışlardır. Osmanlı Devleti de kuruluş ve yükseliş dönemlerinde fethedilen topraklara yerli ahalden aileleri fethedilen topraklara yerleştirmiştir. Böylece alınan yeni toprakların Türkleşmesi sağlanmış ve alınan topraklarla düşman devletleri arasında Türk nüfusla bir tampon oluşturulmuştur.

18. ve 19.yy da gerilemenin parçalanmaya dönüştüğü dönemlerde savaş ve yoksulluktan kendini kurtarmaya çalışan halk tekrar Anadolu topraklarına doğru çekilmeye başlamıştır. Muhacir olarak geri dönen Osmanlı vatandaşları hali hazırdaki uygun yerler ile boş ve atıl durumda bulunan arazilere yerleştirilmiştir. Bu göç hareketleri zorunlu bir göçtü ve Osmanlı Devleti de bu insanlara kucak açmak zorundaydı. Zira bunun aksi bir durum hem Hilafet makamına hem de Devlet-i Aliye'nin şanına yakışık kalmazdı (İpek, 1994, s.52).

Osmanlı muhacir ahaliyle ilk olarak 1783'te Kırım'ın Ruslar tarafından ilhakı ile karşılaşmıştır. Bu insanlar İstanbul ve Dobruca taraflarına yerleştirilmiştir. İkinci dalga göç ise 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşından sonra gerçekleşmiştir. Bu savaş sonucu Mora Yarımadası ve Eğriboz'dan göç eden insanların bir kısmı Makedonya ve Varna tarafına, bir kısmı da Kuşadası ve Seferihisar tarafına yerleştirilmiştir. Asıl göç yoğunluğu 1856 Kırım Harbi'nden sonra olmuştur. Bu yoğunluk 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra daha da hız kazanmıştır. Öte yandan Osmanlı devletine göç edenler sadece Müslüman halk olarak kalmamış, az da olsa gayrimüslim halk da muhacir halk ile birlikte Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır (Yılmaz,1999, s.587).

Fotoğraf 10 : Balkanlardan Göç Eden Muhacirler

(Kaynak: <https://gocler tarihi.wordpress.com/2015/03/071-donem-goc-kabul-ulkesi-19-yuzyil-sonu-20-yuzyil-basi/>)

Osmanlı Devleti Rumeli'den göç eden halkı Anadolu topraklarına doğrudan taşımak yerine Yanya- Selanik-Edirne-İstanbul arasında kalan boş arazilere yerleştirmiştir. Böylece askeri bir kordon ve güvenlik bölgesi oluşturmak amaçlanmıştır. Ayrıca insanlar en yakın yerlere alınarak göçün yarattığı olumsuzluklardan en az zarar görmeleri amaçlanmıştır (İpek, 1994, s.156).

Nüfus güç olarak görüldüğü için Osmanlı o dönemlerde gayrimüslimlere de kucak açmıştır. Ancak daha sonra Avrupalı devletler bu insanlar nedeniyle Osmanlı devletinde misyon faaliyetler yürütmüş ihanet şebekeleri kurmuşlardır. Yine bu insanlar nedeniyle kapitülasyonlar isteyerek kötü emellerine zemin hazırlamışlardır. Tüm bunları engellemek için bu insanların Anadolu topraklarına yerleşimine izin verilmemeye başlanmıştır. Nitekim II. Abdülhamit Han, *“İmparatorluğumuz dahilindeki boş araziye iskân etmek için münasip şekilde muhaceret tedbirine ihtiyaç var. Fakat Yahudi göçünü münasip telakki etmeyiz. Yabancı dinde insanları kıymık gibi kendi içimize soktuğumuz devirler geçti. Devletimiz sınırları dahilinde ancak kendi milletimizden olanları ve bizimle aynı dini inançları paylaşanları kabul edebiliriz. Türk unsurunu kuvvetlendirmeye dikkat etmeliyiz. Bosna-Hersek ve Bulgaristan'daki Müslüman halkın çoğalıp artanını muntazaman buraya getirip yerleştirmeliyiz”* demiştir. Bu doğrultuda da Türk-Müslüman halk uygun arazilere yerleştirilmeye başlanmıştır (İpek, 1994, s.157).

3.1.2.Osmanlı Devleti’ni Göçler ve Göç Edenler İçin Aldığı Tedbirler

Osmanlı Devleti gelen muhacir akınına sevk ve idare etmek için Muhacirin Komisyonu, İdare-i Umümiyye-i Muhacirin Komisyonu, Muhacirin Komisyon-u Alisi gibi komisyonlar aracılığıyla yürütmüştür. Bu komisyonlar mevcut muhacir sayısı, boş ve atıl arazilerin tespiti, muhacir ailelerin durumu, yardımların ve maaşların dağıtılması gibi bir çok görevi üstlenmiştir. Muhacirler iskân yerlerine sevk edilirken bir takım esaslar dikkate alınmıştır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) İskân edilecek kişiler önceden mahalli komisyonlara bildirilecek ve ayıca 5 gün önceden taşınacak olan kişilere bilgi verilecek.
- b) Göçmenler yüz ve daha fazla haneden oluşan gruplar halinde taşınacak, huzur ve güvenlik için yanlarında bir memur görevlendirilecektir. Ayrıca ilerleyecekleri güzergaha yiyecek yardımları yapılarak herhangi bir sorun yaşanmasının önüne geçilecektir.
- c) İskân komisyonları göç eden kişilerin geldikleri yerleri, isim, şöhret ve sanatlarını kayıt altına alarak Muhacir komisyonuna bildirecektir.
- d) Hasta ve gidemeyecek halde olanlar önce tedavi edilecek daha sonra ailelerinin bulunduğu yerin pusulası verilerek ailesinin yanına göçü sağlanacaktır.
- e) Sevk edilen göçmenler derhal koruma altına alınarak yerleşecekleri sahalara yönlendirilecektir.
- f) Göçmenler yerleştirilinceye kadar yerli ahaliye misafir olacaktır. Uygun yere derhal konutlar inşa edilerek göçmenlerin yerleşmeleri sağlanacaktır.
- g) İnşa edilen yerlere yerleşen muhacirler zirai araç gereçlere sahip olana kadar amele olarak çalıştırılacaktır. Böylece derhal üretime kazandırılarak devlet üzerindeki yük hafifletilmeye çalışılacaktır.
- h) Yeni köy kurmak isteyenler mutlaka sulak ve yüksek ve arızalı alanlara kuracaktır. Arazinin durumuna göre 20 ile 60 dönüm arasında toprak verilecektir.
- i) Maddi durumu iyi olanlar şehirlerde yaşayabileceklerdir.
- j) Akrabası bulunan göçmenler mümkün mertebe yakın yerlere göç ettirilecek.
- k) Yerleştirilen göçmenler buldukları yerden ayrılmayacaktır. Ancak tüccar olanlar alınan izinler dahilinde buldukları yerlerin dışına çıkabilirler.

Göç eden muhacirler yukarıda belirtilmiş şartlar dahilinde iskân ettirilmeye çalışılmıştır (İpek, 1994, s.159-162).

3.1.3.Osmanlı Devleti'nin Muhacirlere Yaptığı Yardımlar

3.1.3.1.Arazi Tahsisi

Göçmenlere toprak verileceğini kanun haline getiren Osmanlı Devleti, köy ve kasabalarda bulunan boş, sahipsiz, atıl ve gasp edilmiş arazileri tespit etmiş, verimliliğine göre 20 ile 60 dönüm arasında toprak dağıtmıştır. Bununla birlikte her aileye bir çift öküz, çift edevatı ve tohumluk zahire dağıtılmıştır. Bu araziler dağıtılırken hem muhacirlerin ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmış hem de boş ve atıl durumda bulunan arazilerin üretime kazandırılması amaçlanmıştır. Devlet arazilerinin yanı sıra birçok hayır sever toprak ağası ve zengin kimseler, muhacirler için binlerce dönüm arazilerini hibe etmişlerdir. Dağıtılan tüm arazilere rağmen ihtiyaçlar karşılanmayınca, boş ve atıl durumda bulunan askeri araziler de muhacirlerin kullanımına kazandırılmıştır (Yılmaz,1999, s.598).

3.1.3.2.Konut Yardımı

Osmanlı Devleti çıkarılan kararnamelere göre muhacirlere tahsis edilen araziler üzerine 2-3 odalı küçük evler yapmakla yükümlüydü. Bu evlerin maliyetini düşürebilmek için miri arazilerdeki ormanlardan toplanan keresteleri bedelsiz bir şekilde konutların yapımında kullanmıştır. Ayrıca muhacir halk ve yerli halk konut inşaatlarında çalıştırılmış, böylelikle işçi ücretlerinden de tasarruf sağlanmıştır. Konut ücretlerinin devlete hesaplanandan fazla yük olmasıyla birlikte Osmanlı Devleti bu konuda tam verimlilik sağlayamasa da elinden gelen her türlü yardımı esirgememiştir. Muhacirler için birçok ilde yapılan konutlar muhtaç ailelere teslim edilmiş ve bir nebze de olsa ihtiyaçlar giderilmiştir. Yapılan evlerin dışında atıl durumda bulunan kullanılmayan metruk evler tadilattan geçirilerek ihtiyaç sahiplerine verilmiştir. Tüm bunların yanı sıra yerel yönetimler halktan toplanan yardımlarla da birçok konut inşasına girişmiştir (İpek, 1994, s.217).

3.1.3.3.Muhacirlere Tayinat verilmesi

Hazırlanan talimatnameler ışığında İstanbul, Rumeli ve diğer yerlerden iskân için taşınan muhacirlere tayinat verilmiştir. Yolda kalacakları süreye göre günlük olarak yevmiye verilmiş hatta geç yetişme ihtimaline karşı iki günlük fazladan yevmiye verilmiştir. Muhacirler yine yerleştikleri yerlerde yardıma muhtaç ise, bu komisyonlarca tespit edilmiş ve belli bir süre yevmiye verilmeye devam edilmiştir. Esnaf ve sanatkar olan kişiler işlerini kurana kadar veya bir yerde çalışmaya başlayıncaya kadar yine devletten yevmiye almışlardır. Bir süre sonra ödenen yevmiyeler devletin hazinesine ağır gelmeye başlayınca herkesin üç ay içinde yerleştirilmesi kararlaştırılmış ve sadece çok muhtaç olan kimselere maddi yardımlar yapılmıştır (İpek, 1994, s.217).

3.1.3.4.Zirai Araç Gereç Yardımı

Osmanlı topraklarının çeşitli bölgelerine dağıtılan muhacir halkın aldıkları arazilerle birlikte üretici durumuna geçirilmesi gerekmekteydi. Bunun için devlet halka yardım dağıtılmasını hükme bağlamıştır. Buna istinaden her haneye bir çift öküz, saban, araba ve tohum verilmiştir. Diğer taraftan yerli halkın da muhacirlerin ekip biçme faaliyetlerine yardımcı olması sağlanmıştır. Tüm halkın üretime kazandırılması için Osmanlı Devleti maddi sınırlarını zorlamış, hatta uygun yerlerden borç alma yollarını aramıştır (Yılmaz,1999, s.598).

3.1.3.5.Zirai Kredi

Osmanlı Devleti çiftçilere kredi verebilmek amacıyla Memleket Sandıkları adında tasarruf sandıkları kurmuştur. Aşar vergisinin %1 lik kısmı bu sandıklara aktarılmış olsa da istenen verim sağlanamamıştır. Bunun üzerine bu kuruluşlar kapatılarak 1888 de Ziraat Bankası kurulmuştur. Böylelikle banka yoluyla krediler taksitler halinde sağlanmıştır (İpek, 1994, s.217).

3.1.3.6.Vergi Muafiyeti

Osmanlı Devleti XIX yy. da halktan çeşitli vergiler toplamaktaydı. Bunların başında öşür, ağnam, damga resmi, yol ve inşaat vergisi gelmektedir. 1856'dan sonra göçmenlere bu vergiler konusunda geniş haklar tanınmış ve bu vergilerden muaf

kılınmışlardır. Maddi açıdan güç kazanıncaya kadar muhacirler bu vergileri ödememişlerdir (İpek, 1994, s.220).

Yukarıda sıralanan yardımların dışında eğitim ve sağlık gibi alanlarda da muhacir halka birçok yardım sağlanmıştır. Muhacir çocukları yokluk nedeniyle eğitime katılamadıkları için devlet yardımlarıyla okullara kazandırılmış, eğitimden mahrum kalmalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Köy ve kasabalara sağlık ocakları ve mektepler kurulmuştur. Yokluk ve sağlıksız şartlardan ötürü hastalıkla boğuşan muhacirler için aşı ve ilaç yardımları ulaştırılmıştır (İpek, 1994, s.220-223).

Askerlikten muaf tutulan muhacir halk uzun yıllar askere gitmediler. Yeniçeri ocaklarına katılmadılar. Ancak ilerleyen zamanlarda savaşlarla boğuşan Osmanlı devleti asker ihtiyacını karşılamak için çıkarmış oldukları kanunlarda değişikliklere gitti. Buna istinaden Birinci Dünya Savaşı yıllarına geldiğimizde Osmanlı Devleti eli silah tutan herkesi askere almaya başlamıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında yapılan yardımlara baktığımız zaman Osmanlı Devleti muhacir halka tam bir misafir gibi davranmıştır. Dönemim şartları göz önüne alındığında şanına yakışır bir emek sarf eden Osmanlı Devleti, muhacir halkı her türlü zorluktan korumaya çalışmıştır. Günümüz şartlarında dahi emsali görülmemiş bir fedakarlığı yapmış olan Osmanlı Devleti tarih sahnesine adını altın harflerle yazdırmıştır. Öte yandan göçün beraberinde getirmiş olduğu etkiler dün ne ise bugün de aynı etkiyi göstermiştir. Osmanlı devleti aldığı göçler ile birlikte gerek sosyal gerekse ekonomik alanda birçok etkiyle karşılaşmıştır. Nüfus kısa sürede hızlı bir artış göstermiş, kültürel çeşitlilik artmıştır. Birçok çevre sorunu ve salgın hastalıklarla karşılaşmıştır. Ekonomik alanda devletin bütçesi ciddi anlamda zarar görmüştür. Güvenlik sorunları ortaya çıkmış ve suç vaka sayıları artmıştır. Devlet sınırlarında güvenliği sağlamak için yeni memurlar alınmış, bu durum yine devletin bütçesinden yeni harcamaların gerçekleşmesine neden olmuştur. Devletin omuzlamış olduğu bu masrafları aşağıdaki tabloda daha net görebiliriz.

Tablo 1'e bakıldığında göçmenlerin geldiği 1879 yılından sonra masraflar daha da artmıştır. Bunun nedeni ise halktan gelen yardımların kesilmesidir. Ayrıca diğer hayır kurumları da yardımlarını direkt olarak halka yapmıştır. Devlet harici diğer maddi kaynakların azalmasıyla birlikte tüm yük devletin omuzlarına kalmış ve masraflar daha

da artmıştır. 1892 yılından sonra Cumhuriyetin ilan edildiği döneme kadar muhacir akını hız kesmeden devam etmiştir. Muhacir akınının yanı sıra savaşlarla da ciddi mücadele veren Osmanlı Devleti elindeki tüm kaynakları tüketmek durumunda kalmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte tekrar doğrulan Türkiye Cumhuriyeti aynı göç sorunlarıyla karşılaşmaya devam etmiştir. Cumhuriyet dönemi göçler ve politikalar da aşağıdaki bölümde incelenecektir.

YIL	BÜTÇE (kuruş)	AÇIKLAMA
1292 (1876-1877)	425.000	Umumi Muhacirin Masrafı
1293 (1877-1878)	560.000	
1294 (1878-1879)	460.000	
1296-1300 (1880-1885)	60.000.000	
1301 (1885-1886)	10.000.000	
1302 (1886-1887)	10.000.000	
1307(1891-1892)	1.750.000	

Tablo 1 : Yıllara Göre Muhacirlere Yapılan Masraflar
(Kaynak: İpek,1994:234)

3.2.Cumhuriyet Dönemi Göç Akınları ve Politikalar

Osmanlı devletinin ardından 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte kurulan yeni Türk devleti, Osmanlı devletinden kalan yükü omuzlamak durumunda kalmıştır. 1840'lı yıllarda başlayan muhacir akını Cumhuriyet döneminde de hız kesmeden devam etmiştir. Ancak savaşlardan çıkmış olan ülke, kaynaklarını neredeyse tamamen tüketmiş durumda olduğundan Cumhuriyetin ilk yıllarında muhacirlere gereken desteği sağlayamamıştır.1923-1933arası dönemde ülkeye giriş yapmak isteyen muhacirlere 'hiçbir yardım talep etmeme' şartı koşulmuştur. Bu şartı kabul edenler ülke içine alınmıştır. Bu şartlar altında Batı-Doğu yönlü göç akınına sahne olan Türkiye, muhacir halkı nüfusun seyrek olduğu alanlara yönlendirmeye çalışmıştır. Bir süre bu şekilde yardım talep etmeden ülkeye yerleşen muhacirler daha sonra sorun haline gelmeye başlamıştır. Maddi olarak sefalet içinde olan bu halk, bir zaman sonra geçim sağlayabilmek için devletten yardım talep etmeye başlamıştır. Vilayetlerden gelen raporların da halkın zor durumda olduğunu belirtmesiyle birlikte devlet, 1926 İskan Kanunu'ndan aldığı yetki ile gerçekten muhtaç olanlara bir dizi yardımda bulunmaya başlamıştır (Duman, 2009, s.475-476).

Fotoğraf 11 : Balkanlardan Göç Eden Muhacirler

(Kaynak: <http://edebice.net/2017/12/17/gozyasi-refik-halid-karay/>)

1930'lu yıllardan itibaren göçün önünün alınmayacağı anlaşılınca, devlet muhacirleri planlı bir şekilde kabul edebilmenin çalışmalarını başlatmıştır. Bu kapsamda 1934 yılında hazırlanan İskân Kanununa göre muhacirlerde 'Türk Olmak' şartı aranmıştır. Ayrıca suçlular, casuslar ve sınır dışı edilenler ülke içine alınmamıştır (Duman, 2009, s.475-476). Kitleler halinde Türkiye'ye giriş yapan muhacirler nüfusun seyrek olduğu alanlara çeşitli yollar ile gönderilmiştir. Özellikle Trakya bölgesi, Avrupa'dan gelecek tehditlere engel olmak amacıyla devlet tarafından önemli bir iskân alanı haline getirilmiştir. Marmara ve Doğu Karadeniz'in nüfus yoğunluğunun fazla olması nedeniyle göçmenler genelde Akdeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu gibi bölgelere yönlendirilmiştir. Bu bölgelere yönlendirme yapılırken su kaynaklarının var olması ve arazinin uygun olmasına dikkat edilmiştir (Geray,1962, s.20).

Ülkeler	YILLAR							
	1923-1933		1934-1960		1961-1970		1923-1970	
	Göçmenler sayı	Oran %	Göçmenler sayı	Oran %	Göçmenler sayı	Oran %	Göçmenler sayı	Oran %
Bulgaristan	101.507	16,3	272.971	47	13.114	28,9	387,592	32
Romanya	33.852	5,4	87.476	15	268	0,6	121,619	10
Yugoslavya	108.179	17,2	160.922	28,8	30.368	66,9	299,469	24
Yunanistan	384.000	61,1	23.788	4,1	712	1,6	408,72	32,7
Türkistan	-	-	2.128	0,3	382	0,8	2,576	0,2
Diğer Ülkeler	-	-	12.345	2	135	0,3	12,444	1
Sığınmacı	-	-	16.993	2,8	428	0,9	17,221	0,1
Toplam	627.538	100	576.623	100	45.407	100	1,249,641	100

Tablo 2 : Yıllara ve Ülkelere Göre Ülkemize Sığınan Göçmenler

(Kaynak : Geray,1962, s.13)

Tablo 2'ye bakıldığı zaman en fazla göçün Yunanistan'dan geldiği görülmektedir. Bu göçün gerçekleşmesinde savaşlar, sefalet, yokluk gibi sebeplerin yanı sıra yapılan mübadele göçleri de etkili olmuştur. Yunanistan'ın ardından en fazla payı Bulgaristan almıştır. Bu ülkeleri de Yugoslavya ve Romanya takip etmiştir. Çeşitli politikalar sebebiyle İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'ye sığınmacı olarak gelenler 91.000'i aşmış ancak büyük çoğunluğu bir süre ülkemizde kaldıktan sonra geri dönmüşlerdir. Tabloda 3'te ülkemize sığınan göçmenlerden kalıcı olarak yerleşenler ve geldikleri ülkeler görülmektedir (Kaynak vd.,1992, s.17-18).

SİĞINANLARDAN TÜRKİYE'YE YERLEŞENLERİN GELDİKLERİ ÜLKELER		
Ülkeler	Kişi	Oran
Bulgaristan	2959	19,49
Yunanistan	7753	51,07
İtalya Adaları	201	1,32
İran	428	2,81
Yugoslavya	64	0,42
Romanya	23	0,15
Rusya	18	0,11
Suriye	9	0,05
Avrupa Kamplarından	715	4,7
Diğer Yerlerden	3011	19,88
Toplam	15.181	100

Tablo 3 : Ülkemize Sığınan Göçmenlerden Ülkemize Yerleşenlerin Sayısı ve Geldikleri Ülkeler

(Kaynak : Kaynak vd., 1992, s.18)

3.2.1.Cumhuriyet Döneminde Göçmenlere Yapılan Yardımlar

Bu dönemde yapılan yardımlar başlıca üç başlık altında ele alınacaktır. Bunlar toprak yardımı, tohumluk, zirai araç gereç, hayvan ve sermaye yardımı ile konut yardımı olarak sıralanmaktadır.

3.2.1.1.Toprak Yardımı

Çeşitli nedenlerle ülkemize sığınan ve iskân edilen vatandaşlar genelde varlıklarını kaybettikleri için sermayesiz olarak gelmişler ve mecburen çiftçilik ve hayvancılık faaliyetlerine yönelmişlerdir. Durum böyle olunca devlet, göçmenleri üretici durumuna geçirebilmek için 1934 İskân Kanununa göre göçmenlere toprak dağıtmıştır. Buna göre verimli topraklardan 30-45, orta verimli topraklardan 45-60,

düşük verimli topraklardan ise 60-90 dekar arazi verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu oran ailedeki fert sayısı arttıkça 10-15, 15-20, 20-30 dekar oranlarında artabilmekteydi (BCA, 030.10/72.475.2. / Duman, 2009, s.484).

Verilen topraklar genelde mera, bataklık, fundalık gibi alanlardan verilmiş ve bu araziler üretime kazandırılmaya çalışılmıştır. Ancak bu arazileri doğrudan ekim dikim faaliyetlerine kazandırmak mümkün olmadığı için insanların üretim aşamasına geçmesi biraz zaman almıştır. Gecikmenin bir diğer nedeni de bu alanlarda ilk etaplarda makine kullanımının zor olmasıdır. Tüm bu gelişmeler ışığında insanlar üretime kazandırılmış ama bu biraz yavaş ve biraz da ilkel bir şekilde gerçekleşmiştir.

Göçmenlere Dağıtılan Topraklar			
Yıllar	Aile Sayısı	Toprak (dekar)	Aile Başına Düşen
1923-1933	157.736	6.258.928	39.6
1934-1949	62.849	2.866.685	45.6
1950-1967	21.496	1.165.806	54.2
Toplam	242.081	10.291.419	Ort. 46.46

Tablo 4 : Cumhuriyet Döneminde Göçmenlere Dağıtılan Topraklar

(Kaynak : Geray, 1962, s.26)

Tablo 4 incelendiği zaman her aileye düşen ortalama dekar oranının 46,5'e ulaştığı görülmektedir. Bu oran dönemin ekonomik şartları düşünüldüğü zaman ciddi bir arazi yardımıdır. Ayrıca devlet, atıl durumda bulunan 10.291.419 dekar alanı üretime kazandırmıştır. Bu rakamın içinde devletin para ile aldığı çiftlik arazileri de bulunuyor. Ancak arazilerin büyük çoğunluğu genelde atıl durumda bulunan arazilerden oluşmaktadır. Bu araziler 242.081 aileyi üretici duruma geçirirken devletin omuzlarındaki yükü de bir nebze olsun hafifletmiştir.

3.1.1.2.Tohumluk, Zirai Araç Gereç, Hayvan ve Sermaye Yardımı

Göçmen halkı üretici durumuna geçirmek isteyen devlet, arazi yardımının ardından tohumluk, zirai araç gereç, hayvan ve maddi yardımlarda bulunmuştur. Bunun için Ziraat Bankası aracılığıyla borçlanma yolu açılmış ve halkın buradan alacağı destekle ihtiyaçlarını karşılaması sağlanmıştır. Nitekim 1934-1938 arası dönemde

7.150.777 kg tohumluk buğday dağıtılmıştır. Yine aynı dönemde 128.059 kg muhtelif ürün tohumu devlet tarafından dağıtılarak üretime kazandırılmıştır. Bu muhtelif ürünler aşağıdaki Tablo 5’te gösterilmiştir (BCA, 490.01/1466.9.2. / Duman, 2009, s.484).

Ürün	Miktar (kg)	Ürün	Miktar (kg)	Ürün	Miktar (kg)
Mısır	8.158	Arpa	50.428	Fiğ	1.290
Pamuk	23.500	Burçak	6.348	Mercimek	2.076
Buğday	7.065	Nohut	3.726	Fasulye	2.776
Çavdar	19.455	Soğan	1.070	Patates	2.207

Tablo 5 : Cumhuriyet Döneminde Dağıtılan Tohumların Miktarı

(BCA, 490.01/1466.9.2. / Duman, 2009, s.485).

Devlet dağıtılan tohumların üretilmesi ve arazinin işlenebilmesi amacıyla bir dizi çalışmalar yürütmüştür. Halkın ihtiyacı olan tarım araç ve gereçleriyle birlikte çift sürebilmeleri için gerekli olan at ve öküz gibi hayvanları halka sunmuştur. Aşağıdaki Tablo 6’da bu hayvan ve araç gereçlerin miktarı verilmiştir.

Yıllar	Traktör	Çift Hayvanı	Araba	Tırmık	Pulluk	Çayır Makinesi	Orak Makinesi
1923-1933	12	22.994	20	2	27.501	20	5
1934-1950	0	39.378	1.861	0	34.055	0	0
1951-1967	147	21.717	11.692	7.027	12.380	0	0
Toplam	159	84.089	13.573	7.029	73.936	20	5

Tablo 6 : Cumhuriyet Döneminde Göçmenlere Dağıtılan Hayvan ve Araç Gereçlerin Miktarı

(Kaynak : Geray, 1962, s.27)

Yapılan bu yardımların yanı sıra Türkiye ye gelmeden önce arıcılıkla uğraşan 100 arıcı aileye Ziraat Bankası aracılığı ile 700 kovan tedarik edilmiştir (BCA, 030.10/116.810.14.; *Haber*, 22 Nisan 1936, s. 3. / Duman, 2009, s.485). Hayvancılık ve çiftçilik dışında iş kurmak isteyen ticaret ve sanat erbabı kişilere 1936-37 döneminde 18.697.400 lira maddi yardımda bulunulmuştur (BCA, 490.01/1466.9.2. / Duman, 2009, s.485).

3.1.1.3.Konut Yardımı

Konut meselesi tüm göçmen aileler için her zaman en elzem konu olmuştur. İlk zamanlar misafir gibi uygun yerlerde konaklayan halk bir süre böyle idare etmiştir.

İleride oluşacak sorunlara mahal vermek istemeyen devletimiz, konutların yapılması için hızlıca çalışmalara başlamıştır. İlk başlarda halkın çalıştırıldığı inşaatlarda işler yavaş ilerlemiştir. İşi hızlandırmak isteyen devlet müteahhitlerle anlaşmış ve 1934- 37 arası dönemde 18.000 konutu göçmenlere dağıtmıştır (*Cumhuriyet*, 7 Mart 1938, s. 2. / Duman, 2009, s.487). Cevat Geray'ın aktardığına göre de 1951-1960 yılları arasında 36.395 konut göçmenlere ihtisas edilmiştir. Göçmenlerin aldıkları bu konutların çok uzun vadeli bir biçimde geri ödenmesi kararlaştırılmış ve ortalama 20 yıl gibi uzun bir süre tanınmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında bir değerlendirme yapıldığında, başta serbest bir şekilde yurda alınan göçmenler 1934 yılından sonra düzenli bir sistemle tanışmış, hemen hemen tüm ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır. Bir yandan göçmenlere yardımlar yapılırken bir yandan da devlet menfaatine üretimler yapılmaya çalışılmış ekonomik yükün azaltılması amaçlanmıştır. Tıpkı Osmanlı'da olduğu gibi boş ve atıl durumda olan araziler üretime kazandırılmış, hem vatandaşın hem devletin menfaatine kararlar alınmıştır. Bu işin sonunda kazanan hem vatandaş hem de devlet olmuştur. Yapılan yardımların boyutu ise hem Osmanlı döneminde hem de Cumhuriyet döneminde, günümüzün ulaşamayacağı derecede büyük olduğu görülmektedir.

3.3.İraklı Sığınmacılar

3.3.1.İran – Irak Savaşlarının Ardından Oluşan Sığınmacı Akını

İran'da Humeyni rejiminin 1979'da iktidara gelmesi ile birlikte kötüye giden Irak- İran ilişkileri 1980'lerde kırılma noktasına gelmiştir. Şii mezhebine mensup büyük bir nüfus barındıran Irak, Humeyni rejiminin Şii'lere yönelik politikalarını bahane ederek 1980'de 8 yıl sürecek İran-İrak savaşını başlattı. Savaş uluslararası ateşkes çağrılarına rağmen 8 yıl boyunca devam etti. Bu süre zarfında Irak'ın kuzeyinde bulunan Peşmerge, Irak'ın kuzeydoğusunda egemen olmuştur. Burada bulunan Kürdistan Demokrat Partisi lideri Mesut Barzani İran'a karşı sempatic davranışlara sahipti ve bu yönde davranışlar sergiliyordu. Barzani'yi örnek alan Kürdistan Yurtsever Birliği lideri Celal Talabani de Barzani gibi özerklik mücadelesi vermiş ancak başarılı olamamıştır. Kürt grupların birer piyona dönüştüğü bu dönemde Irak, İran'daki Kürtleri desteklemeye başlamıştır. İran'ın Kürt gruplarla birleşip Halepçe ve çevresini almasıyla birlikte Irak, Kürt gruplara karşı iyice kin gütmeye başlamıştır. İran güçlerine yardım ettiği

bahanesiyle Halepçe'ye saldırı düzenleyen Irak, buralarda kimyasal silah kullanarak 5.000 civarında insanın ölmesine neden olmuştur.

Fotoğraf 12 : Irak'taki Savaştan Kaçarak Ülkemize Doğru İlerleyen Iraklılar

(Kaynak: <http://www.milliyet.com.tr/depodaki-fotograflarla-zamanda-gundem-2133673>)

Kaybettiği yerleri geri alan Irak, 1988 de ateşkes çağrılarına cevap vermiş ve bu tarihte savaşa son verilmiştir. İki tarafta ciddi kayıplar vermiş, ekonomileri ağır darbeler almıştır (Kaynak vd. 1992, s.24-26).

Barış anlaşmasını yapan Irak, Kürt grupların yaptığını unutmamış ve savaşın ardından Irak'ın kuzeyindeki gruplara karşı saldırıya başlamıştır. Saldırılarından kaçan halk Türkiye sınırına yığılmıştır. Zor durumda bulunan bu insanlara kucak açan devletimiz, düzenli olarak sığınmacıların girişine müsaade etmiştir.

Sığınmacı olarak gelenlerin sayısı 51.000 civarında olmasıyla birlikte, hükümet batılı devletlerden destek istemiş ve maddi yardım ya da bir kısım sığınmacıyı kabul etmelerini talep etmiştir. Ancak yapılan yardımlar da, kabul edilen sığınmacı sayıları da sembolik rakamlarda kalmıştır. Irak sığınmacıların geri dönmesi için af çıkarmış ancak bir kısım sığınmacı yine Türkiye'de kalmayı tercih etmiştir. Bir kısmı da İran'a yönelerek oraya sığınmışlardır.

1988 yılı sığınmacıları Irak'tan gelen sığınmacıların ilk dalgasını oluşturmaktaydı. Bu olağan dışı durumu daha sistemli yürütmek isteyen hükümet, derhal barınma merkezleri oluşturmuş ve sığınmacıları buralarda toplamışlardır. Diyarbakır, Mardin ve Hakkari'de kurulan toplam 5 barınma merkezinde 51.542 sığınmacı misafir

edilmiştir. Aşağıdaki Tablo 7’de bu barınma merkezlerinde sığınmacı oranları verilmiştir.

Geçici Barınma Merkezlerinde Bulunan Sığınmacıların Oranları				
15 Eylül 1988				
Barınma Merkezi	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam
Diyarbakır - Merkez	2587	4685	5708	12.980
Mardin - Merkez	1197	1073	2385	4.655
Mardin - Silopi	3013	2790	4751	10.554
Hakkari - Yüksekova	5657	5112	12584	23.353
Toplam	12.454	13.660	25.428	51.542

Tablo 7 :Irak-İran Savaşı sonrasında Kurulan Barınma Merkezleri ve Barındırdığı Nüfus

(Kaynak : Kaynak vd. 1992, s. 47)

3.3.2. 1991 Körfez Savaşı ve Sığınmacı Akını

İran ile 8 yıl gibi uzun süren bir savaştan çıkan Irak, bir de Kürt gruplarla mücadele içine girmiş ve ardından ciddi ekonomik kayıplar yaşamıştır. 100 milyar dolar civarında bir silah harcaması yapan ülkenin petrol harici pek bir geliri bulunmuyordu. Savaş sonrası petrol gelirlerinin de azalması ile birlikte ülke içinde yatırım bekleyen birçok alan hizmetten yoksun kaldı. Eski prestijini yakalamaya çalışan Saddam Hüseyin, geçmişten beri husumetli olduğu Kuveyt’e yöneldi. İran ile savaştığı süre zarfında Kuveyt’ten aldığı borcun karşılıksız olarak silinmesini isteyen Saddam, ayrıca Rumeyla gibi kendine ait olduğunu iddia ettiği yerlerin petrol gelirlerini de talep etmiştir. Ancak tüm bu talepler Kuveyt tarafına karşılık bulmamıştır (Demiröz, 2013, s.57).

İstediği cevapları alamayan Irak hükümeti 2 Ağustos’ta ansızın Kuveyt’e saldırmış ve bu savunmasız ülkeyi saatler içerisinde ele geçirmiştir. B.M. Güvenlik konseyi duruma hemen tepki göstererek 661 sayılı karar ile Irak’ın derhal Kuveyt’i terk etmesini istemiştir. Bu süre zarfında da Irak’a ambargo uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’de petrol boru hatlarını kapatarak (İskenderun Limanına giden hat kapatılmıştır) ambargo kararına uymuş oldu.

Gelişmeler üzerine bölgeye asker gönderen ABD’yi, Fransa, Suudi Arabistan, Fas, Mısır gibi ülkeler de takip etmiştir. Tüm çağrılara rağmen Kuveyt’ti kendi vilayeti ilan eden Irak’a karşı ortak harekât düzenleme kararı alınmıştır. Bölgenin karışıklığından ötürü Türkiye de 12 Ağustos 1990 da yaptığı gizli oturumda bir saldırı

durumunda hükümete savaş açma yetkisi verdi. Bu yetki 17 Ağustos 1991 de 126 nolu karar ile daha da genişletilerek ‘*Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunmasına Ve Bunların Kullanılmasına İzin Verilmesi*’ şeklinde genişletilmiştir. Bu kanunların ardından Türk Silahlı Kuvvetleri binlerce askeri sınır hattına kaydırması, ABD öncülüğünde dış güçlerin birçok askeri ve savaş ekipmanları ülkemize getirilmiştir (Oran, 2002, s.225,256).

Tüm çabalara rağmen geri adım atmayan Irak hükümetine karşı 17 Ocak 1991 de koalisyon güçlerince harekât başlatıldı. 42 gün sonra sonlandırılan ‘Çöl Fırtınası’ operasyonu, koalisyon güçlerinin kesin zaferiyle sonuçlandı. Tüm şartları kabul eden Irak hükümeti savaştan başını kaldıramaz hale gelmiş, koalisyon güçlerinden sonra iç çatışmalarla uğraşmaya başlamıştır. Güneyde Şii güçlerle, kuzeyde Kürt gruplarla savaşmıştır. Bu iki grupta savaşı fırsat bilip bağımsızlık kazanmaya çalışmıştır. Ancak Irak güçleri hızlıca toparlanarak önce Şiileri, sonra da Kürt grupları kontrol altına almışlardır (<http://www.trtarsiv.com/izle/86687/irak-in-kuveyt-i-iskali-ve-birinci-korfez-savasi>).

Irak bu mücadelelerinden çıkarken Türkiye’nin nasibine yine sığınmacı akını düşmüştür. Birkaç dalga halinde gelen sığınmacılardan ilki 62 922 kişiden oluşan Kuveyt ve Irak’ta çalışan işçi grupları oluşturuyordu. Bu işçiler bir süre Türkiye’de misafir edildikten sonra ülkelerine gönderildiler. İkinci dalga sığınmacılar ise asker ve sivillerden oluşuyordu. Sayıları 460.000 üzerinde olan sığınmacılar çeşitli kamplara dağıtılarak kaos ortamı son bulunana kadar misafir edilmişlerdir (Kaynak vd., 1992, s.48-49).

Iraklı Sığınmacıların Sayıları	
Kuveyt ve Irak'ta Çalışan İşçiler	62 922
Sığınma Merkezine Alınanlar	7 489
2 Nisan 1991 Sonrası Kitleli Akım	460 000
Toplam	530 411

Tablo 8 : Iraklı Sığınmacıların Sayıları

(Kaynak : Kaynak vd. 1992, s.49)

3.3.2.1.İraklı Sığınmacılara Yapılan Yardımlar ve Harcamalar

28 Ağustos 1988 ile 2 Ağustos 1991 tarihleri arasında meydana gelen olaylar neticesinde Türkiye ağır bir yükün altına girmiş ve dönemin harcamaları oldukça ciddi bir seviyeye ulaşmıştır. Öyle ki bu külfet toplamda 1.548.978.235.260 TL olmuştur. Bu paranın maddi değerini ölçecek olursak, dönemim bütçelerinden örnek verebiliriz. 1990 yılında Sağlık Bakanlığı'na ayrılan bütçenin 2.633.217.000.000 olduğu düşünülürse, yapılan yardımlar bu bütçenin %59 una tekabül etmektedir. Daha da somutlaştırmak ister isek bu parayla 200 yataklı 127 hastane yapılabilirdi. Aynı paraya 5 derslikli 1500 okul yapılabilirdi. O dönemlerde yapılan Fatih Sultan Mehmet köprüsünün maliyetine baktığımız zaman, yapılan harcamalarla 3 adet FSM köprüsü yapılabilmekteydi. Tüm bu örnekler o dönemde gelişmekte olan ülkeler arasında olan ülkemizin ne kadar büyük bir harcama yaptığını ortaya koymaktadır. Bunların yanı sıra tek maddi kayıp nakdi olarak yapılan harcamalar değildir. Sığınmacıların yaratmış olduğu çevresel etkilerde oldukça ciddi boyutlara ulaşmıştır. Ekili dikili alanlara verilen zararlar, hayvanlara verilen zararlar, çevreye verilen zararlar, bitki örtüsünün tahribi gibi alanlarda toplamda 399.754.200.000 TL'lik bir zarar söz konusu olmuştur. Iraklıların buldukları yerlere yapılan, yol, su, elektrik gibi hizmetleri de sayarsak işin boyutu daha da artmaktadır (Kaynak vd., 1992, s.100-125).

3.4. 93 Harbi, Cumhuriyet Dönemi Göçleri ve Körfez Savaşlarına Kadar Gerçekleşen Göçlerin Etkileri

3.4.1.Ekonomik Etkiler

Osmanlı İmparatorluğundan bugüne kadar gerçekleşen göçlerin en önemli etkisi şüphesiz ki yaşanan ekonomik etkilerdir. Genellikle ekonomik bakımdan zorluk çekilen dönemlere denk gelen bu göçler, dönemin şartlarını daha da zor hale getirmiştir. Osmanlı'nın son yıllarında maruz kalmış olduğu muhacir akını ekonomik bakımdan zarar getirdiği gibi faydalı yönleri de olmuştur. Devletin bütçesinden konut yapımı, hayvan yardımı, zirai araç gereç yardımı, arazi yardımı, sağlık giderleri, ulaştırma giderleri gibi birçok alana harcama yapılmış, bu harcamalarda hanedan ailesinin kendi mal varlığı dahi kullanılmıştır. Bu harcamalar önemli zararlar yaratırken diğer yandan da gelen muhacirlerle birlikte üretim artmıştır. Muhacirlere tahsis edilen kullanılmayan ve atıl durumda bulunan araziler üretime kazandırılmıştır. Böylece ekili dikili alan oranı

artmıştır. Dağıtılan hayvanlar ile hayvancılık alanında çalışan nüfus artmış, hayvan varlığı da zamanla artış göstermiştir. Göçmenlerin Avrupa'dan öğrenmiş olduğu yöntemlerle zirai faaliyetler daha da gelişmiş, makine kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu durum üretimi %50-60 oranlarında artırmıştır. Faydayı ve zararı aynı anda getiren muhacir halk, her ne kadar fayda sağlamış olsa da dönemin şartlarında ciddi harcamalara sebep olduğu için Osmanlı Devleti çok zor bir dönemden geçmiştir.

Cumhuriyet dönemine geldiğimiz zaman, Osmanlı'nın devamı niteliğinde bir göç akımı yaşadığı için benzer etkiler aynı şekilde devam etmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında gelen göçmenlere yardım istememe şartı sunulsa da daha sonra bu politikadan vaz geçilmiş ve Osmanlı gibi arazi, konut, nakdi yardım gibi birçok yardım sağlanmıştır. Savaşlardan yeni çıkmış, doğrulmaya çalışan bir ülkenin ilk yıllarında ciddi harcamaların yaşanması şüphesiz büyüme hızına doğrudan etki etmiştir. Osmanlı Devleti gibi atıl arazileri değerlendiren Cumhuriyet yönetimi, üretim faaliyetlerini bu şekilde canlandırmış, bir nebze de olsa yaşanan ekonomik yükün azaltılmasına yönelik çalışmıştır.

Körfez savaşlarının yaşandığı dönemdeki sığınmalar diğer göçlerden farklı bir özelliğe sahiptir. Çünkü Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi göçleri genelde Türk ırkından olan nüfusun ana yurduna geri dönüşünü ifade etmektedir. Körfez savaşlarının olduğu dönem tamamen sığınma göçleridir. Ancak buna rağmen yapılan harcamalar oldukça üst düzeydedir. Bu insanlar kalıcı olmadıkları için tamamen misafir gibi ağırlanmışlar ve belli bir bölgede tutulmuşlardır. Yapılan harcamalara baktığımızda zaman 3 adet FSM köprüsü yapacak seviyeye ulaşmıştır. Ayrıca çevreye verilen zararlar ile işin maddi boyutunun daha da arttığı görülmüştür. 3 yıl gibi bir süre boyunca sığınmacı akımına maruz kalan ülkemiz savaşların bitmesiyle birlikte sığınmacıların büyük bir kısmının dönüşünü sağlamış ve üzerinden ciddi bir yükü kaldırmıştır.

3.4.2.Demografik Etki

Nüfus Osmanlı döneminde ve Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında önemli bir etkiye sahipti. İki dönemde de savaşlarla boğuşan devletlerimiz önemli nüfus kayıpları yaşamış, hatta nüfus azlığı nedeniyle askeri endişeler yaşanmıştır. Bu dönemlerde alınan göçler özellikle askeri nüfus bağlamında ciddi bir fayda sağlamıştır. Hatta alınan göçler ile sınır bölgelerde canlı bir duvar örülmüş, silahsız bir kalkan oluşturulmuştur. Nüfus

azlığı nedeniyle işlenemeyen birçok alan göçmenler vasıtasıyla işlenmeye başlanmıştır. Nüfus oranı alınan göçler ile birlikte ciddi bir artış göstermiştir. Göçmenlerin genelde köylere ve arazilerin olduğu alanlara yerleştirilmesiyle birlikte göçmen köyleri kurulmuş ve böylece kır nüfusu artmıştır. Kent merkezleri de göçten ciddi manada nasibini aldığı için kentsel nüfus oranında da ciddi artış gerçekleşmiştir. Suçlu, sabıkalı, hırsız gibi insanların göçler vasıtasıyla Anadolu'ya ulaşmasıyla birlikte toplumda güvenlik kaygısı artmış ve suç oranları artmıştır. Göçün nüfusu artırmasıyla birlikte hizmet sektörü yetersiz kalmış, eğitim ve sağlık gibi alanlarda aksamalar meydana gelmiştir.

Körfez savaşlarının alınan göçler nüfus alanında pek etki göstermemiştir. Bu dönemde daha çok ekonomik ve çevresel etkiler göze çarpmaktadır.

3.4.3.Çevresel Etkiler

Çevresel etkiler genel manada çevre kirliliği, ekili dikili alanların tahribi, ormanların tahribi, su kaynaklarının kirletilmesi gibi etkilerle karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde yapılaşmalarda yoğun bir şekilde ahşap malzeme kullanıldığından orman alanlarında ciddi tahribatlar gerçekleşmiştir. Orman kaynaklarının yakacak olarak kullanılması tahribatı daha da artırmıştır. Körfez savaşları döneminde de çetin kış şartlarına maruz kalan sığınmacılar yakacak ihtiyaçlarını karşılamak için çevredeki ağaçlık alanlara ciddi zarar vermişlerdir. Göç yollarındaki ekili dikili alanların kimi zaman ürünleri tüketilmiş kimi zamanda yerleşime açıldığı için bu alanlar yok edilmiştir. Göçmenler beraberindeki eşyalarını yolun yorgunluğuyla göç yollarına atmış ve çevre kirliliğine neden olmuştur. Nüfusun yoğun bir şekilde toplandığı alanlarda çevrenin yanı sıra su kaynakları da kirletilmiş ve bundan dolayı salgın hastalıklar baş göstermeye başlamıştır.

Göçlerin yıllar önce gerçekleşen bu etkilerine baktığımız zaman, aradan yıllar geçmiş olmasına ve teknolojik şartların çok değişmesine rağmen etkilerin bugün de aynı olduğunu görmekteyiz. Bundan sonraki bölümlerde günümüz dünyasında gerçekleşen sığınma olayını ve etkilerini inceleyeceğiz.

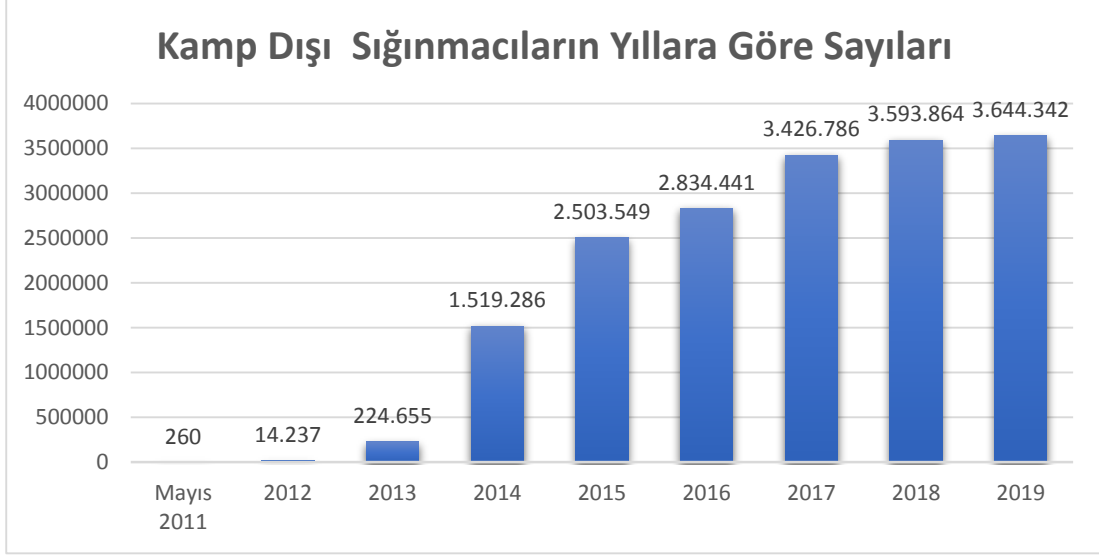
3.5. 2011 ve Sonrasında Türkiye'deki Sığınmacılar

Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar sonucu Türkiye'ye girişler 29 Nisan 2011 tarihinde 252 Suriye vatandaşının Cilvegözü Sınır Kapısı'ndan geçmesiyle başlamıştır. Sığınmacılar ilk etapta sınır bölgelerine kurulan çadır kentlere yerleştirilmiştir. Daha sonraki süreçte ülkemize gelen sığınmacılar genelde Hatay'ın ilçeleri olan Reyhanlı, Yayladağı ve Samandağı gibi sınır ilçelerini tercih etmişlerdir. İç karışıklıklardan kaçan bu gruplar için sınıra yakın olan Hatay ili Yayladağı ilçesinde çadırlar kurulmuştur. Ancak Suriye krizi zamana yayıldıkça ve gelen Suriyeli sayısı günden güne arttıkça, Hatay iline ek olarak Kilis ve Gaziantep illerine de barınma merkezleri kurulmuştur. Mart 2012 itibariyle 7 olan barınma merkezi sayısı, Ocak 2013 itibariyle 14'e ve Ocak 2014 itibariyle 22'ye, 2016 da 26 ya yükselmiştir. 2018 yılına geldiğimizde ise barınma merkezi sayısı 20 ye düşmüştür. Günümüz 2019 yılı itibariyle de 8 ildeki 13 geçici barınma merkezinde Suriyeli sığınmacılar misafir edilmektedir. Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adana, Malatya illerinde misafir edilen kamp içi sığınmacı sayısı toplamda 142.676'dır. (AFAD,2018).

Geçici Barınma Merkezleri ve Mevcut Son Durum				
İl	Geçici Barınma Merkezi	Barınma Tipi	Mevcut Sayı	Toplam Mevcut
HATAY	Altınözü Konteynerkenti	Konteyner	7.984	16.782
	Yayladağı Konteynerkenti	Betonarme bölme	4.338	
	Apaydın Konteynerkenti	Konteyner	4.460	
GAZİANTEP	Nizip 1 Çadırkenti	Çadır	3.735	3.735
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	Çadır	17.392	43.617
	Harran Konteynerkenti	Konteyner	9.891	
	Suruç Çadırkenti	Çadır	16.334	
KİLİS	Öncüpınar Konteynerkenti	Konteyner	4.231	14.702
	Elbeyli Beşiriye K.	Konteyner	10.471	
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Konteynerkenti	Konteyner	13.639	13.639
OSMANİYE	Cevdetiye Konteynerkenti	Konteyner	14.104	14.104
ADANA	Sarıçam Konteynerkenti	Konteyner	27.226	27.226
MALATYA	Beydağı Konteynerkenti	Konteyner	8.871	8.871
Toplam				142.676

Tablo 9 : Geçici Barınma Merkezleri Mevcut Son Durum (Mayıs 2019)

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

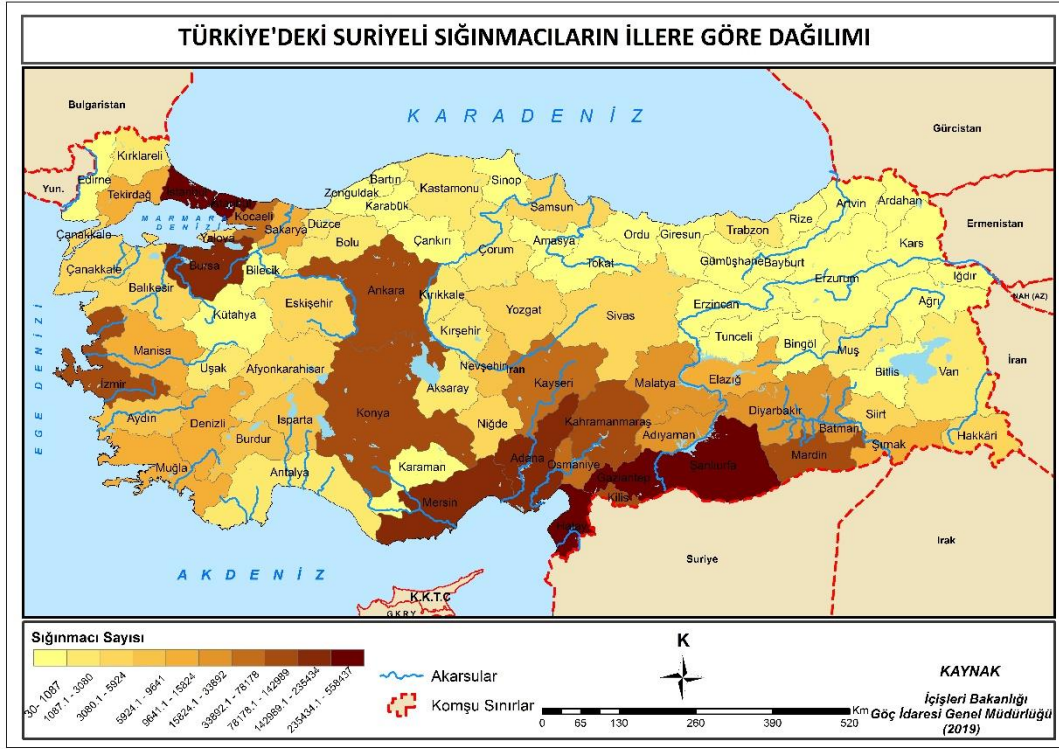

Grafik 1 : Türkiye’de Bulunan Kamp Dışındaki Sığınmacıların Oranları

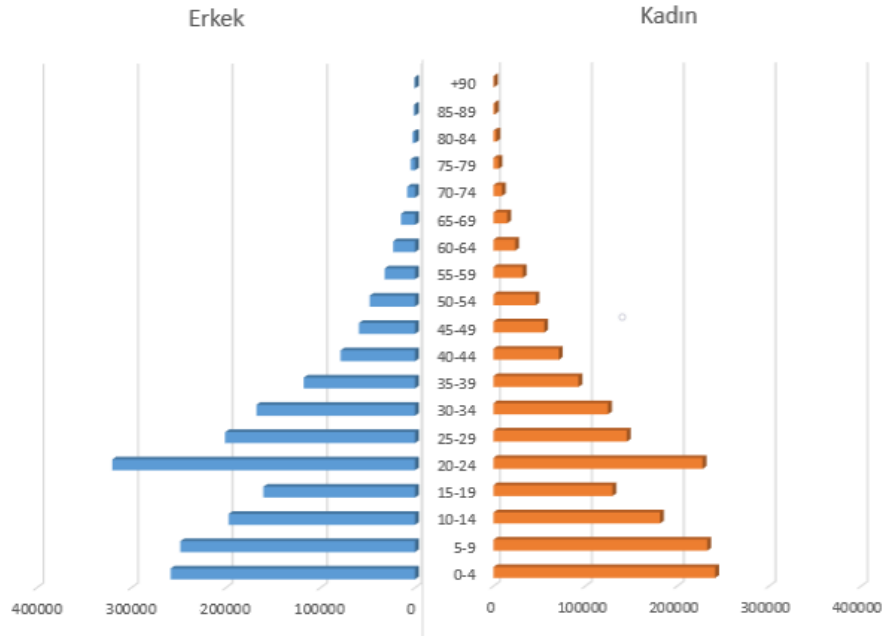
(Kaynak : İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü)

Grafik 1’e bakıldığında Mayıs 2011 de 260 olan Suriyeli misafir sayısı yaklaşık bir yıl boyunca yatay bir seyir izlemiştir. 2011-2012 yılları arasında 15 bin civarında seyreden sığınmacı sayısı özellikle 2012 yılının ikinci yarısında, çatışmaların şiddetlenmesi ve iç karışıklıkların bir iç savaşa dönüşmeye başlamasıyla beraber hızlı bir biçimde artmaya başlamıştır. 2012 yılının Eylül ayından itibaren, özellikle barış görüşmelerinin sonuçsuz kalmasıyla beraber, ülkesinden kaçarak Türkiye’ye gelen ve barınma merkezlerine yerleşen Suriyeli sayısı 2014 itibariyle 1.519.286 olmuştur. 2019 yılı itibariyle de kamp içi ve kamp dışı toplamda 3.644.342 sığınmacı Türkiye’de misafir edilmektedir (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü).

Harita 1’i incelediğimiz zaman ülkemizde bulunan Suriyeli Sığınmacıların yurdumuzun tüm illerine dağıldığını görmekteyiz. Özellikle büyük şehirlere toplanmış olan sığınmacıların en fazla olduğu il İstanbul’dur. Bununla birlikte Ankara, İzmir, Hatay, Adana, Konya, Mersin, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep gibi illerimiz diğer illere göre fazla sığınmacı barındıran illerimizdir. Mersin, Adana, Hatay, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep gibi illerin fazla sığınmacı bulundurmasının sebebi, bu illerin sınır bölgelerine yakın olmalarından kaynaklanmaktadır.

Harita 1 : Suriyeli Sığınmacıların İllere Göre Dağılımı (2019)

Şekil 3 : Ülkemizdeki Sığınmacıların Nüfus Piramidi (2018)

(Kaynak : İç işleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü)

Şekil 3'teki piramit incelendiği zaman ülkemizdeki sığınmacıların yaş ve cinsiyet yapısına göre dağılımını görmekteyiz. Gelişmemiş ülkelerde görülen bu piramit şekli, bizlere sığınmacılarla ilgili bir dizi öngörü sunabilmektedir. Doğum ve ölüm oranlarının yüksek olduğu piramitte özellikle 20-24 yaş aralığında hem erkek hem de kadın nüfus oranında bir yoğunluk vardır. Piramidin bize vermiş olduğu en önemli bilgi ise; ülkemizdeki sığınmacıların sayısı sadece göç yoluyla değil, doğum oranıyla da hızlı bir artış göstermektedir.

3.5.1.Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar

Mart 2011'den bu yana açlık, yoksulluk ve sefaletle boğuşan Suriyeli halktan 13,5 milyon kişi yardıma muhtaç hale gelmiştir. Bunların 6,3 milyonu sığınmacı durumuna düşmüş ve 3,5 milyondan fazlası sığınma kapısı olarak Türkiye'yi seçmiştir. Suriyelilere karşı merhamet elini esirgemeyen ülkemiz, hükümetinde girişimleriyle açık kapı politikası izleyerek bir çok sığınmacıya umut ışığı olmuştur. Kamp içi ve kamp dışında bulunan bu sığınmacılara ülkemiz tarafından birçok hizmet sunulmaktadır. Kamp içinde tüm masrafları karşılanan sığınmacılar kamp dışında da sağlık, eğitim, mesleki eğitim gibi birçok imkandan faydalanmaktadır (AFAD, 2018)

Fotoğraf 13 : Suriyeli Sığınmacılardan Bir Görüntü

(Kaynak :AFAD, 2018)

3.5.1.1.Geçici Barınma Merkezleri

10 ilimizde kurulan toplam 20 geçici barınma merkezinde 215,936 Suriyeli sığınmacı misafir edilmektedir. Çadır ve konteyner yapılardan oluşan bu barınma merkezlerinde eğitimden barınmaya, sağlıktan spora ve temel gıda maddelerine varana kadar sığınmacıların birçok ihtiyacına yanıt verilmektedir. Kamp içi ve kamp dışı olmak üzere bugüne kadar yapılan harcamalar 30-35 milyar dolar civarındadır. Bu da yerli parayla 160 milyar TL gibi bir değere karşılık gelmektedir (AFAD, 2018)

Fotoğraf 14 : Konteyner Kentlerden Bir Görüntü

(Kaynak : AFAD, 2018)

3.5.1.2.Sağlık Yardımı

Türkiye Geneli Verilen Sağlık Hizmetleri			
Poliklinik	Hastanede Yatan	Doğum	Ameliyat
34.501.808	1.423.844	302.470	1.188.606

Tablo 10 : Suriyeli Sığınmacılara Verilen Sağlık Hizmetleri

(Kaynak : AFAD, 2018)

Türkiye’de kayıt altında bulunan tüm sığınmacılara sağlık hizmeti ücretsiz olarak sunulmaktadır. Sağlık hizmetinin yanı sıra ilaçlar da Sağlık Bakanlığı işbirliği ile ücretsiz olarak sunulmaktadır. Günümüze kadar olan sürede Suriye ve Iraklı sığınmacıların tedavileri kapsamında 1.188.606 ameliyat, 1.423.844 yatan hasta ve 34.501.808 poliklinik hizmeti sunulmuştur (Tablo10). Tedaviler gerek kamplarda

gerekse devlet hastanelerinde Türk ve Suriyeli doktorlar tarafından yapılmaktadır (Tablo 11). (<https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Suriyeli-Siginmacilara-Yapilan-Yardimlar>).

Geçici Barınma Merkezlerinde Çalışan Sağlık Personeli			
Türk Doktor	Suriyeli Doktor	Türk Sağlık Pers.	Suriyeli Sağlık Pers.
156	109	186	137

Tablo 11 : Geçici Barınma Merkezlerinde Çalışan Sağlık Personeli

(Kaynak : AFAD, 2018)

Fotoğraf 15 : Suriyelilere Hizmet Veren Sağlık Kurumu

(Kaynak : AFAD, 2018)

3.5.1.3.Eğitim Yardımı

Geçici Barınma Merkezi	Öğrenci sayısı				Öğrencilerin sınıf seviyeleri				Yetişkin eğitimleri	
	Devlet okulları	Geçici eğitim merkezleri	Açık okullar	Toplam	Okul öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise ve diğer	Mesleki eğitim	Genel eğitim
83.246	381.593	138.387	9.620	612.846	33.397	378.304	141.278	59.867	87.168	216.060

Tablo 12 : Eğitim Gören Sığınmacıların Oranları

(Kaynak : AFAD, 2018)

AFAD tarafından koordine edilen barınma merkezlerinde 83.246 çocuk eğitime kazandırılmıştır. Kamp dışında 381.593 öğrenci ise devlet okullarına kayıt yaptırılarak Türk okullarında Türkçe eğitim görmektedirler (Tablo 12). Ayrıca Üniversite eğitimi yarım kalan gençlerde öğrenciliklerini ispatladıkları takdirde Türkiye'deki üniversitelere yatay geçiş yapabilmektedirler. Geçiş işleminden önce ayrıca temel bir sınava tabi tutulmaktadırlar. Yapılan eğitimlerin yanı sıra meslek edindirme kurslarından da 84.168 kişi yabancı dil, bilgisayar, halı dokumacılığı, dikiş nakış gibi birçok alanda sertifikalar almıştır (AFAD, 2018).

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM HATAY REYHANLI

4.1.Reyhanlı

4.1.1. Tarihi

Bölge tarih açısından oldukça eskidir. Reyhanlı ve çevresinde İsa'dan önce Paleolitik dönemine ait izlere rastlanmaktadır. Bu alanlar Tel-Cüdeyde, Vadi el-Hamam, Tel-Dahab, Tel-Tainat, Tel-Açana, Çatalhöyük olarak sıralanabilir. Tel Atçana'da yapılan çalışmalar sonucunda Yamyad kralı Hamurabi'nin sarayı olduğu tespit edilen tarihi kalıntılar ortaya çıkarılmıştır. Bu krallıklardan sonra sırasıyla Hititlerin'in, Hurri Mitani beyliğinin, Mısırın, Hattena Prenslığının, Aramilerin egemenliği altına girmiştir. Bölgedeki amik ovası ismini Aramiler egemenliğinde bulunduğu dönemlerden alır.

Aramilerden sonra da birçok krallık gören Reyhanlı sırasıyla Büyük İskenderin, Roma'nın, Sasani'nin, Bizans'ın, Abbasilerin egemenliklerini gördü. 1084 yılında Süleyman Şah tarafından ele fethedilen bölge Süleyman Şah'tan sonra Memlük ve Dulkadiroğullarının egemenliğine tanıklık etti. 1516 da Mercidabık savaşıyla Osmanlı egemenliğine girer ve 1800 lü yıllarda Artah olarak bilinen bölge Reyhaniyye olarak isimlendirilir. İlerleyen dönemlerde de Reyhanlı ismini alır.

Osmanlı'dan sonra I. Dünya Savaşı ile birlikte İngilizler bölgeyi işgal edince önce Suriye ve ardından Fransız mandasına giren bölge 8 Nisan 1938 de Türk yurdu ilan edilir (<http://www.reyhanli.gov.tr/>).

4.1.2. Nüfus ve Ekonomi

Reyhanlı ilçesi 2018 yılı sayımlarına göre 98.534 kişilik bir nüfusa sahiptir. Kadın erkek oranlarına baktığımız zaman 49.008 kadın ve 49.526 erkek bulunmaktadır. Hatay büyükşehir statüsü kazandıktan sonra köylerin mahalle olmasıyla birlikte ilçedeki mahalle sayısı 47 olmuştur. 16 mahalle polis bölgesinde (64.456) bulunurken 31 mahalle de (26.302) jandarma bölgesinde bulunmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere şehir merkezindeki nüfus oranı 64.456 dır.

Bölge ekonomisi genelde tarım, sanayi ve ticarete dayanmaktadır. 310.000 dekar akili alana sahip ilçede genellikle buğday, pamuk ve mısır tarımı yapılmaktadır. Bunun yanı sıra bakla, biber (yeşil, kırmızı), turp, fasulye, havuç, börülce, bamya, ıspanak, kavun, karpuz, marul, sakız kabak, sıyırma kabak, bal kabağı, salatalık, domates,

patlıcan, lahana gibi sebze ürünleri de bölgenin ihtiyacını karşılamak ve başka şehirlere pazarlamak amacıyla üretilmektedir. İlçede kendine yetecek kadar büyük ve küçükbaş hayvancılık ile arıcılık faaliyetleri yürütülmektedir (<http://www.reyhanli.gov.tr/>).

İlçenin en önemli ticaret kaynağı Cilvegözü sınır kapısıdır. Bu bağlamda ilçede lojistik sektörü oldukça gelişmiş seviyededir. Yurdumuzun dört bir yanından gelen çimento, mobilya, otomotiv malzemeleri, halı, kilim, makine, kömür, mermer v.s. ürünler Cilvegözü sınır kapısı aracılığıyla Suriye'ye ihraç edilir. Reyhanlı ilçesinden genelde meyve-sebze ve kuru soğan Cilvegözü sınır kapısı üzerinden ihraç edilmektedir.

Sanayi faaliyetleri tarıma dayalı olarak gelişme göstermiştir. Bölgede 16 çırçır fabrikası ve 1 pamuk yağı fabrikası bulunmaktadır.

Turizm faaliyetleri yok denecek kadar azdır. Bölgede gezip görülecek Yenişehir Gölü, İmna Kalesi ve sınırda bulunan Kızlar Sarayı mevcuttur.

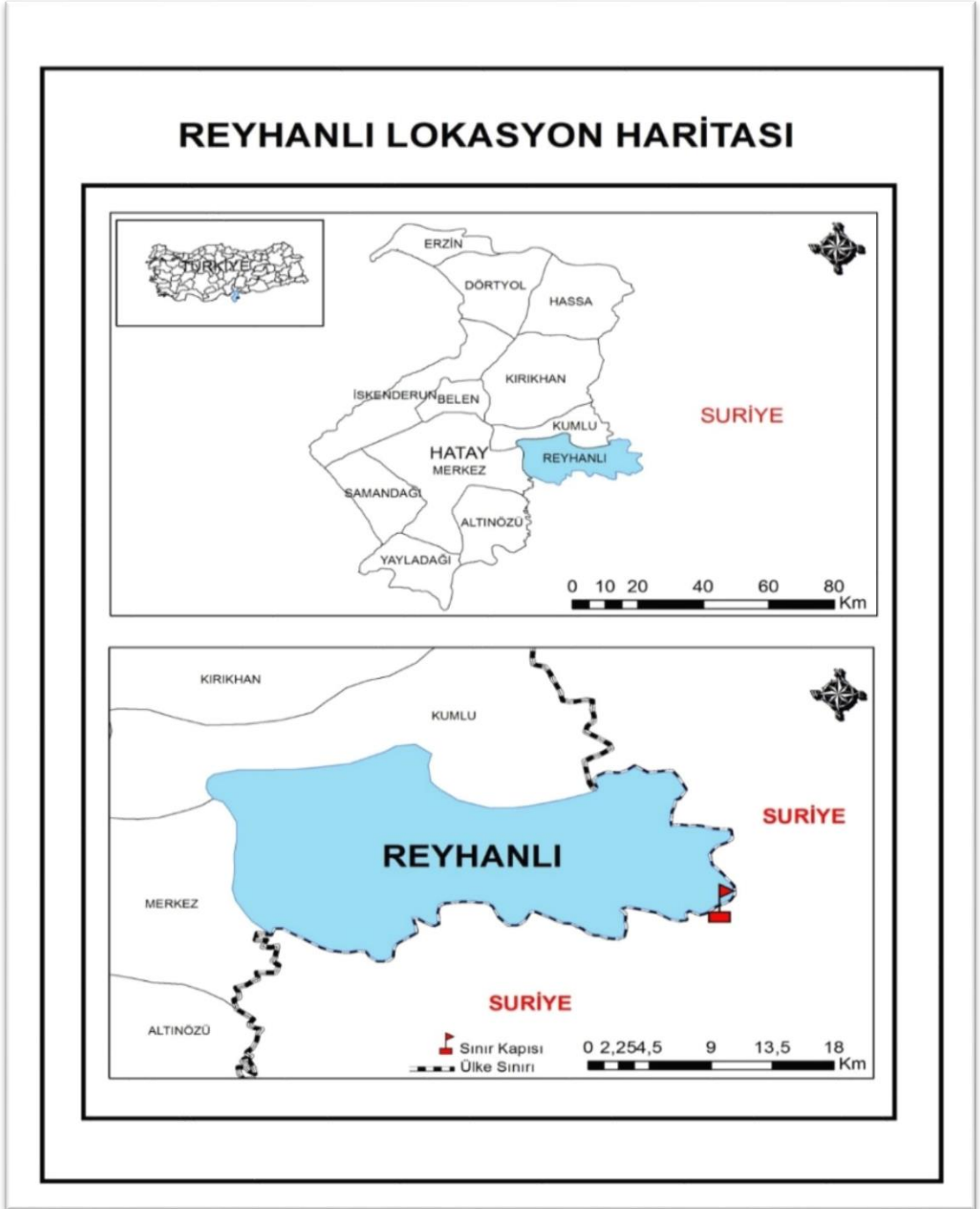
4.1.3. Coğrafi Özellikleri

Reyhanlı ilçesi Hatay sınırları içerisinde Akdeniz bölgesinde yer alır. Hatay ili 2012'de 6360 sayılı kanunla nüfusunun 750.000 den fazla olması nedeniyle büyükşehir statüsü kazanmıştır. Hatay ilinin Metropoliten ilçeleri Antakya ve Defne'dir. Reyhanlı ilçesi de bu ilçelerin doğusunda kalan bir büyükşehir ilçesidir (Özçağlar, 2015, s.94-96).

Akdeniz iklimi hakimdir. Doğusunda ve güneyinde Suriye, batısında Antakya merkez ilçesi ve kuzeyinde Kumlu ilçesi bulunmaktadır (Harita 2). İlçe merkezinde de 16 mahalle bulunmaktadır.

En önemli akarsular Afrin Çayı ve Asi Nehridir. Suriye topraklarında doğan bu iki nehir Amik Ovasına can vererek birleşip Akdeniz'e dökülürler. Afrin Çayı üzerine inşa edilen barajın bitmesiyle birlikte ova için daha çok su tutulmaya başlanacaktır. İlçede 3 adet göl bulunmaktadır. Yenişehir gölü haricinde olan Pınarbaşı ve Cüdeyde Gölleri kurudukları için mevsimlik olarak su seviyesinin yükseldiği görülmektedir.

Bitki örtüsü genelde makiliktir. Ancak toprakların tarıma elverişli olmasından ötürü tarıma dayalı bitki örtüsü daha çok göze çarpmaktadır. Yenişehir çevresinde okaliptüs ve servi ağaçları görülmektedir. Onun haricinde evlerin bahçelerinde ve çevre peyzajında kullanılan limon, portakal, mandalina, elma, incir, turunç, zeytin, defne gibi meyve ağaçları bulunmaktadır.

Harita 2 : Reyhanlı Lokasyon Haritası

4.1.4.Yakın Tarih ve Akrabalık Bağları

I. Dünya Savaşı sonunda Mondros Mütarekesi imzalanınca Ekim 1918'de İngilizler Halep'e girdiler. Aralık 1910 da Hatay tamamen işgal edildi. 19 Aralık 1918 de Fransızlara karşı ilk direniş başladı. Mürseloğlu Tayfur (Sökmen), Dedebeyzade Hakkı Bey, Türkmenzade Ahmet Bey, Yüzbaşı Asım Beyin yönetiminde toplandılar.

Aralarında görev bölümü yaptılar. Mürseloğlu Tayfur Bey Amik Ovasındaki yerel direnişçilerin başına geçti. İşgalci Fransızlara karşı, Harim, Kırıkhan baskınları başladı. Eylül 1919'dan sonra Hatay'da Müdafaa-i Hukuk örgütü kuruldu. 1920–1921 yılları Fransızlara karşı direnişle geçti. 20 Ekim 1921 tarihinde Fransızlarla, Ankara Antlaşması imzalandı. Buna göre Hatay, Fransız mandasına bırakıldı. Hatay, İskenderun Sancağı adıyla özerk oldu. Ancak Fransızların baskısı üzerine yöre halkı tekrar direnişle devam etti. 9 Eylül 1936 yılında Fransa, Suriye'nin egemenliğini tanıdı. İskenderun sancağı ise Fransız özerk yönetiminde idi (<http://www.reyhanli.bel.tr/gecmiste-reyhanli.html> 28.07.2018).

29 Mayıs 1937 yılında Milletler Cemiyetince kabul edilen yeni anayasa ile İskenderun Sancağı özgün bir uluslararası statüye kavuştu. Ankara'da Türk ve Fransız askeri kurulları arasındaki görüşmelere Antakya'da devam edildi. 4 Temmuz 1938'de antlaşma imzalandı. Buna göre Türk ve Fransız askerleri Hataya girerek düzeni sağlayacaktı. 5 Temmuz 1938'de Türk askeri Hatay'a girdi. Reyhanlı'ya girişi de 8 Temmuz 1938'de oldu. Hatay Millet Meclisi 2 Eylül 1938 günü toplandı.

Devlet Başkanlığına Reyhanlılı Tayfur SÖKMEN seçildi. 23 Haziran 1939 tarihinde Hatay Millet Meclisi Türkiye'ye katılma kararı aldı. 23 Temmuz 1939 tarihinde ise son Fransız askeri de Hatay'dan ayrıldı. 7 Temmuz 1939'da 3711 Sayılı yasa ile TBMM tarafından Hatay il, Reyhanlı ilçe oldu. Reyhaniye adı, Reyhanlı olarak değiştirildi. Reyhanlı'ya Türk Askerinin girişi anısına her yıl, 8 Temmuz günü törenler yapılır (<http://www.reyhanli.bel.tr/gecmiste-reyhanli.html>).

Akrabalık Bağı

1939'da Hatay'ın Anavatana katılmasıyla birlikte bir mübadele dönemi yaşandı. Hatay'dan Suriye'ye gidenler olduğu gibi, Suriye'den de Hatay'a gelenler oldu. Hatay'dan gidenler genellikle sınıra yakın bulunan Halep, Hama, İdlip gibi şehirlere yerleşmişlerdir. Toprağından ve akrabalarından ayrılan bu kimseler akrabalık bağlarını yitirmemiş, gerek bayramlaşma merasimlerinde gerekse hususi ziyaretlerle yine bir araya gelmişlerdir. Bu akrabalık bağı bir çok sığınmacının Hatay'ı ya da Reyhanlı'yı tercih etmesinde etkili olmuştur.

4.2.Reyhanlı'da Suriyeli Sığınmacılar

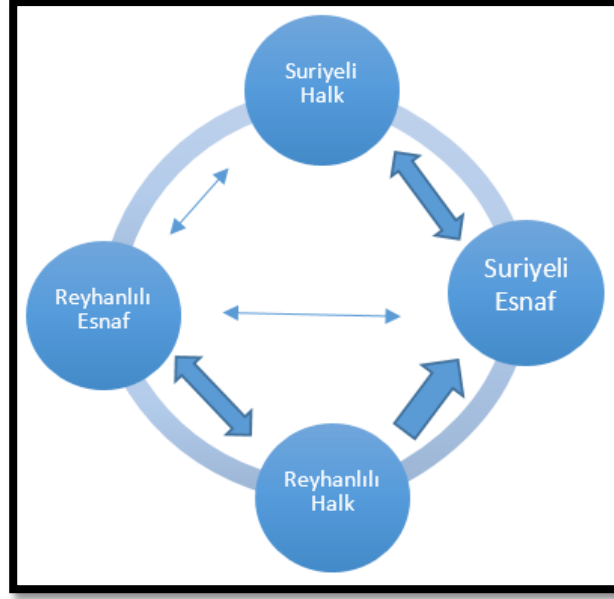
Hatay'da bulunan 444216 sığınmacıdan 60 bin kadarı Reyhanlı'dadır. Şehir merkezindeki nüfusun 98.534 (Merkez nüfusu 64.456) olduğu düşünüldüğünde, şehir neredeyse 3/2 oranında sığınmacı barındırmaktadır. Mart 2011'den bu yana Reyhanlı sürekli sığınmacı göçü almış ve insanlar buradan başka yerlere geçiş yapmışlardır. Reyhanlı'da kamp dışında yaşayan sığınmacılar ilk etapta ekonomik yaşamda sadece tüketici bireyler olarak yer almaktaydılar. İlk etkileri aşırı tüketimle gelen fiyat artışı ve konut yetersizliğinden kaynaklanan yüksek kira fiyatları olarak yansıdı. Hatta öyle ki kira fiyatları 300-400 TL'den 1500 TL'ye kadar yükselmiştir. Konut yetersizliği ve aşırı kiralar nedeniyle sığınmacı insanlar birkaç aile olarak bir araya gelmişler ve bu şekilde konutlara yerleşmişlerdir. Konutlara yerleşmeye maddi durumu yetmeyenler parklarda, çadırlarda ve boş ambarlarda yaşamaya başladılar.

Tüketici toplum olarak yaşamaları maddi kaynaklarını tüketene kadar devam etti. Bu noktadan sonra ekonomik yaşama girdiler ve devamında ucuz iş gücü, rekabet ortamı gibi durumlar ortaya çıkmıştır. İlk zamanlar Suriyeli sığınmacıların Reyhanlı halkına dayalı yürüttükleri ekonomik faaliyetler, daha sonra daha bağımsız hale gelmiş ve bir nevi iç piyasa oluşturmaya başlamışlardır. *(Suriyeli sığınmacıların Suriyeli sığınmacılarla ekonomik işler yürütmesi ve birbirlerinden alışveriş yapmaları)* Artık Suriyeli halk tüm iş kollarına el atmış, hemen her sektörde kendi iş yerlerini açmaya başlamışlardır (Fotoğraf 16). Sığınmacı insanlar artık kendi vatandaşlarından alışveriş yapmaya başlamış, işlerini onlarla yürütmeye başlamışlardır. Bu durum şu an için pek bir sorun teşkil etmese de ileride oluşabilecek büyük rekabet ortamları yerli halkı ve Suriyeli halkı birbirine düşürebilir.

Aşağıdaki Şekil 4'te görüldüğü üzere Reyhanlı'daki mevcut sermaye akışı gösterilmiştir. Reyhanlılı halk, Suriyeli esnaf ve yerli esnaf ile sürekli etkileşim içerisinde. Ancak Suriyeli halk ticari hayatta ilişkilerini Suriyeli esnaf ile yürütmekte ve tek taraflı bir sermaye akışına neden olmaktadır. Suriyeli halk ve esnafın yerli esnaf ile zayıf bir ilişkisi bulunmaktadır. Bu da ticaret malzemelerini yerli esnaftan almak zorunda oldukları içindir. Reyhanlılı halkın ticaret için Suriyeli esnafla bağlantılı olmasındaki temel sebep Suriyeli esnafın nispeten daha ucuza ürün sunması ve düşük kâr marjı ile çalışmasıdır. Bu durum yerli esnafta bir antipati ve huzursuzluk

yaratmaktadır. Suriyeli halk ile yerli halk arasındaki yegâne çözüm bekleyen meselelerden bir tanesi de budur.

Şekil 4 : Reyhanlı ve Suriyeli Halk Arasındaki Ticaret Şeması

(Kaynak: Yazar)

Fotoğraf 16 : Suriyeli Halka Ait İş Yerleri

4.3.Sığınmacı Akınının Reyhanlı'da Sosyal ve Mekânsal Yansımaları

“Arapça bir terim olan mekân, me (yer) kökü ile kevn (var olmak) mastarının birleşiminden (mekevn→mekân) oluşmuştur. Kısaca, “varoluş yeri”, “varlıkların bulunduğu yer” anlamındadır” (Özçağlar, 2016, s.2). Günlük dilde ‘mekân’ nerede sorusuna cevap vermektedir. Mekân insanı yeryüzünde 3 boyutlu olarak ele almaktadır.

Bu bağlamda mekân fiziki ve beşeri çevre olarak iki grupta alınır. Fiziki çevreyi atmosfer, litosfer, biyosfer ve hidrosfer oluştururken, beşeri çevreyi de sosyal kültürel ve ekonomik faaliyetler sonucu oluşan ortam oluşturmaktadır (Özçağlar, 2016, s.2)..

Ortam ve çevre kavramları aslında birbirinden farklı kavramlar olsa da aynı anlamlarda kullanılmaktadır. Çevre mekan birimlerinin dışında kalanı ifade etse de ortam varlığın içinde bulunduğu şartlarının bütününe ifade eder. Ayrıntıda farklı olsa da bu cümleleri aynı anlamlarda kullanılmaktadır (Özçağlar, 2014, s.17).

“Mekân sözcüğü hem kökeni hem de kullanımı bakımından "insan" kavramıyla iç içe olup net biçimde "insan varoluşunu çerçeveleyen ve insan izlerini taşıyan yer” anlamındadır (Kılınç, 2009, s.58). Tanımdan anlaşılacağı üzere insan mekanda izler bırakmaktadır ve mekanla bir bütündür. Dolayısıyla sığınmacılar da mekanı etkilemektedir. Bu bağlamda aşağıdaki bölümlerde ülkemize sığınan Suriyelilerin mekanda bıraktıkları izleri ve etkileri sırasıyla inceleyeceğiz.

4.3.1. Güvenlik

Reyhanlı coğrafi konumu itibariyle neredeyse savaşın içinde bulunmaktadır. Hatta öyle ki Reyhanlı topraklarından bomba sesleri, silah sesleri duyulmakta ve savaş uçaklarının bombardımanı görülmektedir. Birçok evin çatısına veya bahçesine düşen uçaksavar mermileri insanlar için ciddi bir tehdit unsurudur. Reyhanlı, Suriye’deki iç savaşın acı meyvesini ilk olarak 11 Şubat 2013 de tatmıştır. Cilvegözü sınır kapısında Suriye plakalı bir aracın patlatılmasıyla meydana gelen patlamada 4 ü Türk vatandaşı olmak üzere toplam 13 kişi hayatını kaybetmiş, 8 i ağır 26 kişi yaralanmıştır. Ayrıca patlamayla birlikte 15 otomobil de hurdaya dönmüştür.

Cilvegözü sınır kapısında yaşanan acı olayın ardından takvim yaprakları 11 Mayıs 2013’ü gösterdiği gün daha büyük bir acıyla karşı karşıya gelindi. Reyhanlı’da eş zamanlı olarak 2 bomba patlatılmıştır. İlk olarak Belediye binasına saldırılmış, ardından çarşı merkezinde ikinci bomba patlatılmıştır. Reyhanlı’ya yapılan bombalı terör saldırısında **52 kişi ölmüş, 146 kişi** yaralanmıştır. Bombalı araçlarla düzenlenen bu saldırı, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en kanlı terör eylemi olarak kayıtlara geçmiştir. Onlarca konut ve araç kullanılmaz hale gelirken, patlamanın insanlarda bıraktığı iz hala ilk günkü gibi durmaktadır (<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/reyhanli-saldirisinin-planlayicisina-53-kez-agirlastirilmis-muebbet-hapis-352313.html>).

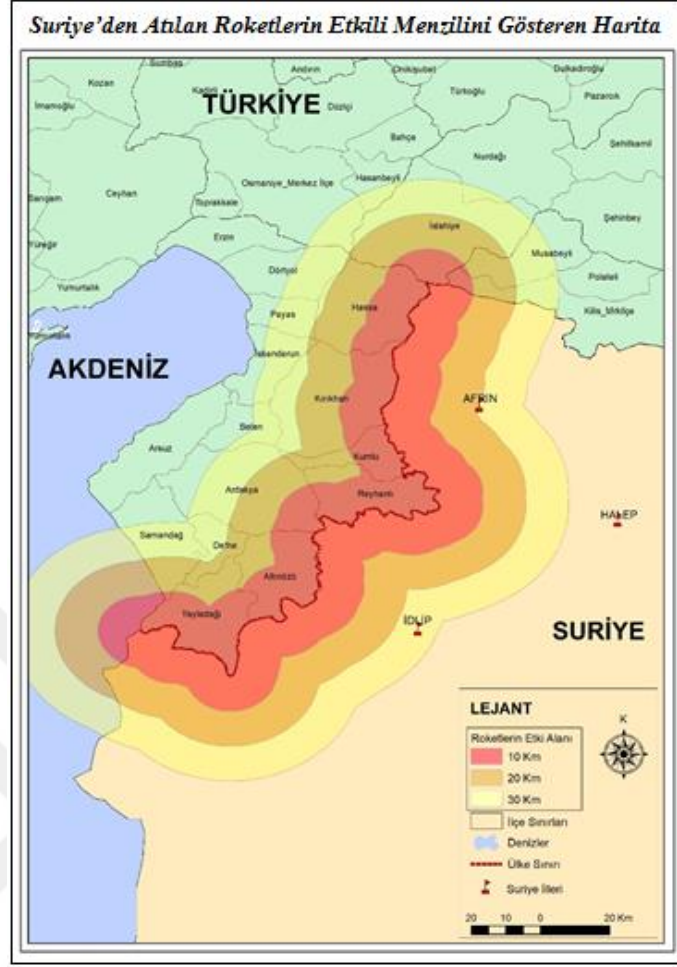

Fotoğraf 17 : Reyhanlı Patlamasının Yarattığı Hasardan Bir Görüntü (2013)

(Kaynak : <https://www.aksam.com.tr/guncel/reghanli-patlamasi-3-tutuklama-daha/haber-237966>)

Reyhanlı halkı yaşamış olduğu bu acı patlamaların dışında sürekli olarak hedefini şaşırılmış ya da bilerek atılan havan toplarına ve uçaksavar mermilerine maruz kalmışlardır. Bu tür hadiseler Türkiye'nin düzenlemiş olduğu Zeytin Dalı Harekâtına kadar devam etmiş, Zeytin dalı harekâtıyla birlikte daha da hız kazanarak sınır ilçeleri olan Reyhanlı, Hassa, Kırıkhan gibi ilçeler yoğun havan topu, uçaksavar mermileri ve katyuşa roketlerine maruz kalmışlardır. Havan topu gibi saldırı araçları, sınırdan maksimum 10 km kadar bir alanda etki göstermiştir. Ancak terör örgütlerinin elinde bulunan katyuşa roketleri 30 km kadar bir mesafeye ulaşabilmektedir. Bu yüzden sınıra yakın olan ilçeler bu durumdan fazlasıyla zarar görmüştür. Cumhurbaşkanlığı sözcüsü İbrahim Kalın Zeytin dalı harekâtına kadar geçen sürede 700 civarı tacizle karşılaştığını açıklamış ve durumun ne kadar kritik olduğunu gözler önüne sermiştir (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43469338>).

Zeytin Dalı Harekâtının 12. gününe kadar Reyhanlı'ya 28 saldırı düzenlenmiş, bu saldırılarda 1'i Türk olan Fatma Avlar (17), diğeri de Suriyeli olan Nadir El Fares (51) hayatlarını kaybetmişlerdir. Saldırılarda 50 kadar kişi yaralanmış 11 ev ile 15 iş yeri hasar görmüş, 20 araç ise kullanılamaz hale gelmiştir (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/reghanliya-roketli-saldiri-40726794>).

Harita 3 : Suriye'den Atılan Roketlerin Etkili Menzilini Gösteren Harita

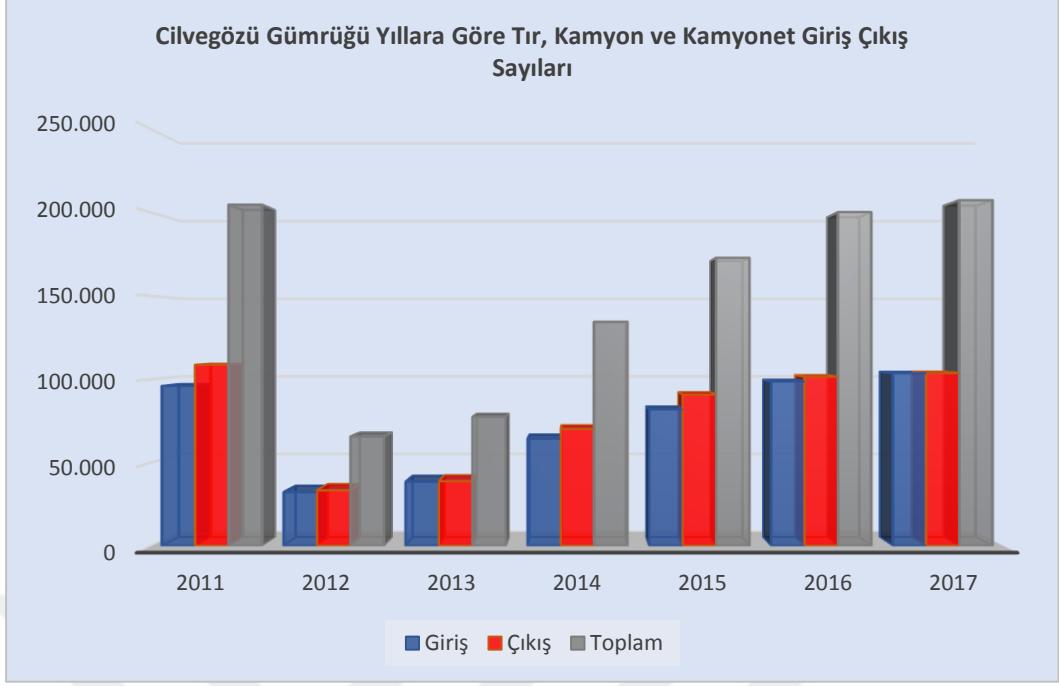
Harita 3'e baktığımızda Reyhanlı'nın havan ve roket saldırılarından neden bu kadar çok etkilendiğini daha iyi bir şekilde anlayabiliriz. 10 km aralıkla oluşturulan risk alanlarında sınırdan atılacak havan ve roketlerin hangi kısımlara kadar etkili olabileceğini görmekteyiz. Havan topları 10 km kadar mesafeye ulaşabilmekte, katyuşa roketleri de 30 km alana kadar ulaşabilmektedir. Reyhanlı bu konuda ilk 10 km lik en riskli alan içerisinde yer aldığından, tüm havan ve roket saldırılarından etkilenmiştir. Ayrıca bir zamanlar terör örgütlerinin elinde olan Afrin ilinin de Reyhanlı'ya yakınlığı açık bir şekilde görülmektedir. Bu bölgeden yoğun taciz ve saldırılar düzenlenmiş ve nihayetinde Zeytin Dalı harekâtıyla Şanlı Ordumuz buraları ele geçirerek saldırılara son vermiştir.

Tüm bu güvenlik problemlerini ele aldığımız zaman, güvenliği etkileyen yegane sebebin sığınmacılar olmadığını görmekteyiz. Komşu ülkelerde meydana gelen siyasi iktidarsızlık birçok terör örgütüne çanak tutmakta ve buralarda oluşan hain oluşumlar

topraklarımızı tehdit etmektedir. Komşu ülkelerde meydana gelen bu tür problemleri görmezden gelmek mümkün olmadığı gibi, Zeytin Dalı, Fırat Kalkanı gibi zorunlu hareketler ortaya çıkabilmekte ve ülkemiz müdafaa hakkını kullanmak zorunda kalabilmektedir.

4.3.2. Lojistik Sektöründeki Gelişmeler

Hatay nakliye sektöründe önemli bir noktadadır. İstanbul'dan sonra Türkiye'deki lojistik sektörünü ikinci sırada göğüsleyen Hatay, bu alanda önemli bir paya sahiptir. Reyhanlı'nın da sınır ilçesi olması ve Cilvegözü sınır kapısının burada olması nedeniyle halkın büyük bir çoğunluğu lojistik sektörüyle geçimini sağlamaktadır. 2011 yılında iç savaşın başlamasıyla azalma eğilimine giren nakliye sektörü giderek durma noktasına gelmiş ve Cilvegözü sadece transit geçişlere açık duruma gelmiştir. Taşınan malzemeler tampon bölgede aktarılmaya başlanmış, araçların Suriye'ye geçişi söz konusu olmamıştır. Sadece Suriye'ye yapılan taşımacılık ve ticaret azalmakla kalmamış, Ortadoğu'ya açılan bu kapının kapanması diğer ülkelere olan ticareti de sekteye uğratmıştır. Araçlar artık diğer Ortadoğu ülkelerine giderken deniz yolunu kullanmakta ve yolu uzatarak daha çok masraf yapmaktadır. Bu durumda nakliyecileri zor duruma sokmaktadır. Reyhanlılı olan Uluslararası Nakliyeciler Derneği Yönetim Kurulu Üyesi olan Hamit Zaimoğlu da bu konuda; *“Şu anda Suriye'deki iç savaş nedeniyle Körfez ülkelerine taşıma yapmakta zorlanıyoruz. Kurduğumuz Hatay Ro-Ro firması olarak nakliyeciliği Süveyş Kanalı'ndan yaptığımız için maliyetlerimiz yükseldi. Daha önce Mısır üzeri yapılan nakliyecilikte verilen bin dolar teşvik priminin mutlaka verilmesi gerekiyor. Aksi halde taşımacılık bitme noktasına gelecek ve birçok firma iflas edecektir”* şeklinde bir açıklama yaparak durumun ne kadar kritik olduğunu dile getirmiştir (<http://www.iha.com.tr/hatay-haberleri/hatayda-nakliye-sektoru-sikintili-gunler-geciriyor-hatay-1399752/> 31.07.2018).

Grafik 2 : Yıllara Göre Tır ve Kamyon Giriş-Çıkış Oranları

(Kaynak: Cilvegözü Gümrük Müdürlüğü ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı)

Yukarıdaki grafikte (Grafik 2) görüldüğü üzere savaşın başladığı 2011 yılından sonra hızlı bir düşüş göze çarpmaktadır. 2012 yılından sonra kademeli olarak tekrar artış görülmektedir. Bu artışın temel nedeni yardım malzemesi girişleri ve transit geçişlerdir. Ancak bu göze çarpan artış, önceki yıllar gibi kâr marjı sunmamaktadır. Çünkü savaş başladıktan sonra taşınması yapılan malların tampon bölgede aktarılması nedeniyle yük taşıma bedelleri aşırı oranda düşüş göstermiş, aylık 5.000 dolar civarında getiri sağlayan sektör, bir anda aylık 500-1.000 dolar getiri seviyesine düşmüştür. Nakliye sektöründeki bu büyük azalma hem Reyhanlı nakliyecileri zor durumda bırakmış hem de ülke ticaretine ağır bir darbe vurmuştur.

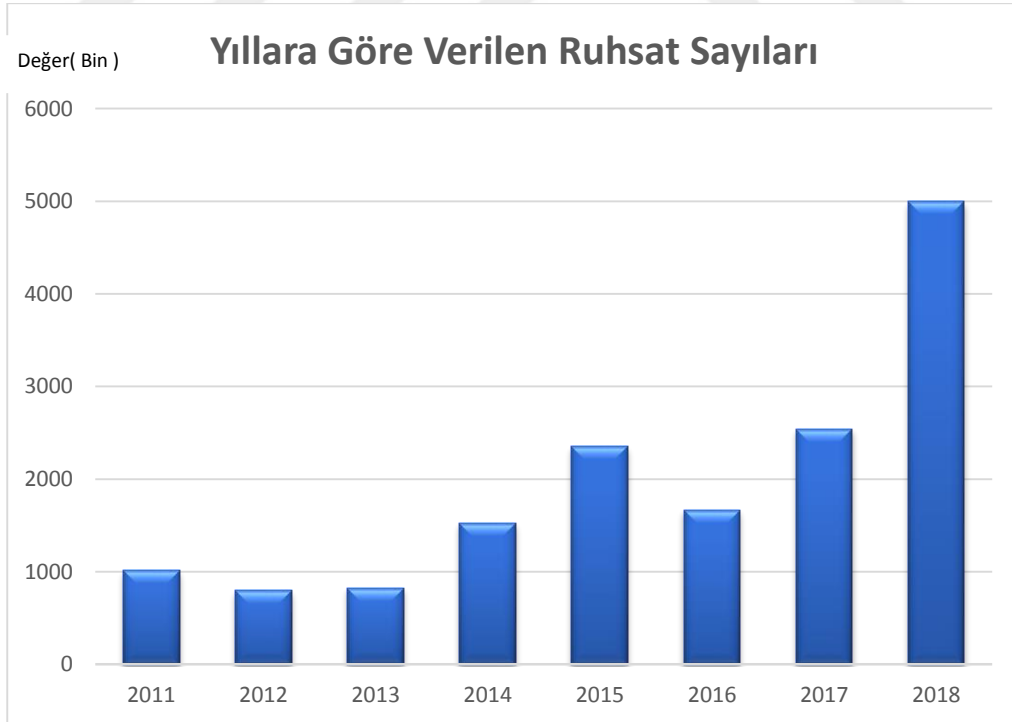
4.3.3.Yatay ve Dikey Yapılaşma

Hızlı göçün beraberinde getirdiği en büyük problemlerden biri de şüphesiz barınma problemidir. Bu bağlamda Reyhanlı, konut açısından sığınmacılara ilk etapta cevap verememiş, bu yüzden birçok sığınmacı park, bahçe, ambar ve depolarda barınmak zorunda kalmıştır.

Fotoğraf 18 : Sığınmacıların Kullandığı Çadır ve Ambarlar

Artan konut ihtiyacına bağlı olarak hızlı bir yapılaşma sürecine giren Reyhanlı'da günümüze dek hala konut yönünden sıkıntılar yaşamaktadır. Konut problemi beraberinde kira ve ev fiyatlarında da önemli değişiklikler meydana getirmiştir. 300- 500 TL civarında olan kiralar 700-1000 ,TL sınırına yükselmiş, 60-80 bin TL civarında olan konut fiyatları da 120- 180 bin TL sınırına ulaşmıştır.

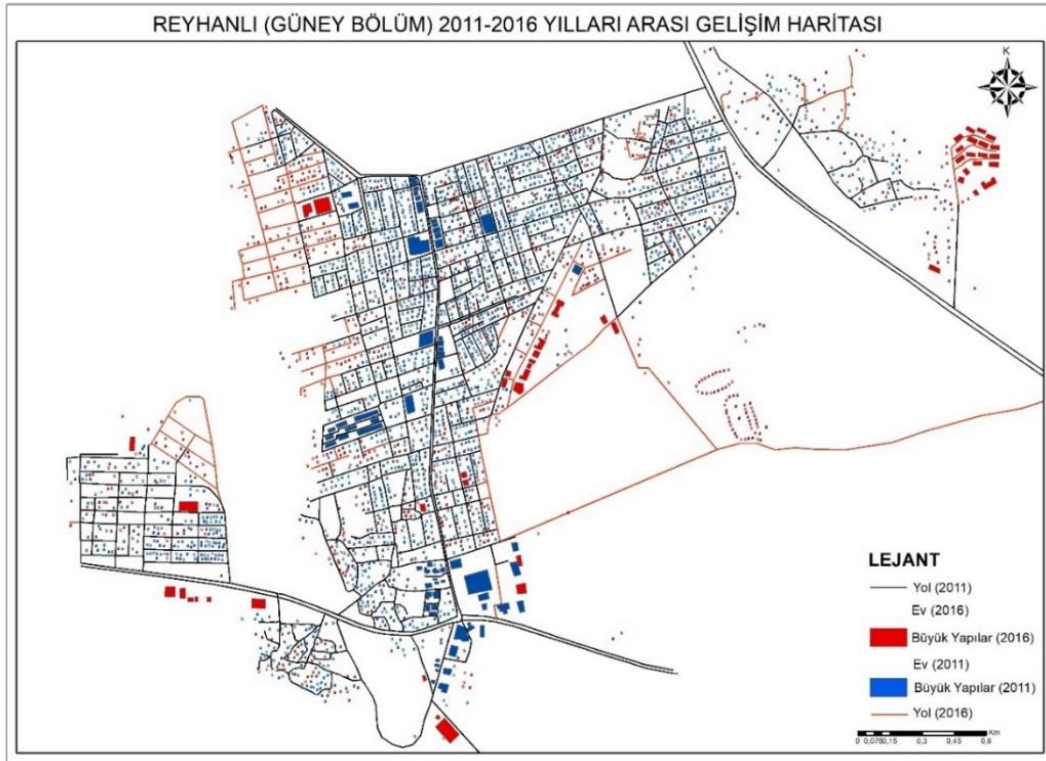

Grafik 3 : Reyhanlı'da Yıllara Göre Konut Ruhsat Sayıları

(Kaynak : Reyhanlı Belediyesi)

Grafik 3'ü incelediğimiz zaman, konut yapımının kademeli olarak artış gösterdiğini görmekteyiz. 2011 yılına kıyasla günümüze geldiğimizde, konut yapımının kendini 5 kattan fazla arttığını görüyoruz. Ayrıca insanların tek katlı evlerinin üzerine yapmış olduğu 2. veya 3. kat olarak yapılan kayıt dışı 20.000 civarında yapı olduğu tahmin edilmektedir. . Tüm bu yapılaşma faaliyetlerine rağmen hala konut yetersizliği sürmekte ve insanlar hala konut bulmakta güçlük çekmektedir.

Aşağıdaki Harita 4 incelendiğinde 2011 – 2018 yılları arasında, Reyhanlı'nın güney kesiminin gelişimi görülmektedir. Görüldüğü üzere batı ve doğu kesimdeki boş alanlar yeni konutlara ev sahipliği yapmıştır. Reyhanlı'daki eski yapılar genelde az katlı veya müstakil daireler şeklinde inşa edilmiştir. Ancak işaretli yeni yapıların hemen hemen tamamı çok katlı apartmanlar olarak inşa edilmiştir. Yeni yapılar eski yapılardan daha az alan kaplıyor olsa da konut sayısı bakımından oldukça fazla bir sayıya karşılık gelmektedir. Bu da kilometrekarede yaşayan insan sayısını artırmaktadır. Ayrıca Şekil 5'te şehrin gelişimi uydu görüntüleri aracılığıyla daha açık bir şekilde görülebilmektedir.

Harita 4 : Reyhanlı (Güney Bölüm) 2011-2016 Yılları Arası Gelişim Haritası

Şekil 5 : 2011 - 2016 Yılları Arasında Reyhanlı'nın Gelişimini Gösteren Uydu Görüntüleri

(Kaynak : Google Earth)

4.3.4. Verimli Arazilerin İşgal Edilmesi

Yatay ve dikey yapılaşma şehir planlaması yapılmadan gerçekleştirdiği zaman beraberinde bir dizi sorunları ortaya çıkarmaktadır. Reyhanlı gibi fay hattı ve verimli topraklar üzerine kurulu şehirlerde bu problemler daha çok göze çarpmaktadır. Özellikle 2011 sonrasında yatay ve dikey yapılaşma faaliyetlerine maruz kalan ilçede özellikle verimli araziler büyük zarar görmüştür. Ayrıca dikey yapılaşma da olası bir depremde zararın oldukça yüksek olmasına sebep olacaktır.

Şekil 6 : Reyhanlı'da İmara Açılan Verimli Araziler

(Kaynak : Google Earth)

Şekil 6 incelendiği zaman ilçenin özellikle güney kesiminin doğu ve batı kısımlarının ciddi yapılaşma faaliyetlerine maruz kaldığı görülmektedir. Kırmızı renkle taralı olan ve ok işaretleriyle büyüme yönleri gösterilen araziler Terra-Rossa ve Alüvyal topraklarla örtülüdür. Daha önceleri tarım arazisi olarak kullanılan bu araziler yerini beton yığınlarına bırakmıştır. Konut ihtiyacının giderilmesi maksadıyla işgal edilen bu arazilerin genişleme yönleri ok işaretleriyle gösterilmiştir. Bu durumun önüne geçilmediği takdirde daha çok arazimiz yok olup gidecektir.

4.3.5.Sağlık Hizmetlerinin Yetersiz Kalması

Sağlık sosyal ve kişisel kaynakların yanında fiziksel kaynakları da ön plana çıkaran pozitif bir kavramdır. Ottawa sözleşmesine göre sağlık; temel insan haklarından biri olarak görülmüştür. Dünya Sağlık Örgütü de sağlığı temel insan haklarından biri olarak görmektedir (Yiğit, 2016, s.362). Bu bağlamda Sığınmacıların sağlık hakkına hem ulusal hem de uluslararası sözleşmeler çerçevesinde haklara sahip olduklarını görüyoruz. 8 yıldır süren iç savaştan kaçarak ülkemize sığınan 3,5 milyon sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkemiz, misafirlerimizin sağlık haklarından maksimum düzeyde faydalanabilmeleri için elindeki tüm imkanları seferber ederek dünyada emsali görülmemiş bir insani yardım örneği göstermiştir. Bu yardımın yapılması sığınmacılara büyük bir kolaylık sağlarken, yerli halk için bir dizi sorunlar oluşturmuştur. Hastanelerden sağlık hizmeti alan insanların sayısının normalin iki katına çıkmasıyla birlikte kişi başına düşen doktor sayısı azalmıştır. Bu da sağlık hizmetine ulaşmada aksaklıklar yaratmıştır.

Savaş, açlık, yoksulluk, gibi birçok zorlukla karşılaştıkları için ülkemize sığınan Suriyeli sığınmacılara devlet hastanelerinin yanı sıra kamplarda da sağlık hizmetleri sunulmuştur. Türkiye genelinde 34,5 milyon poliklinik hizmeti, 1.8 milyon ameliyat, 302 bin doğum, 1.4 milyon hastane yatış hizmeti alan sığınmacılar, bu hizmetler için hiçbir ücret ödememişlerdir (Tablo 13). Bu sağlık hizmetlerinin büyük çoğunluğu ilk durak yeri olan sınır bölgelerinde sunulmuştur. Reyhanlı da bu durakların başında gelmektedir. Sığınmacıların ilk olarak Cilvegözü sınır kapısı üzerinden ulaşmış olduğu Reyhanlı, savaşın etkileriyle karşılaşan ilk ilçe merkezimizdir. Yoğun sağlık hizmeti ihtiyacı, Reyhanlı gibi küçük bir ilçelerde sağlık hizmetini durma noktasına getirmiştir. Sığınmacı halk ile birlikte 170 bin gibi bir sayıya ulaştığı tahmin edilen ilçe nüfusu, bir hastaneden hizmet almaya çalışmıştır. Personel sayısı ve yatak kapasitesinin yetersiz kalması hem yerli halka hem de sığınmacılara zorluk yaşatmıştır.

Türkiye Geneli Verilen Sağlık Hizmetleri			
Poliklinik	Hastanede Yatan	Doğum	Ameliyat
34.501.808	1.423.844	302.470	1.188.606

Tablo 13 : Sığınmacılara Türkiye Genelinde Verilen Sağlık Hizmetleri

(Kaynak: AFAD,2018)

4.3.6.Ticari Kuruluşlar ve Sermaye Gelişmeleri

Suriye'deki savaşın ilk yıllarında can havliyle kendini Reyhanlı ilçesine atan Suriyeli sığınmacılar ilk etapta tamamen tüketici pozisyonunda yaşamlarını idame ettirdiler. Entegrasyon sürecini atlatan ve iş adamı veya esnaf olan sığınmacılar zamanla ilçe içerisindeki ekonomik faaliyetlerde yer almaya başladılar. Suriye'deki tüm varlıklarını ülkemize taşıyan sığınmacılar gerek doğrudan gerekse yerli ortaklar bulularak iş hayatında söz sahibi olmaya başladılar. Özellikle kurulan şirketler aracılığıyla uluslararası ticarete de adım atan sığınmacılar ilçe içerisindeki sermaye döngüsünde büyük değişimler meydana getirmişlerdir.

2011 Öncesi Şirket Tipleri ve Sermayeleri		
Firma Tipi	Adet	Sermaye (TL)
Limited Şirketi	624	256.520.000
Gerçek Kişi Ticari İşletmesi	465	129.125.000
Anonim Şirket	36	42.066.000
Kollektif Şirket	4	7.600
Dernek İktisadi İşletmesi	1	0
Toplam		427.718.600

Tablo 14 : Reyhanlı'da 2011 Öncesi Şirket Tipleri ve Sermayesi

(Kaynak : Reyhanlı Ticaret Odası)

Tablo 14 incelendiği zaman en fazla sermayenin limited şirketlerde olduğu görülmektedir. Limited şirketler bir veya birden fazla kişi tarafından bir ticari unvan adı altında kurulan şirketlerdir. Bu şirketler bankacılık ve sigortacılık harici yasal olan tüm ekonomik faaliyetlerde etkinlik gösterebilmektedir. Azami sermayeleri 10.000 TL'dir. Limited şirketlerini 129 milyon TL sermaye ile Gerçek Kişi Ticari işletmeler takip etmektedir. Bu kuruluşlar kişinin kendi başına işlettiği ticaret ve sanayi kuruluşlarıdır. Esnaf ve sanatkâr işletmelerini aşan bir nitelik göstermektedir. Üçüncü sırada 42 milyon sermaye ile anonim şirketler yer almaktadır. Bu şirketler de bir veya birkaç kişi tarafından kurulan, minimum sermayesi 50 bin TL olan şirketlerdir. Yasaklı olmayan her türlü ekonomik faaliyette etkinlik gösterebilirler. Son olarak da kolektif şirketler 7.600 TL sermaye ile dördüncü sırada yer almaktadır. Bu şirketlerde kâr amaçlı kurulmuş, bir ticari unvan altında çalışan, gerçek kişiler arasında kurulan şirketlerdir.

2011-2018 Yılları Arası Yeni Şirket Tipleri ve Sermayesi		
Firma Tipi	Adet	Sermaye (TL)
Gerçek Kişi Ticari İşletmesi	795	90.430.282
Limited Şirketi	552	697.605.888
Kooperatif	42	2.351.678
Anonim Şirket	41	8.626.210
Kollektif Şirket	23	3.150.097
Kamu Kuruluşu	2	0.00
Komandit Şirket	1	100
Vakıf İktisadi İşletmesi	1	2.000
Toplam		802.166.255

Tablo 15 : Reyhanlı 'da 2011-2018 yılları Arası Yeni Şirket Tipleri ve Sermayesi

(Kaynak : Reyhanlı Ticaret Odası)

Tablo 15 incelendiği zaman ilçede faaliyet gösteren şirket vb. kuruluşların %150 artışla iki kattan fazla artış gösterdiği görülmektedir. Şirket sayısına paralel olarak sermayenin de ciddi bir artış gösterdiği görülmektedir. Öyle ki 2011 öncesinde 427 milyon olan sermaye, 2011-2018 yılları arasında 802 milyon olmuştur. Genel toplama bakıldığı zaman ise %200 lük bir artış oranıyla 1.229.784.855 TL olduğu görülmektedir. Bu artışlar ele alındığı zaman Sığınmacıların ilçe ekonomisinde ne derece büyük bir değişim gerçekleştirdiği göz önüne serilmektedir. Bu manzara genel manada olumlu bir tablo oluşturmaktadır ancak yapılan görüşmeler neticesinde bu sermayenin %70 inin yabancı sermaye olduğu anlaşılmıştır. Bu yatırımcıların ülkemizde kalıcı hale getirilmesi ya da sermayenin doğrudan ülke dışına çıkışının engellenmesi ülke içi piyasalar açısından daha olumlu sonuçlar doğuracaktır.

2011-2018 Arasında Kurulan ve Kapatılan Şirket Sayıları		
Tür	Kurulan	Kapatılan
Dernek İşletmesi	1	0
Gerçek Kişilere Ait Ticari İşletme	443	108
Kooperatif	4	3
Merkezi Türkiye'de Bulunan Şube	78	24
Ortak Sayısı Birden Fazla Limited Şirket	340	137
Pay Sahibi Sayısı Birden Fazla Anonim Şirket	4	5
Tek Ortaklı Limited Şirket	216	1
Tek Pay Sahipli Anonim Şirket	6	0
Toplam	1092	278

Tablo 16 : Reyhanlı'da 2011-2018 Arasında Kurulan ve Kapatılan Şirket Sayıları

(Kaynak : Reyhanlı Ticaret Odası)

Şirket sayısındaki değişimler pozitif yönde bir gelişme göstermiş olmasına rağmen kapatılan şirketlerin de sayısı önemli bir yer tutmaktadır. Ortadoğu ile kara yolu ticaretinin zayıflaması ve deniz yolu ile ticaretin masraflı hale gelmesi birçok firmayı zora sokmuştur. Artan maliyetler ve düşük piyasa ile mücadele edemeyen 278 şirket ve kuruluş çalışmalarına son vererek kapanmıştır. Tablo 16 incelendiği zaman açılan ve kapatılan işletmelerden %75 oranda şirketin faaliyetlerine devam ettikleri görülmektedir.

4.3.7.Ekonomik gelişmeler ve İstihdam

Suriyeli sığınmacılar Reyhanlı ilçesine ve ülkemize göç ederken yanlarında getirdikleri tek şey eşyaları olmamıştır. Gelen sığınmacılar; sermayelerini, iş tecrübelerini, iş çevrelerini, bilgi ve becerilerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Özellikle dil faktörü ve etnik yapı nedeniyle Arap dünyası ile ticari ilişki içerisinde olan bu insanlar zamanla işlerini ülkemiz üzerinden yürütmeye başladılar. Daha önceleri ülkelerinden temin edip Arap ülkelerine sattıkları malları, artık ülkemiz üzerinden temin ederek üretimin durmuş olduğu ülkelere ve Arap ülkelere ihraç etmeye başlamışlardır. Reyhanlı ilçesinin de bu durumdan fazlasıyla nasiplendiğini ticari kuruluş ve sermaye yapısına baktığımız zaman anlayabiliyoruz. Suriyeli iş adamları ve yerli-yabancı ortak sermayeli şirketler, Türkiye ve Reyhanlı üzerinden mallarımızı pazarlamakta ve ülkeye ciddi bir döviz girdisi sağlamaktadır. Bu olumlu tabloda tek olumsuz durum ise sermayenin çoğunluğunun yabancı yatırımcıda oluşudur.

Ekonomik alandaki diğer bir gelişme ise esnaf yapılanmasında görülmektedir. Çeşitli meslek guruplarında bilgi ve beceriye sahip birçok kalifiye işçi, gerek kendi iş yerini açarak gerekse bir yerde çalışmaya başlayarak esnaf alanlarında ihtiyaç duyulan açığı kapatmış ve çeşitlilik yaşanmasına sebep olmuştur. Rekabet ortamının tesis edilmiş olması insanların en iyiye en ucuz yoldan ulaşmasını sağlamıştır. Ayrıca ülkemizin en büyük sorunlarından biri haline gelen vasıflı ve vasıfsız işçi ile çırak açığı Suriyeli sığınmacılar sayesinde kapatılmıştır. Uzun vadede düşünüldüğü zaman yeni işçi neslin sığınmacılardan yetiştiği görülmektedir. Misafirlerimizin uzun bir süre kalması, esnaf yapılanmasının onların eline geçmesi manasına geldiği gibi, bir anda gitmelerinin de ciddi bir işgücü açığı oluşturacağı aşikardır.

Reyhanlı'da sığınmacılar aracılığıyla istihdam açığının giderildiği bir diğer alan da tarım sektörüdür. Önceleri Urfa'dan gelen mevsimlik işçiler ile yürütülen tarım faaliyetleri, Güneydoğu bölgesinde sulama ve üretim imkanlarının sağlanmasıyla birlikte sekteye uğramıştır. Tarlada çapa yapacak işçi bulamayan tarla sahipleri tamamen makine kullanımına yönelmeye başlamıştı. Ancak özellikle pamuk toplama aşamasında makine kullanımının verimli olmayışı ve ürünün genelde yere dökülerek zarar görmesi üretimin düşmesine ve üreticinin zarar etmesine sebep olmuştur. Bu noktada imdada koşan sığınmacılar, ürünlerin toplanması, sulanması ve çapalanması konusunda hem düşük maliyet hem de fazla üretim konusunda üreticiye umut olmuşlardır. Sığınmacıların sağladıkları fayda sadece iş gücü olarak kalmamıştır. Özellikle bağ ve bahçelerdeki bilgi ve birikimleri sayesinde Reyhanlı'ya yeni tarım teknikleri kazandırmışlardır. Ağaçların budanması konusunda oldukça uzman olan sığınmacılar üreticilere büyük avantajlar sağlamışlardır.

4.3.8.Enflasyona Etki

Suriyeli sığınmacılar ilçe içerisindeki enflasyona hem negatif hem pozitif yönde etkiler göstermişlerdir. İlk etapta temel tüketim maddelerine olan yoğun ihtiyaçtan ötürü enflasyonun yükselmesine neden olmuşlardır. Bu etki ilk olarak kendini gıda fiyatlarında göstermiştir. Talebin hızlı bir artış göstermesi ve arzın yetersiz kalması neticesinde fiyatlarda birkaç yıl yükselme eğilimi yaşanmıştır. Ancak zamanla üretimde meydana gelen ilerlemeler ve Reyhanlı ilçesindeki sığınmacı kitlesinin azalması bu durumun nispeten dengelenmesine yardımcı olmuştur. Aynı şekilde konut fiyatlarındaki hızlı yükseliş, zamanla konut ihtiyacının giderilmesiyle birlikte normalleşme süreci yaşamıştır.

Sığınmacıların enflasyona bir diğer etkisi de iş gücündeki gelişmeler sonucunda yansımıştır. Ucuz iş gücü ile ürünlerin maliyetlerinin düşmesi, arza sunulan ürünlerin fiyatlarında da düşüş yaşanmasına neden olmuştur. Sonuç itibariyle sığınmacıların üretici duruma geçmesi ve konut ihtiyacının karşılanması sonucunda ilçedeki enflasyon baskısı nispeten rahatlama göstermiştir.

4.3.9.Kültürel Değişim ve Gastronomi Alanındaki İlerlemeler

Kültür sözcüğü Türkçe 'ye Fransızca'dan aktarılmıştır. Latin kökenli olan "Cultura" sözcüğü toprağa bir şeyler ekip ürün almak, üretmek anlamına gelmektedir.

Genel manada kültür; bir toplumun üyesi olan insanların oluşturduğu, davranış biçimi, uğraş alanları, dilleri, gıda tercihleri, gelenek ve görenekleri, maddi ve manevi değerlerini kapsayan bir bütüne verilen isimdir. Kültür kalıtsal, işlevsel, bütüncül ve değişken bir olgudur. Değişken oluşu bu tanımın dinamik bir özellik gösterdiğinin kanıtıdır. Kültürel değişimler zorunlu ya da serbest biçimde gerçekleşebilir. Zorunlu değişimler genelde devlet politikalarıyla gerçekleşmektedir. Serbest değişimlerde iç ya da dış baskı olmaksızın gerçekleşen değişimlerdir. Reyhanlı'da gerçekleşen kültürel değişim de serbest kültür değişimlerine örnek gösterilebilir. Reyhanlı'nın karşılaştığı olduğu sığınmacı kitlesi zorunlu bir varoluş olsa da değişimler de bir baskı söz konusu değildir.

Sığınmacılar, Reyhanlı'da buldukları ilk dönemlerde bir kültürel şok yaşamışlardır. İki toplum arasındaki kültürleşme faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte iki toplum içinde yeni kültürel değerler oluşmaya başlamıştır. Kültürleşme durumunun Arap bir topluluk ile gerçekleşiyor olması Türk kültürü ile yaşayan topluma hem dil hem gelenek ve görenek hem de giyim kuşam yönünden yeni değerler kazandırmıştır. İki toplumun 8 yıldır etkileşim ve iletişim içinde olmasından ötürü birçok insan iyi derecede Arapça konuşmaya başlamıştır. İyi derece de öğrenemeyen insanlarda en azından derdini anlatacak kadar Arapça bilgisine sahip olmuşlardır. İş yerlerinin Arap müşterilere de hitap edebilmek için Arapça bilen personel araması, Arapça bilenleri avantajlı bir duruma geçirmiştir.

Diğer bir etki ise giyim kuşam alanında gerçekleşmiştir. Yerli halktan kadın kesimin çok kullanmadığı Şal isimli baş örtüsü, sığınmacıların gelmesi ve kendi iş yerlerinde bu tür ürünler satmaya başlamasıyla birlikte yerli halk tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Daha muhafazakâr olan Ferace tarzı giyim kuşam öğelerinin ilçenin her yerinde satılması ve görsel olarak sürekli görülmesi, yine kadınların bu ürünleri kullanmasında etkili olmuştur.

Suriye'den Reyhanlı'ya sığınan insanların genellikle Sünni Müslümanlardan oluşması, dini değerlerde adaptasyonun hızlı gerçekleşmesini sağlamıştır. Hatta sığınmacılar dil faktörü nedeniyle dini bilimlerde yerli insanlara eğitim ve öğretim vererek yardımcı olmaktadır.

Kültürleşmeyi hızlandıran en önemli etmenlerden birisi de yapılan evliliklerdir. Türkiye geneli yabancı evliliklere bakıldığı zaman 2018 yılında yabancı gelin sayısı 22.743 olmuştur. Bu sayının %15.7 si Suriyeli gelinlerden oluşmaktadır (TUIK,2018) Suriyelilerle olan bu evlilikler genelde Reyhanlı gibi Arapça diline hakim sınır il ve ilçelerinde gerçekleşmiştir. 2011 sonrasında Reyhanlı’da bekar ve dul kalmış erkeklerin büyük bir kısmı Suriyeli sığınmacılarla evlenerek yaşamlarını birleştirmişlerdir. Bu evliliği yaşayan erkekler bir Suriyelinin tüm gelenek ve göreneklerini, yemek kültürünü, yaşayış biçimini, maddi ve manevi değerlerini görüp yaşamaktadır. Bu süreç evliliklerden doğan çocuklarla toplum içine de yayılma göstermektedir. Doğan çocuklar Türkiye vatandaşı oldukları için ve her iki kültürle yetiştikleri için, ileri dönemlerde Suriyeli sığınmacılar ülkelerine dönseler dahi Reyhanlı içerisindeki kültürleşmenin devam edeceğini göstermektedir.

Evliliklerin yanı sıra boşanma oranları da nüfus hareketliliğiyle birlikte artış göstermeye başlamıştır. Sığınmacılarla yapılan evliliklerin imam nikahı ile yapılıyor olması boşanma oranların resmi istatistiklere yansımaya engel olmaktadır. Ancak yapılan görüşmeler neticesinde insanların evlenip boşanma durumlarıyla sıkça karşılaştıkları gözlenmiştir. Bu durumun oluşmasında nüfus hareketliliği etkili olmuştur. Barış Taş (2016)’ın aktardığına göre;

Boşanma oranlarının bölgelere göre değişimi üzerinde etkili temel coğrafi unsur, nüfustur. Nüfusun fazla olduğu bölgelerde boşanma olayları da artış gösterir. Benzer şekilde nüfus artış hızının yüksek olduğu Marmara, Ege, Akdeniz ve Orta Anadolu Bölgeleri, boşanma olaylarının da zaman içerisinde artış gösterdiği bölgeler durumundadır.

Buradan da anlaşılacağı üzere nüfus artışı boşanma oranlarının artışında etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum da o toplumun yaşayış biçiminde ve dünya görüşünde değişiklikler meydana getirmektedir.

Kültür kavramı yiyecek ve içecek türlerini de içine alan bir kavramdır. Dolayısıyla bir toplumun kültürel değerlerini en çok yansıtan değerlerden biri de o yörenin mutfağıdır. Elbette ki bu zenginlik tüm toplumlar için geçerlidir. Reyhanlı’nın sığınmacıları misafir etmeye başlamışıyla birlikte sığınmacılara ait bu tür kültürel zenginlikler, kültürleşme ile Reyhanlı’ya, dolayısıyla Türk mutfağına zenginlik katmaya başlamıştır. Bu zenginlik öncelikle Suriyeli esnaf tarafından aktarılmaktadır. Geldikleri topraklarda yiyecek ve içecek alanında esnaflık yürüten sığınmacılar, geçimlerini sağlayabilmek için ekonomik faaliyetlerini Reyhanlı’da yürütmeye

başlamışlardır. Böylece ürünler Reyhanlı halkının da damak tadına hizmet etmeye başlamıştır. Bu kültürün aktarılmasının diğer yolu da akrabalık bağlarıyla yapılan misafir ziyaretleri ve evliliklerdir. Özellikle gelin olan Suriyeli sığınmacılar gelen yerli misafirlerine kendi kültürünü ikram ettiğinden Reyhanlılı halk bu ürünleri tatma imkânı yakalamaktadır. Böylece etkileşim hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir.

Fotoğraf 19 : Humus Yemeği

Yerli halkın en çok beğendiği yiyeceklerin başında Humus yemeği gelmektedir. Nohut ezmesi ile hazırlanan bu lezzet yerli halk tarafından yoğun ilgi görmektedir. Humusun yanı sıra Felefil, baharat soslu tavuk, çevirme, kübba, gibi yiyecekler halk tarafından tüketilmektedir. Yemek türleri ülkemiz ile benzerlik göstermektedir ancak kullanılan baharat ve yağlar lezzetin farklı olmasına neden olmaktadır.

İçecek olarak meyan kökünü yoğun olarak kullanan sığınmacılar, bu içeceğe yerli halkın da alışmasına neden olmuştur. Tatlı olarak Şam tatlısı, belluriye, peynirli irmik tatlısı her iki toplumunda damak tadına sunulmuştur.

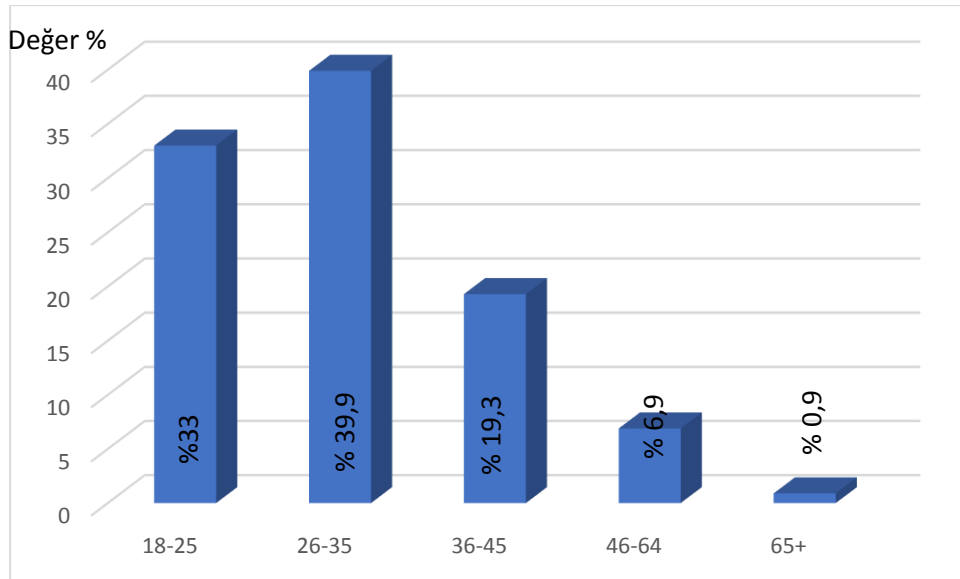
Fotoğraf 20 : Şam Tatlısı

4.4.ANKET VE BULGULAR

Bu araştırma Karabük Üniversitesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR danışmanlığında, Levent Birsen tarafından yapılmıştır. SURİYE'DEKİ İÇ SAVAŞIN TÜRKİYE'DE OLUŞTURDUĞU SOSYAL VE MEKANSAL ETKİLERİN ANALİZİ: REYHANLI İLÇESİ ÖRNEĞİ'nin araştırıldığı bu çalışmaya toplamda 250 kişi katılmıştır. Çalışmaya kapsamında 17 anket verilen cevapların sağlıklı olmayışından ötürü kapsam dışı bırakılmıştır. Sonuç itibariyle çalışmaya 175 erkek, 58 bayan katılım sağlamıştır.

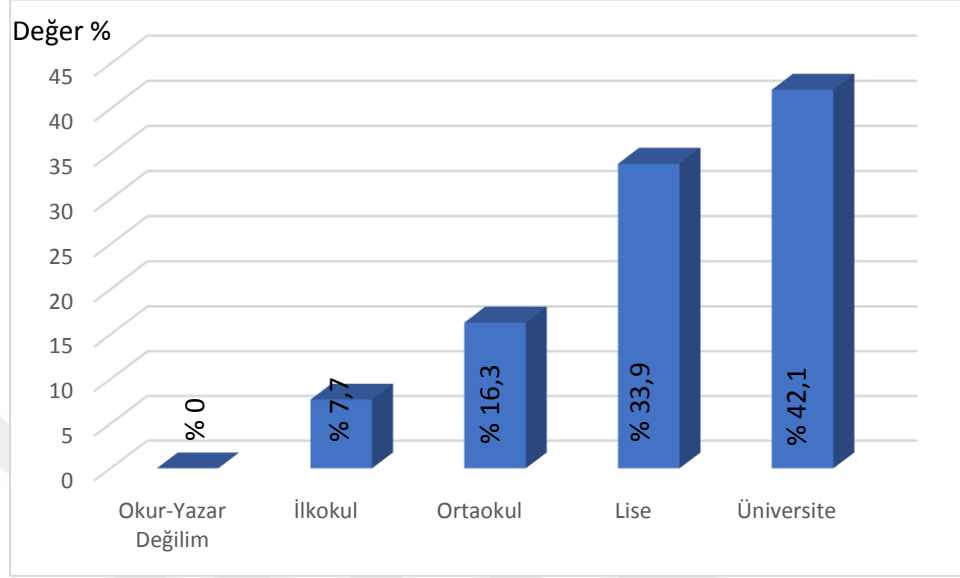

Şekil 7 : Cinsiyetiniz Nedir ?

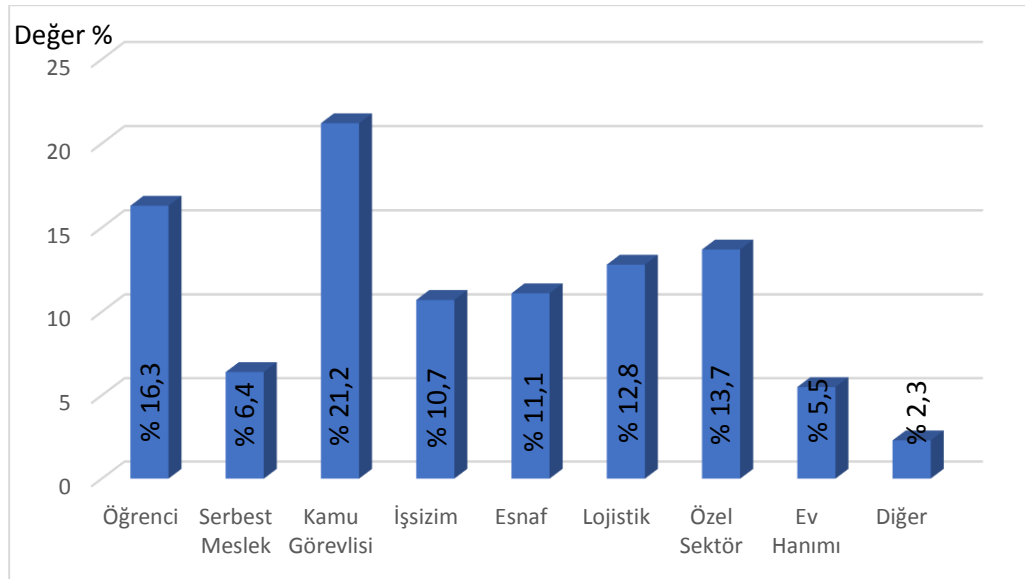
Şekil 8 : Yaş Aralığınız Nedir ?

Çalışmamıza katılan insanların %33 ü 18-25, %39,9 u 26-35, %19,3 ünün 36-45, %6,9 u 46-64, %0,9 u +65 yaş aralığındadır. Genel itibariyle ankete katılanların genç ve orta yaşlarda olduğu görülmektedir.

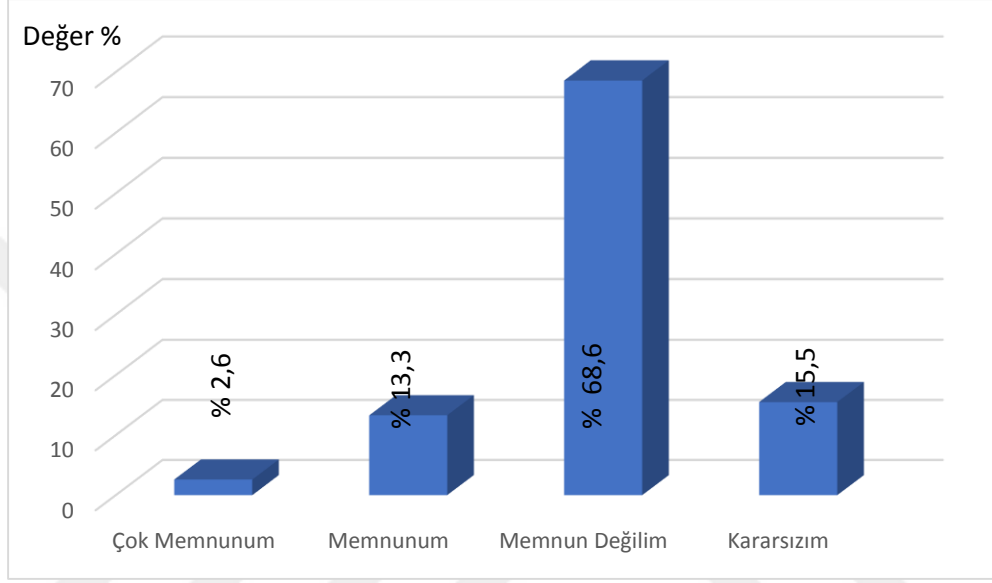
Şekil 9 : Eğitim Durumunuz Nedir ?

Çalışmamıza katılan insanların %42,2'si üniversite mezunu, %33,9'u lise mezunu, %16,3'ü ortaokul mezunu, %7,7'si ilkokul mezunudur. Saha çalışmasında okur yazar olmayan kişi yoktur. Dağılıma baktığımız zaman üniversiteli yüzdesinin fazla olduğunu görülmektedir.

Şekil 10 : Mesleğiniz Nedir?

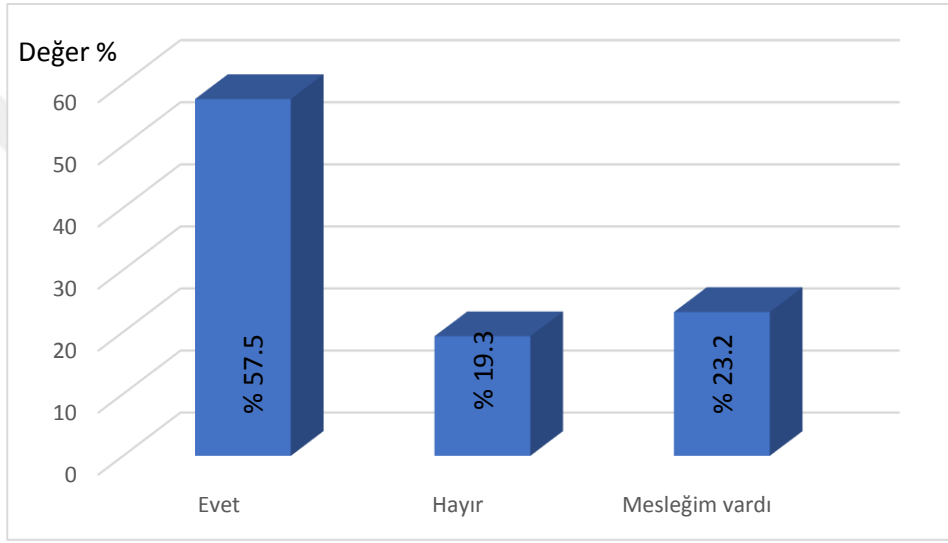
Çalışmamıza katılanların meslek gruplarına baktığımız zaman en fazla payın kamu görevlilerinde olduğunu görüyoruz. Bu meslek grubunu sırasıyla öğrenci (%16,3), özel sektör (%13,7), lojistik (%12,8), esnaf (%11,1), işsiz (%10,7), serbest meslek (%6,4), ev hanımı (%5,5) ve diğer (%2,3) meslek gurupları takip etmektedir. Hemen hemen her meslekten katılımın olduğu saha çalışmamız, toplumun her kesiminin görüşlerine yer vermiştir.

Şekil 11 . Çevrenizde Yaşayan Suriyelilerden Memnun musunuz?

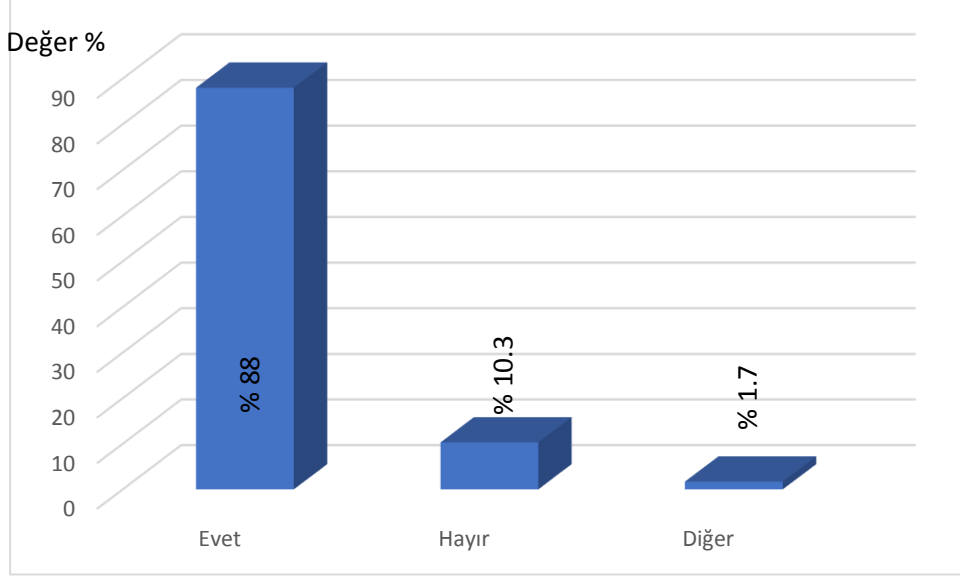
Çalışmaya katılan vatandaşların Çevrenizde Yaşayan Suriyelilerden Memnun musunuz sorusuna verdiği cevaplara baktığımız zaman %68,6 Memnun Değilim, %13,3 Memnunum, %13,3 Kararsızım ve %2,6 Çok Memnunum cevaplarını vermişlerdir. Vatandaşların memnuniyet seviyesinin düşük olmasındaki sebeplere baktığımız zaman, bu sebeplerin başında güvenlik ve iş kaygısı gelmektedir. Bir vatandaş bu durumu şöyle açıklamaktadır; “Suriyeliler yüzünden her şey zamlandı. 200 TL ye oturduğum evin kirası 700 TL oldu. Geçim çok zorlaştı. Ben bir inşaat boyacıyım, fiyat verdiğimiz dairelere yarı fiyatına teklif verip işi onlar alıyorlar”. Güvenlik konusunda da bir vatandaş şöyle açıklama yapmaktadır; “Suriyelilerin durumlarına çok üzülüyoruz ama biz de zor durumdayız. Ev ve iş bulmakta zorlanıyoruz. Reyhanlı da herkes birbirini tanır. Ama onları tanıyamıyoruz ve bir olay olduğunu onlara ulaşamıyoruz. Ne olduklarını ve nereden geldiklerini bilmiyoruz. Annemin Suriyeli komşuları evlerinde bomba hazırlar iken yanlışlıkla kendilerini patlattılar. Bu tür olaylar bizi kaygılandırıyor”.

Suriyeli sığınmacılara karşı metanetli davranmaya çalışan vatandaşlarda önemli bir paya sahip. Memnun olmayan vatandaşların dışında kalan %15,9 luk kesim; bu insanların muhacir olduğunu, sabretmemiz gerektiğini, Suriyeliler için elimizden gelen her şeyi yapmamız gerektiğini savunmaktadır. Bir vatandaş durumu şöyle açıklamaktadır ; “*Suriyeliler muhacirdir. Bizler de ensar olma yolunda gayret edeceğiz. Hiç kimse Suriyelilerin rızkını temin etmiyor. Rızkın sahibi Allah’tır ve onlar rızıklarıyla birlikte geldiler*”. Başka bir vatandaş ise durumu şöyle özetlemiştir; “*İnsanlar mecburiyette kaldıkları için evlerini yurtlarını terk ettiler. Politik değil insani düşünüp değerlendirmek lazım*”.

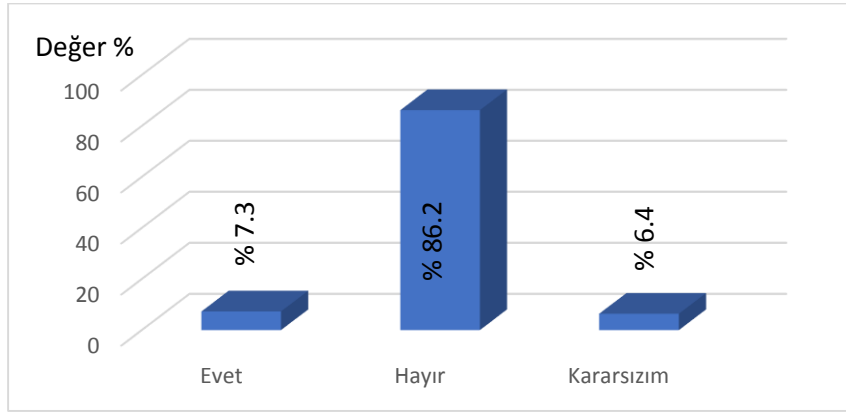
Şekil 12 : Suriyeli Sığınmacılardan Ötürü İş Bulmakta Zorluk Yaşadınız Mı?

Araştırmaya katılan vatandaşların %57,5 inin iş bulmakta zorlandığını, %19,3 ü öyle bir sorun yaşamadıklarını beyan etmişlerdir. %23,2 si de mevcut bir iş sahibi olduklarını beyan etmişlerdir. Yapılan mülakatlar sonucu genelde esnaf ve sanatkarların iş sektöründe bir zayıflık yaşadığını görüyoruz. Özellikle inşaat ve gıda sektöründe çalışanlar ise bu problemten etkilenmemişlerdir. Çünkü yapılan saha çalışmasında en fazla büyüyen iki sektörün inşaat ve gıda olduğu gözlemlenmiştir.

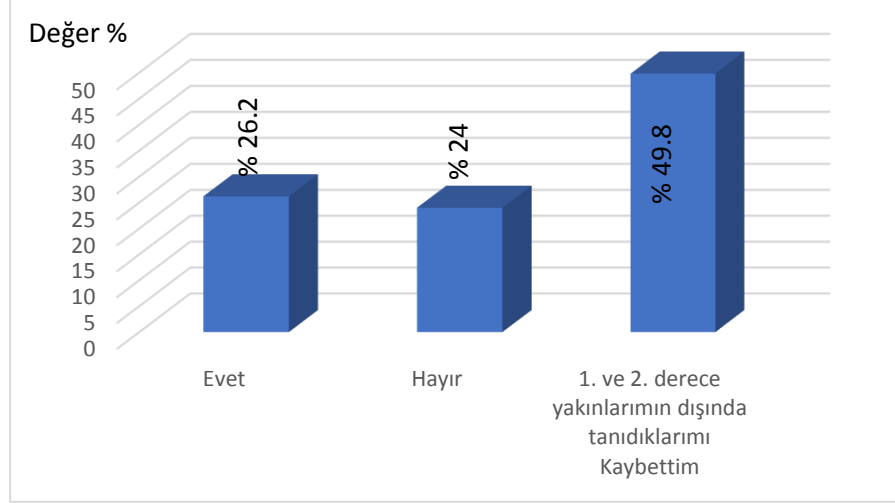
Şekil 13 : Suriyeli Sığınmacılar Geldikten Sonra Yerli Halk Konut Bulmakta Güçlük Yaşadı mı?

Suriyeli Sığınmacılar geldikten sonra Yerli Halk Konut Bulmakta Güçlük Yaşadı mı? Sorusuna cevap veren vatandaşların %88 i evet, %10,3 ü hayır ve %1.7 diğer yanıtını vermişlerdir. Diğer yanıtını bir veren vatandaşlar durumu şöyle izah etmiştir; “Zorluk çekildiğini düşünmüyorum. Konut var ama fiyat ve kiralar yükseldi. Problemin buradan kaynaklandığını düşünüyorum”. Diğer yanıtını veren vatandaşlarda benzer açıklamalar yapmışlardır.

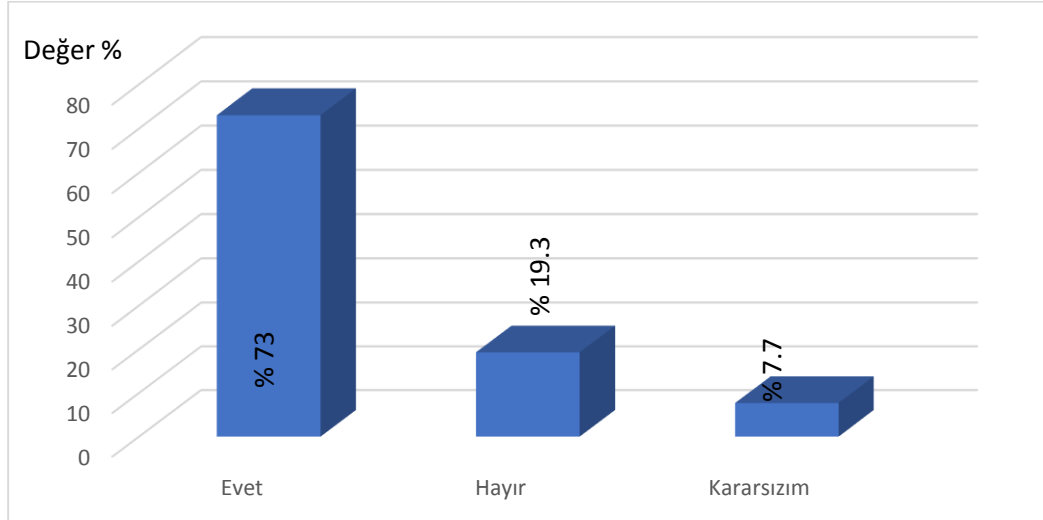
Şekil 14 : Suriyeli Sığınmacıların Reyhanlı'ya Kalıcı Olarak Yerleştirilmesini İster misiniz?

Çalışmamıza katılan vatandaşların %82,2'si Suriyelilerin Reyhanlı'ya kalıcı olarak yerleştirilmesini istememektedir. %7,3'ü yerleştirilmelerini, %6,4'ü ise kararsız olduğunu beyan etmiştir.

Şekil 15 : 11 Mayıs 2013 de Meydana Gelen Terör Saldırılarında 1. ve 2. Derecede Yakınlarınızı Kaybettiniz mi?

Araştırmaya katılan vatandaşların %49.8'i 11 Mayıs 2013'teki patlamalarda 1. ve 2. Derece yakınlarının dışında tanıdıklarını kaybettiklerini beyan etmişlerdir. % 26.22'si akrabalarını kaybettiklerini, % 24'ü ise bir kayıp yaşamadıklarını beyan etmişlerdir. Genel manada baktığımız zaman meydana gelen bu terör saldırısı toplumun büyük bir kısmına doğrudan etki etmiştir. Yapılan saha araştırmasındaki mülakatlarda insanların zihninde en çok yer eden olayın bu olduğunu görüyoruz. Güvenlik kaygılarının özellikle bu olaydan sonra kendini göstermeye başladığı anlaşılmıştır.

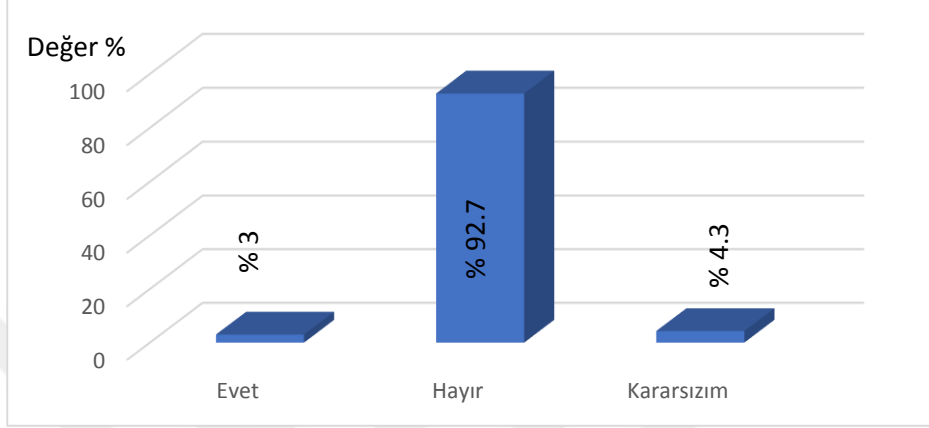

Şekil 16 : Suriyeli Sığınmacılardan Ötürü Güvenliğinizi Tehdit Altında Görüyor musunuz?

Çalışmaya katılan vatandaşların %73'ü Suriyeli sığınmacılardan ötürü güvenliğini tehdit altında görmektedir. % 19.3'ü bir tehdit olarak görmez iken % 7.7'si

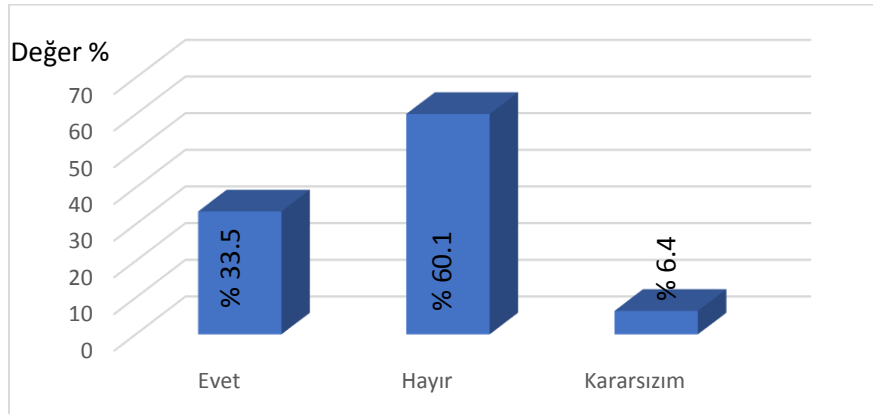

kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Güvenliğini tehdit altında görmeyen vatandaşlar; “bu insanlar zaten kendini koruyamıyor, öyle olmasa buraya sığınmazlardı. Tehlikeli insanlar örgüt mensubu olanlar” şeklinde açıklamalar yapmışlardır. Güvenliğini tehdit altında görenlerin ise genelde meydana gelen patlamalardan ve yakalanan teröristlerden etkilendiği saptanmıştır.

Şekil 17 : Mevcut Sığınmacılar Dışında Daha Fazla Sığınmacı Gelmesini İster Misiniz?

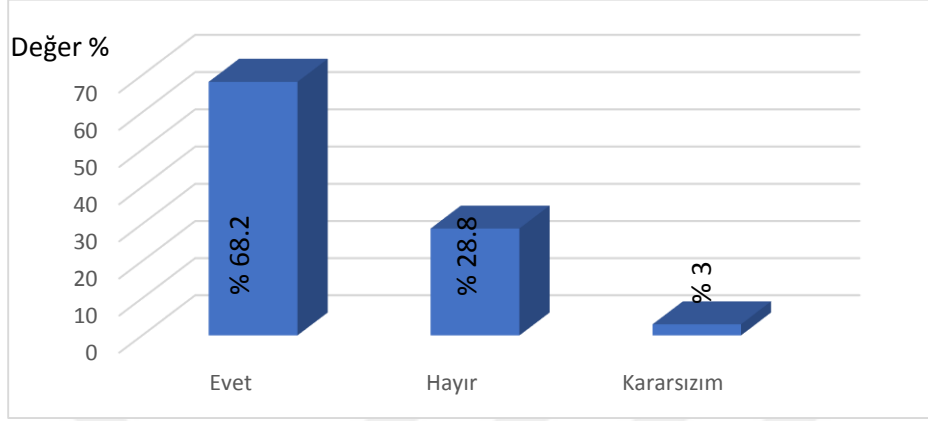
Çalışmaya katılan vatandaşların % 92.7’si daha fazla sığınmacı gelmesini istememektedir. % 3’ü yeni sığınmacılara karşı sıcak bakarken %4.3’ü kararsız olduğunu ifade etmiştir. Sonuç olarak toplumun %92.7’lik büyük bir kesimi yeni sığınmacılara karşı olduğunu ve sıcak bakmadıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 18 : Suriyeli Sığınmacılar Reyhanlı’ya Geldikten Sonra Temel Tüketim Ve Gıda Maddelerini Temin Etmekte Güçlük Çektiniz Mi?

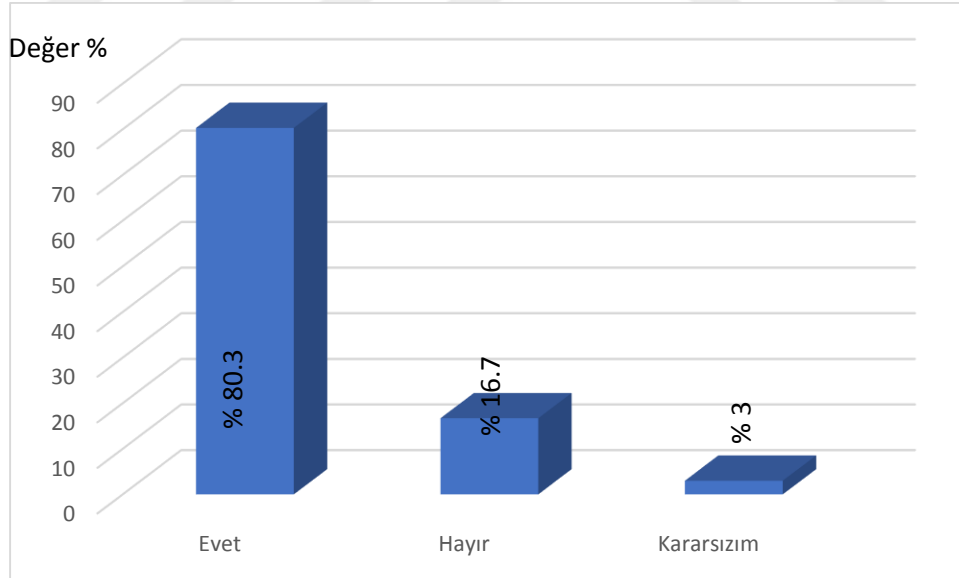
Araştırmaya katılan vatandaşların %60.1’i temel tüketim ve gıda maddelerini temin etmekte güçlük yaşamadıklarını ifade etmiştir. % 35.5’i zorluk yaşadıklarını, %6.4’ü kararsız olduğunu beyan etmiştir. Sonuç olarak insanların büyük çoğunluğu arzda sorun

yaşamadıkları görülmektedir. Temel gıda ve tüketim maddelerini temin etmekte güçlük yaşayanlar da bu problemin arzdan değil de artan fiyatlardan ötürü problem yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

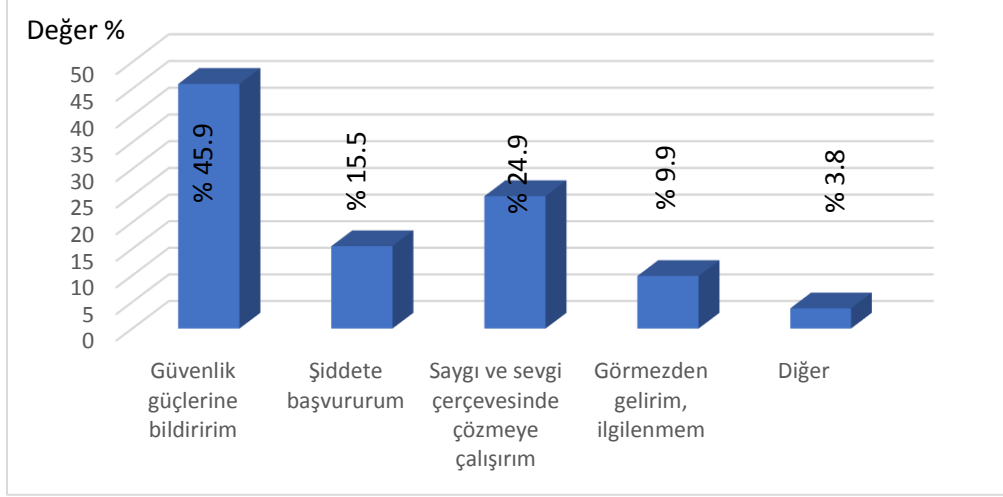
Şekil 19 : Suriyeli Sığınmacılardan Ötürü Sağlık Hizmeti Almakta Sorun Yaşıyor Musunuz?

Araştırmaya katılan vatandaşların %68.2'si sığınmacılardan ötürü sağlık hizmeti almakta zorluk çektiği, % 28.8'inin zorluk yaşamadığı, % 3'ünün ise kararsız olduğu görülmektedir.

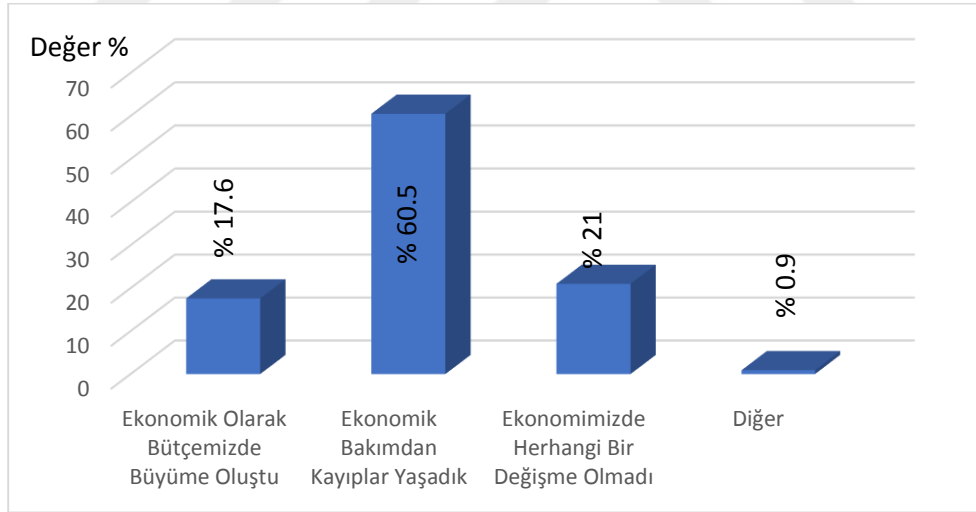
Şekil 20 : Reyhanlı'da Hayatın Pahalılaştığını Düşünüyor Musunuz?

Araştırmaya katılan vatandaşların %80.3'ü Reyhanlı'da hayatın pahalılaştığını beyan etmiştir. %16.7'si hayatın pahalılaşmadığını, %3'ü ise kararsız olduğunu beyan etmişlerdir.

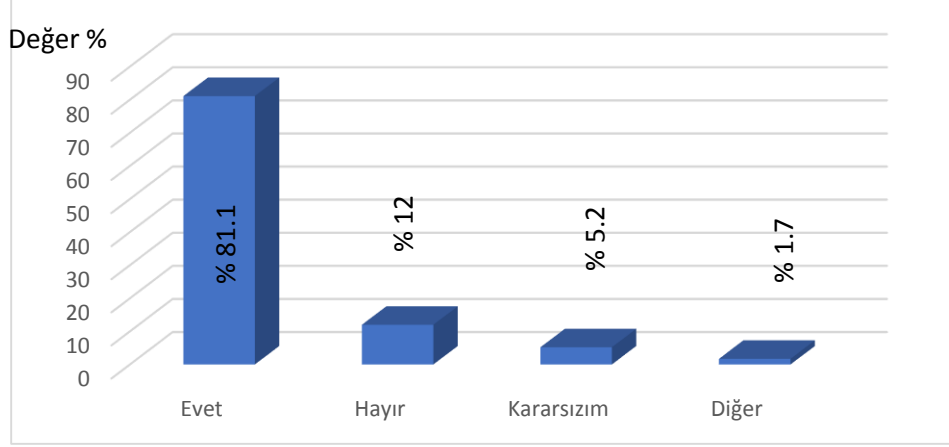
Şekil 21 : Suriyelilerle İlgili Bir Sorun Yaşadığınız Zaman Sorunu Nasıl Halledersiniz?

Çalışmaya katılan vatandaşların %45.9'u Suriyelilerle bir sorun yaşadıkları zaman sorunu güvenlik güçlerine başvurarak çözeceklerini beyan etmişlerdir. %24.9'u saygı sevgi çerçevesinde çözeceğini, %15.5'i şiddete başvuracağını, %9.9'u görmezden geleceğini, %3.8'i diğer şekillerde çözecekleri yanıtını vermişlerdir. Sonuç itibariyle insanların genel manada sağ duyulu davranacakları anlaşılmaktadır.

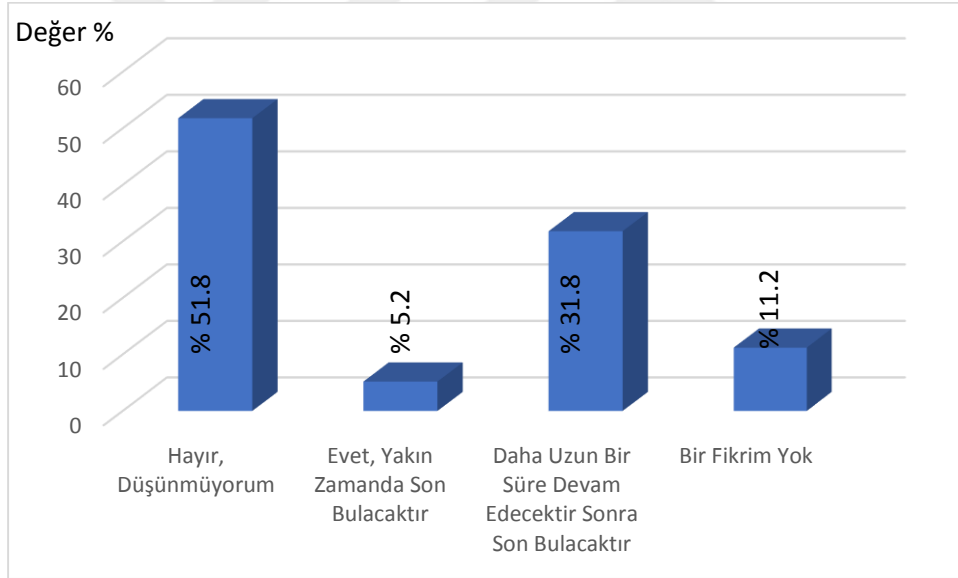
Şekil 22 : Çevrenizde Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar Sizin ve Çevrenizin Ekonomik Yaşantısını Nasıl Etkiledi?

Araştırmamıza katılan vatandaşların %60.5'i sizin ve çevrenizin ekonomik yaşantısı nasıl değişti sorusuna, ekonomik bakımdan kayıplar yaşadık şeklinde cevap vermiştir. %21'i ekonomilerinde bir değişme olmadığını, %17.6'sı ekonomilerinin büyüdüğünü, %0.9'u diğer yanıtını vermiştir. Sonuç itibariyle ankete katılanların yarısından fazlasının ekonomik bakımdan kayıplar yaşadığı anlaşılmaktadır.

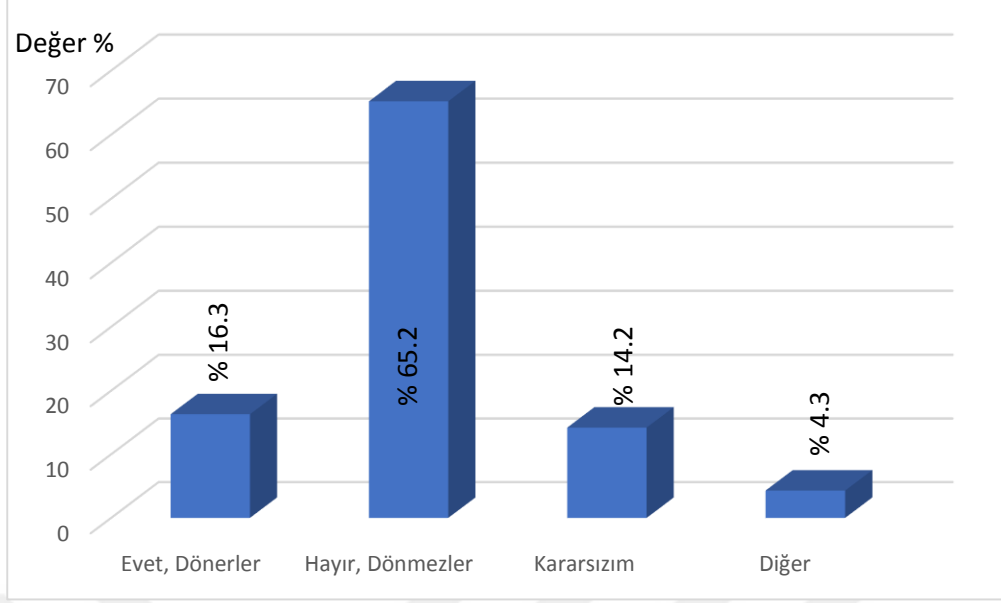
Şekil 23 : Suriyeli Sığınmacılar Reyhanlı 'ya Geldikten Sonra Reyhanlı 'da Yaşam Kültürü ve Biçimi Değişti Mi ?

Çalışmaya katılan vatandaşların %81.1'i Reyhanlı'da yaşam kültürü ve biçiminin değiştiği yanıtını verdikleri görülmektedir. % 12'si hayır bir değişme olmadı, %5.2'si kararsızım, %1.7'si diğer yanıtlarını vermişleridir.

Şekil 24 : Suriye'deki Savaşın Son Bulacağını Düşünüyor Musunuz ?

Araştırmaya katılan vatandaşların %51.8'i Suriye'deki iç savaşın son bulacağını düşünmemektedir. Vatandaşların %31.8'i uzun bir süre devam ettikten sonra son bulacağını, % 11.2'si fikrinin olmadığını, % 5.2'si de savaşın yakın zamanda son bulacağını ifade etmişlerdir.

Şekil 25 : Suriyeli Sığınmacıların Ülkelerine Geri Döneceklerini Düşünüyor Musunuz?

Ankete katılan vatandaşların Suriyeli Sığınmacıların ülkelerine geri döneceklerini düşünüyor musunuz sorusuna verdikleri yanıtlar şu şekildedir; %65.2 hayır dönmezler, %16.3 evet dönerler, %14.2 kararsızım, %4.3 diğer.

SONUÇ

Tarihin farklı dönemlerinde karşımıza çıkan göç hareketleri hemen hemen her dönemde benzer etkilerle karşımıza çıkmıştır. Her ne kadar tecrübe sahibi olsak da önüne geçemediğimiz olumsuz etkilerin yanı sıra bir dizi olumlu etki de yaşanmıştır. Özellikle Osmanlı dönemlerinde insan nüfusuna en çok ihtiyaç duyulan bir zamanda gerçekleşen göç hareketleri sayesinde sınır bölgelerine resmen etten duvar örülmüştür. Ayrıca İnsanların üretici konumuna geçirilmesiyle birlikte tarım ve hayvancılık alanlarında ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. İnsanların Avrupa'dan öğrenmiş oldukları tarım ve hayvancılık tekniklerini Anadolu topraklarında kullanması, tarımda makineleşme süreçlerini hızlandırmıştır. Böyle olumlu etkilerin yanında çevre sorunları, salgın hastalıklar, açlık, sefalet, hizmet yetersizliği gibi birçok olumsuz sonuçta karşımıza çıkmıştır. Savaş halinde olan devletin yaptığı ciddi harcamaları da göz önüne alırsak yaşanan zararların faydaları örttüğü görülmektedir. Aynı etkiler Osmanlı döneminden sonra Cumhuriyet Döneminde ve Körfez Savaşları sonrasında gerçekleşen göçlerde de karşımıza çıkmıştır. Bu farklı dönemlerdeki benzer tablolar son olarak kendini 2010 yılında gerçekleşen Arap Baharı ve akabinde Suriye'de gerçekleşen siyasi karışıklıkla göstermiştir. Yerinden edilen milyonlarca Suriyeli, can havliyle kendini komşu ülkelere atmışlardır. Bu sığınma olaylarından en çok etkilenen ülke Türkiye olmuştur. 3.6 milyon Suriyeli sığınmacıya kucak açan ülkemiz, sığınma merkezlerinde ve hizmet kurumlarında sığınmacıların hemen hemen tüm ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmaktadır. Sığınma olaylarının ilk başladığı 2011 yılı ve sonrasında ortaya çıkan etkiler geçmişte yaşadığımız etkilere oldukça paralel bir çizgi izlemiştir. Hızlı gerçekleşen bu nüfus hareketi bir dizi çevre sorunu, konut yetersizliği, hizmet yetersizliği gibi problemlerle karşımıza çıkmıştır. Sığınmacıların yaklaşık 8 yıldır ülkemizde bulunması sebebiyle bu problemler nispeten minimuma indirilmiş ve bir nevi normalleşme süreci gerçekleşmiştir. Geçen bu sürenin maliyeti ise 30 milyar dolar üzerinde olmuştur. Bu miktarda TL bazında yaklaşık 170 milyar TL gibi bir meblağa karşılık gelmektedir.

Geçekleşen etkilere ülke bazında baktığımızda genel geçer yargılar karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda etkilere Reyhanlı özelinde baktığımız zaman başka bir ülkede meydana gelen iç savaşın topraklarımıza nasıl etkide bulunduğunu daha açık bir şekilde görmekteyiz. İlk sığınmacıları misafir eden Reyhanlı, sınır ilçesi olması ve akrabalık

bağları nedeniyle bu iç savaşın her haline tanıklık etmiştir. Reyhanlı'da gerçekleşen etkiler 9 başlık halinde kendini göstermiştir. Bunlar; güvenlik problemi, nakliye sektöründeki problemler, yatay ve dikey yapılaşma, enflasyon, Ticari kurulum ve Sermaye değişimleri, Kültürel değişim, Ekonomik gelişme ve istihdam, hizmet yetersizliği, verimli arazilerin işgal edilmesi şeklinde sıralanabilir. Bu problemlerin yanında pozitif gelişmeler sermaye akışı, beyin göçü, artan tüketimle gelen ticari hareketlilik, kültürel zenginlik şeklinde sıralanabilirken diğer etkiler genelde problem şeklinde karşımıza çıktığı saptanmıştır.

Reyhanlı özelinde gün yüzüne çıkan güvenlik problemleri zamanla ülke genelinde tehdit oluşturmaya başlamıştır. Suriye'nin kuzeyine yerleşen terör unsurları Özellikle Hatay ve Kilis topraklarına yaptıkları taciz atışları ve roket saldırıları neticesinde ülkemizin sınır ötesine operasyonlar düzenlemesine neden olmuştur. Oluşturulan güvenli bölgeler sığınmacılar için nispeten dönüş umudu oluşturmuş ve bir kısım sığınmacı tekrar bu bölgelere dönmüştür. Ancak yaşanan güvenlik problemlerinin insanların zihninde kalıcı izler bıraktığı belirlenmiştir.

Nakliye sektöründeki problemler Suriye ile gerçekleşen ticaretin engellenmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Aslında bu problemde güvenlik probleminin bir sonucu olarak karşımıza çıkmıştır. Suriye topraklarında nakliye araçlarının güvenli bir seyir izleyememesi ve sınır bölgelerinde birçok terör örgütünün faaliyetlerde bulunması ticari hayatı sekteye uğratmıştır. Bu bağlamda nakliye araçları ülkeye girmeyerek tampon bölgelerde yüklerini boşaltarak uluslararası bir seyir izlemeden tekrar yurda dönmektedir. Bu durum da eskiye göre kiraların (nakliye bedeli) düşmesine neden olmaktadır. 2000 \$ seviyesinden olan kiralar yaklaşık 300-500 \$ civarlarına düşmüş ve bu durum nakliyecilerin kazançlarını çok düşük seviyelere düşürmüştür. Ayrıca Suriye'nin Arap Yarımadası'na açılan bir kapı olması ve bu kapının da kapalı durumda olması diğer Arap ülkeleriyle olan ticareti zor duruma düşürmüştür. Bu ülkelere gemi ulaşımının olmasına rağmen gemi maliyetlerinin yüksek olması yine karayolu nakliyecilerinin kazancını oldukça düşürmektedir. İşte bu olumsuz gidişat çok büyük bir nakliye potansiyeline sahip Reyhanlı'da zor günlerin geçmesine sebep olmaktadır.

Reyhanlı'da Sağlık hizmetlerinin sağlıklı ilerlememesi ve konut yetersizliği, hızlı nüfus artışının gerçekleşmesi sonucunda karşımıza çıkmıştır. Tüm halkın 75 yataklı tek bir devlet hastanesinden hizmet almaya çalışması çarkın işlemez bir hal almasına

sebepe olmuştur. Genelde çevre ilçe ve illere sevk edilen hastaların evlerinden uzakta sağlık hizmeti almak zorunda olması hem maliyet hem de ulaşım problemleri nedeniyle halkı zor durumda bırakmıştır. Ancak geçen sürede Suriyelilere hizmet veren kurumların açılması ve özel hastanelerin açılması durumun nispeten normalleşme sürecine girmesinde etkili olmuştur. Ayrıca tamamlanmak üzere olan yeni devlet hastanesi bölgeyi sağlık hizmetleri konusunda daha da rahatlatarak gibi durmaktadır.

Konut problemleri sığınmanın gerçekleştiği ilk yıllarda kendini ciddi bir biçimde göstermiştir. Özellikle kira fiyatlarında gerçekleşen sıçrama hem yerli halkı hem de Suriyeli sığınmacıları oldukça zor durumda bırakmıştır. İhtiyaca cevap vermek için çok hızlı gerçekleşen yapılaşma hareketleri çarpık kentleşme ve tarım alanlarının işgal edilmesi şeklinde kendini göstermiştir. 8 yıldır devam eden yapılaşma şu an için durumu eskiye nazaran daha normal hale getirmiştir. Suriyeli sığınmacıların ülkelerine dönmeleri halinde ise yüzlerce ev boş kalacak ve kiralar eskisinde de düşük bir hale gelecektir. Bu durum kiracı için olumlu, mülk sahibi için olumsuz bir tablo oluşturacaktır.

Sığınma hareketleri sonrasında Reyhanlı'da pozitif olarak göze çarpan en önemli etki ticaret hayatındaki hareketlilik olarak karşımıza çıkmıştır. Temel besin ve gıda maddelerine duyulan ihtiyaç satışların birkaç kat artmasına neden olmuştur. İlk zamanlar ciddi kazanç elde eden esnaf, Suriyeli sığınmacıların ticaret hayatına girmesiyle birlikte eski kazancını elde edemez hale gelmiştir. Bu durum da yerli ve yabancı esnaf arasında bir rekabet ortamının yaşanmasına neden olmuştur. Çeşitli meslek gruplarının çalışma hayatına girmesi sadece esnafla sınırlı kalmamıştır. Ciddi bir beyin göçü alan ülkemiz ve Reyhanlı ilçesi, doktor, akademisyen, eczacı, öğretmen, mühendis gibi birçok meslek alanında eğitim almış insanların çalışma hayatına girişine sahne olmuştur. Özellikle doktor, hemşire ve eczacıların çalışma hayatında faaliyet göstermesi sağlık hizmetlerinin alınmasında fayda sağlamıştır. Ancak esnaflar arasında geçen rekabet ortamı yerli halk ile sığınmacılar arasında huzursuz bir ortam yaratmaktadır.

Maddi açıdan gözlenen en önemli etki Ticari kuruluş ve Sermaye oranlarında gözlenmiştir. Yabancı sermayenin de ilçe ticaretinde kullanılması ve ticari hayatın hareketlenmeye başlamasıyla birlikte şirket varlığı ve sermayesinde sıçrama meydana gelmiştir. Bu durum ilçe için olumlu bir tablo oluşturmasına karşın sermayenin çoğunluğunun yabancı olması, ileri vadede problemler yaşanabileceğine işaret

etmektedir. Özellikle sermayenin kayıt dışı olarak doğrudan çekilmesi ilçe ekonomisinde ciddi problemler yaratabilir. Bu bağlamda kayıt dışı hareketlerin önüne geçilmesinin fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Sığınmacıların arz talep dengesinden kaynaklı mekânda yaratmış oldukları ilk etki enflasyon olmasına karşın misafirlerin varlığı zamana yayıldıkça bu konularda dengelenme süreci yaşanmıştır. Sığınmacıların geldiği ilk yıllarda hızlı bir artış gösteren gıda ve konut fiyatları üretimin ve arzın artmasıyla birlikte nispeten eski durumuna bir dönüş sağlamıştır.

Ampirik bulgulara baktığımız zaman Reyhanlılı halkın genelde mevcut duruma adapte olamadığı gözlemlenmiştir. Bu adaptasyon sürecinin sağlıklı ilerlemeyişinin temelinde güvelik kaygılarının önemli yer tuttuğu saptanmıştır. Bu bağlamda sınır ötesine gerçekleştirilen operasyonlar ve terör öbeklerinin yok edilmesi bu adaptasyon sürecini pozitif yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Sığınmacılara karşı duyulan memnuniyet genelde olumsuz olarak gözlemlense de bazı kimseler sığınmacı insanlara karşı sağduyulu yaklaşmaktadır. Bunu beyan eden iki farklı görüş durumu şöyle ifade etmiştir; *“Suriyelilerin durumlarına çok üzülüyoruz ama bizde zor durumdayız. Ev ve iş bulmakta zorlanıyoruz. Reyhanlı da herkes birbirini tanır. Ama onları tanıyamıyoruz ve bir olay olduğunu onlara ulaşamıyoruz. Ne olduklarını ve nereden geldiklerini bilmiyoruz. Annemin Suriyeli komşuları evlerinde bomba hazırlar iken yanlışlıkla kendilerini patlattılar. Bu tür olaylar bizi kaygılandırıyor”*. Diğer görüş ise; *“Suriyeliler muhacirdir. Bizlerde Ensar olma yolunda gayret edeceğiz. Hiç kimse Suriyelilerin rızkını temin etmiyor. Rızkın sahibi Allah’tır ve onlar rızıklarıyla birlikte geldiler. İnsanlar mecburiyette kaldıkları İçin evlerini yurtlarını terk ettiler. Politik değil insani düşünüp değerlendirmek lazım”* şeklinde ifadelerde bulunulmuştur. İlçede bulunan sığınmacıların gelecekteki varlıklarından endişeli olan yerli halk, sığınmacıların kalıcı olarak yerleşmelerini istemedikleri belirlenmiştir.

Çalışmanın tamamından elde edilen sonuçların ışığında alınması gereken tedbirleri aşağıda maddeler halinde sıralayacağız;

- Kamp dışı sığınmacılar, mevcut ekonomik düzen içerisinde kendisine rol üstlenerek maddi açıdan kendini taşıyabilme çabasıdadır. Kamp içi sığınmacılar da Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde olduğu gibi üretim

faaliyetlerine dahil edilerek en azından devletin üzerindeki yük bir nebze azaltılmalıdır.

- Tüm yurda dağılmış olan sığınmacılar ile halk arasında senkronizasyon tamamlanmalı ve oluşacak olumsuz sonuçların önüne geçilmelidir.
- Osmanlı dönemlerinde önemli bir nüfus haline gelen azınlıklar zaman içerisinde batılı devletlerin bir baskı malzemesi haline gelmiştir. Öyle ki II. Abdülhamit bu durumu şöyle özetlemiştir; *İmparatorluğumuz dahilindeki boş araziye iskân etmek için münasip şekilde muhaceret tedbirine ihtiyaç var. Fakat Yahudi göçünü münasip telakki etmeyiz. Yabancı dinde inşaları kıymuk gibi kendi içimize soktuğumuz devirler geçti. Devletimiz sınırları dahilinde ancak kendi milletimizden olanları ve bizimle aynı dini inançları paylaşanları kabul edebiliriz. Türk unsurunu kuvvetlendirmeye dikkat etmeliyiz. Bosna-Hersek ve Bulgaristan'daki Müslüman halkın çoğalıp artanını muntazaman buraya getirip yerleştirmeliyiz. Bu gibi durumların tekrar yaşanmaması ve probleme dönüşmemesi için içimizdeki bu azınlıklar için gerekli anayasal çalışmalar yapılmalı, ileride oluşacak problemlerin önüne geçilmelidir.*
- Suriye'nin kuzeyinde oluşan terör öbeklerine karşı operasyonlar devam etmeli ve oluşacak yeni saldırılara müsaade edilmemelidir.
- Reyhanlı'da sağlık alanlarında atılacak adımlar hızlandırılmalı, yatak kapasitesi sığınmacılara ve yerli halka yetecek seviyeye çıkarılmalıdır.
- Reyhanlı'da yerli halk ve sığınmacılar arasındaki memnuniyetsiz tavırları minimuma indirmek için gerekli eğitim ve seminerler düzenlenmeli, misafirlerimiz yurtlarına dönene kadar oluşacak çatışma ortamı önlenmelidir.
- Reyhanlı'da artan tüketimle birlikte oluşan fiyat artışları daha sık denetlenmeli, insanların mağduriyeti minimuma indirilmelidir.
- Reyhanlı'da gerçekleşen hızlı yapılaşma nedeniyle oluşan çarpık kentleşme önlenmelidir. Tarım alanları imara açılmamalı ve bu araziler üretim alanları olarak kullanılmaya devam edilmelidir.
- Reyhanlı'da sağlık alanında yapılan denetimler artırılmalı, sığınmacı halka gerekli aşı ve sağlık taramaları yapılarak sağlık haritamızın bozulmasına müsaade edilmemelidir.

- Reyhanlı'da ve Türkiye'de yasaklanmış olan yabancı dilde tabela yasağı tavizsiz bir şekilde uygulanmaya devam edilerek kültürel değerlerimizin korunması sağlanmalıdır.
- Ortadoğu ile olan kara yolu ticaretimizin aksamasından ötürü alternatif ulaşım hatları oluşturmalı ve Suriye ile Irak'ın güneyinde kalan ülkelere ulaşım imkanları geliştirilmelidir.
- Kayıt dışı sermaye hareketleri önlenmeli, ilçe içerisindeki yabancı sermayenin burada tutulması için gerekli teşvikler sağlanmalıdır.
- Reyhanlı ilçesine yapılacak yatırımlar artırılmalı, kalabalığın yaratmış olduğu karmaşa ve düzensizlik insanların gözünden silinmelidir.
- Kültürel etkileşim olumlu katkılar sağlasa da öz kültürümüzün yok olamaması için gerekli çalışmalar yapılmalı, milli değerlerimiz her zaman ön planda tutulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abuhasan, M. (2013). *Arap Baharı sonrası Suriye 'de yaşanan gelişmeler ve Türkiye 'nin güvenliğine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Ankara.
- Acun, C., Özçelik, N. (2018). Terörle mücadelede Yeni Safha Zeytin Dalı Harekâtı. *SETA Yayınları*, Rapor 105, 1. Baskı.
- Acun, C, Keskin, B. (2016). PKK'nın kuzey Suriye örgütlenmesi PYD-YPG. *SETA Yayınları*, Rapor 61, 2. Baskı.
- Adıbelli, B. (2012). *Emperyalizm oyununda ikinci perde Arap Baharı ve Suriye*, İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Arı, T. (2008), *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Bursa: Marmara Kitap Merkezi.
- Atalay, İ. (2007) *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, İzmir: Meta Basım
- Atalay, İ. (2007) *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*, İzmir
- Atalay, İ. (2011) *Dünya Coğrafyası*, İstanbul: İnkılap Yayınevi
- Ataman, M. (2012). Suriye'de iktidar mücadelesi: Baas rejimi, toplumsal talepler ve uluslararası toplum. *SETA Rapor*, s.11.
- Ayhan, V., Basılğan, M., Algan, Ü. (2012). Suriye krizinin Gaziantep ve Hatay ekonomisi üzerine etkisi. *IMPR*, Rapor 12.
- Ayhan, V. (2011). Arap Baharı'nın ABD-Türkiye ilişkilerine etkisi, *Ortadoğu Analiz*, Cilt:3,Sayı:36, s.18.
- Başarıcı, M. (2019). *2011-2019 Tarihleri Arasında Suriyeli Sığınmacıların Kente Uyum Sürecinde Yaşadıkları Ekonomik ve Sosyal Sorunlar; Gaziantep Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Baş, T. (2002). *Anket Nasıl Hazırlanır, Nasıl Uygulanır, Nasıl Değerlendirilir*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Caner, C. (2012). Suriye Baas Partisi: İdeoloji, Örgüt, İktidar. B. Adıbelli (Ed.), *Emperyalizm oyununda İkinci Perde Arap Baharı ve Suriye* (S.15-25). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Choueiri, Y.M. (2011). *Ortadoğu Tarihi*, Ankara: İnkılap Kitapevi
- Demiröz, Ç. (2013). *Körfez Savaşlarının Küresel Yansımaları ve Türkiye Etkileri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü. Ve Şahin, İ.F. (2012) *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*. Ankara: Pegem.
- Dokuyucu, E. (2018). *Zorunlu Göçe Maruz Kalan Suriyelilerin Türkiye’de Yaşadıkları Barınma Sorunları*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Duman, S. (2009). Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskân Çalışmaları (1923-1938). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S 43, s. 473-490
- Elban, H. (2017). *Yeni Dünya Arayışında Ortadoğu’nun Geleceği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İstanbul.
- Fuller, G.E. (2017). *Türkiye ve Arap Baharı*. Çev.: Mustafa Acar, Ankara: Tarcan Matbaası.
- Gelvin, J.L. (2016) *Modern Ortadoğu Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Geray, C. (1962) *Türkiye’den ve Türkiye’ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1961)*, Ankara : Ankara Üniversitesi S.B.F., Maliye Enstitüsü.
- Güler M.A. (2014). *Sosyal Dışlanma Bağlamında Yeni Toplumsal Hareketler, Yunanistan, Arap Baharı, İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri Örnekleri*, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Güler, H. Ve Çağlar, D. (2015). Mısır Baharı ve Ç/Alınan Devrim. Deniz, A.Ç. (Ed.). *Toplumsal hareket teorileri ve Ortadoğu İsyancıları* (153- 169). Ankara: Oriaon Kitabevi.
- Güner, İ. Ve Ertürk, M. (2013). *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, Ankara : Nobel Yayınevi.

- Güngördü, E. (2002). *Coğrafyada Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Güngördü, E. (2010). *Üniversiteler İçin Devletler Coğrafyası (Siyasi-Fiziki-Beşeri ve Ekonomik Yönü ile)*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- İpek, N. (1994). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*. Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kaynak, M. vd. (1992). *Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye (1988-1991)*, Ankara: Tanmak Yayınları.
- Kılıç, S. (2009). Uzam mı, uzay mı? Peki mekân ne?. *Cogito*, Sa: 59, s. 58
- Kök, S. ve Tekerek, M. (2012). Sokak siyasetinden sosyal ağlara yeni aktivizm: Arap Baharı deneyimi. *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*, ss.59-65.
- Lewis, B. (2017). *Ortadoğu*, Çev.: S.Y. Kölay, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Oral, M. vd. (2016). *Günümüz Dünya Sorunları*. F. Aydın (Ed.). Ankara: Pegem.
- Oran, B. (2002). *Türk Dış Politikası*, İstanbul: İletişim Yayınları
- ORSAM (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi). (2014). Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar Ve Öneriler, Rapor No: 189, ANKARA.
- ORSAM (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi). (2015). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme , Rapor No: 196, ANKARA
- Özçağlar, A. (2014). *Coğrafyaya Giriş Sistemik Kavramlar ve Yöntemler*. Ankara: Ümit Ofset.
- Özçağlar, A. (2016). Bölge Kavramı ve Sistematiği Ders Notları. Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi.
- Özçağlar, A. (2015). *Yönetmelik Coğrafya*, Ankara: Protokol Nika Yayınevi.

- Özdemir, Ç. (2012). *Ortadoğu ve Arap Baharı (Türkiye demokratik bir ülke olarak Ortadoğu'da model olabilir mi?)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Pehlivanoglu, A.Ö. (2004). *Ortadoğu ve Türkiye*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kastaş Yayınevi, İstanbul.
- Perruchou, R. (2009). *Göç Terimler Sözlüğü*, Çev; Bülent Çiçekli, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), No:18, İsviçre
- Sarı, Ö. (2015) “Suriye Arap Baharı Kısa mı Dönüyor”, *Toplumsal hareket teorileri ve Ortadoğu İsyamları* (123-128). A.Ç. Deniz (Ed.). Ankara: Oriakon kitabevi,
- Shacknove, Andrew E. (1985). Who Is a Refugee?, *Ethics*, Vol.95 No.2, s.274-284.
- Şen, S. (2004). *Ortadoğu'da ideolojik bunalım: Suriye Baas Partisi ve ideolojisi*. İstanbul : Birey Yayıncılık.
- AFAD. (2014). Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında, ANKARA.
- Taş, B., Türkan O., (2016). Türkiye de Boşanmaların Coğrafi Bölgelere Göre Analizi 2001 2014. *4th International Geography Symposium? GEOMED 2016*, Yayın No:2943394
- Toraman, İ. (2015). *Arap Baharı ve Türkiye*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi .Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Türkmen, T. (2012) *Sosyal Medyanın Politik Yaşama Etkisi: Arap Baharı Çerçevesinde Mısır ve Libya Örneği*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Türkoğlu, O. (2011). Mülteciler ve ulusal/uluslararası güvenlik. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30,2,101-118
- Yavuz, C., Erdurmaz, S. (2012) *Arap Baharı ve Türkiye Ortadoğu'da kırılan fay hatları*, Ankara: Berikan Yayıncılık,
- Yılmaz, M.,(1999). *XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Muhacir İskân Politikası*. Osmanlı, C. 4, İstanbul :Yeni Türkiye Yayınları.
- Yılmaz, M.A. (2014). *ABD Emperyalizmi ve Ortadoğu*. Ankara: İmge kitabevi.

- Yılmaz, H. (2014). *Türkiye’de Suriyeli Mülteciler - İstanbul Örneği – Tespitler, İhtiyaçlar Ve Öneriler*. İstanbul: Mazlumder.
- Yiğit, G.K. (2016). Sağlık Sorunları. F. Aydın (Ed.). *Günümüz Dünya Sorunları (361-411)*. Ankara : PEGEM
- Yüksel U., Bulut M.N., Mor Z. (2014). Türkiye’de bulunan Suriyeli mülteciler. *IMPR(Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi)*, Ankara.
- Zehir, C. (2004). *Son Gelişmeler Işığında Ortadoğu’da Su Meseleleri, Milletlerarası Ortadoğu: Kaos mu? Düzen mi?*. Konferans Bildiriler Kitabı, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları

İnternet Kaynakları

Dara’da olaylar nasıl başladı, (Erişim : 22.02.2016)

<http://suriyedevrimi.com/derada-olaylar-nasil-basladi/>

Kronoloji: Suriye’de İsyandan İç savaşa, (Erişim : 24,12,2017)

<http://www.aljazeera.com.tr/kronoloji/kronoloji-suriyede-isyandan-ic-savasa>

2011 den 2018 e ÖSO’nun Dönüşümü (Erişim: 30.01.2018)

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756>

Suriye’de Savaşan Cihadi Guruplar Kimler, (Erişim: 18.03.2018)

<http://islamianaliz.com/mobil/haber/suriyede-savasan-cihadî-gruplar-kimler-3670#sthash.qA9uFkeo.dpbs>

El nusra Nedir Ne Zaman Kuruldu (Erişim: 18.03.2018)

<http://www.haberturk.com/el-nusra-nedir-tahrir-el-sam-nedir-tahrir-el-sam-ne-zaman-kuruldu-el-nusra-ne-zaman-kuruldu-1662969>

Doğu Guta’da yaşanan krizle ilgili bilinmesi gerekenler (Erişim: 18.03.2018)

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43200447>

Tunusta Huzursuzluk Yeniden Başladı (Erişim: 7.12.2018)

http://parstoday.com.tr/news/world/95889Tunus%27ta_huzursuzluklar_yeniden_ba%C5%9Fad%C4%B1

Mısır Arap Baharı (Erişim: 7.12.2018)

<http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylarmisir-arap-bahari-1299>

Libya'da yeniden yapılanmayı zorlaştıran fay hatları (Erişim: 7.12.2018)

<http://www.aljazeera.com.tr/goruslibyada-yeniden-yapilanmayi-zorlastiran-fay-hatlari>

Yemen İç Savaşında Korkunç Bilanço (Erişim: 7.12.2018)

<https://www.islahhaber.net/yemen-ic-savasinda-korkunc-bilanco-87169.html>

Kronoloji: Suriye'de İsyandan İç Savaşa (Erişim: 24.12.2017)

<http://www.aljazeera.com.tr/kronoloji/kronoloji-suriyede-isyandan-ic-savasa>

Sebepler ve Sonuçlarıyla Halep'in Düşüşü (Erişim: 7.12.2018)

<http://skriterdergi.com/canacunsebepler-ve-sonuclariyla-halepin-dususu>

El Nusra Nedir, Ne zaman Kuruldu (Erişim: 18.03.2018)

<http://www.haberturk.com/el-nusra-nedir-tahrir-el-sam-nedir-tahrir-el-sam-ne-zaman-kuruldu-el-nusra-ne-zaman-kuruldu-1662969>

Türkiye Tarihinin Sınır Ötesi Operasyonları (Erişim: 8.12.2018)

<https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiye-tarihinin-sinir-otesi-harekatlari?page=12>

Süleyman Şah Türbesinin Yeri Değiştiriliyor (Erişim: 8.12.2018)

<http://www.milliyet.com.tr/suleyman-sah-turbesi-nin-yeri-gundem-2017555/>

Adım Adım Şah Fırat Operasyonu (Erişim: 9.12.2018)

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/adim-adim-sah-firat-operasyonu>

Fırat Kalkanı Bitti (Erişim: 9.12.2018)

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/firat-kalkani-bitti>

Fırat Kalkanı Harekatının 216 Günlük Bilançosu (Erişim: 8.2.2018)

<http://www.milliyet.com.tr/firat-kalkani-harekatinin-216-gundem-2423279/>

24 Ağustos'tan bugüne Fırat Kalkanı Harekâtında sağlanan ilerlemeyi 35 haritada özetledik (Erişim: 9.12.2018)

<https://twitter.com/AJTurk/status/831201346539888640> 9/12/2018

Tel Rıfat Operasyonu Başlıyor (Erişim: 9.12.2018)

<https://www.haberturk.com/son-dakika-tel-rifat-operasyonu-basliyor-1893348>
9/12/2018

Göç Kabul Ülkesi : 19.yy sonu 20.yy başı (Erişim: 7.12.2018)

<https://goclertarihi.wordpress.com/2015/03/07/1-donem-goc-kabul-ulkesi-19-yuzyil-sonu-20-yuzyil-basi>

Depodaki Fotoğraflarla zamanda Gündem (Erişim: 7.12.2018)

<http://www.milliyet.com.tr/depodaki-fotografarla-zamanda-gundem-2133673>

Irak'ın Kuveyt'i işgali ve I. Körfez Savaşı (Erişim: 9.05.2018)

<http://www.trtarsiv.com/izle/86687/irak-in-kuveyt-i-iskali-ve-birinci-korfez-savasi/>

Neler Yapıyoruz (Erişim: 7.12.2018)

<https://www.afad.gov.tr/tr23586Neler-Yapiyoruz>

Reyhanlı Hakkında (Erişim: 28.12.2018)

<http://www.reyhanli.bel.tr/gecmiste-reyhanli.html>

Cilvegözü Sınır Kapısında Patlama (Erişim: 30.07.2018)

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/cilvegozu-sinir-kapisinda-patlama-13-olu-74390.html>

Reyhanlı Saldırısının Planlayıcısına 53 kez Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis (Erişim: 30.07.2018)

<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/reyhanli-saldirisinin-planlayicisina-53-kez-agirlastirilmis-muebbet-hapis-352313.html>

Zeytin Dalı Öncesi Afrinden Türkiye'ye kaç saldırı düzenlendi (Erişim: 30.07.2018)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43469338>

Reyhanlıya Roket Atıldı, 17 Yaşındaki genç kız öldü (Erişim: 30.07.2018)

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/reyhanliya-roketli-saldiri-40726794>

Hatay'da Nakliye Sektörü Sıkıntılı Günler Geçiriyor (Erişim: 31.07.2018)

<http://www.iha.com.tr/hatay-haberleri/hatayda-nakliye-sektoru-sikintili-gunler-geciriyor-hatay-1399752/>

Faydalanılan Kurumlar

AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı)

Gümrük Bakanlığı

Cilvegözü Gümrük Müdürlüğü

Hatay Valiliği

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi

Başkanlık Osmanlı Arşivi

Reyhanlı Belediyesi

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Reyhanlı Kaymakamlığı

Reyhanlı Ticaret Odası

TABLULAR LİSTESİ

<i>Tablo 1 : Yıllara Göre Muhacirlere Yapılan Masraflar .....</i>	<i>47</i>
<i>Tablo 2 : Yıllara ve Ülkelere Göre Ülkemize Sığınan Göçmenler .....</i>	<i>48</i>
<i>Tablo 3 : Ülkemize Sığınan Göçmenlerden Ülkemize Yerleşenlerin Sayısı ve Geldikleri Ülkeler .....</i>	<i>49</i>
<i>Tablo 4 : Cumhuriyet Döneminde Göçmenlere Dağıtılan Topraklar .....</i>	<i>50</i>
<i>Tablo 5 : Cumhuriyet Döneminde Dağıtılan Tohumların Miktarı .....</i>	<i>51</i>
<i>Tablo 6 : Cumhuriyet Döneminde Göçmenlere Dağıtılan Hayvan ve Araç Gereçlerin Miktarı .....</i>	<i>51</i>
<i>Tablo 7 : Irak-İran Savaşı sonrasında Kurulan Barınma Merkezleri ve Barındırdığı Nüfus ....</i>	<i>54</i>
<i>Tablo 8 : Iraklı Sığınmacıların Sayıları .....</i>	<i>55</i>
<i>Tablo 9 : Geçici Barınma Merkezleri Mevcut Son Durum (Mayıs 2019) .....</i>	<i>59</i>
<i>Tablo 10 : Suriyeli Sığınmacılara Verilen Sağlık Hizmetleri .....</i>	<i>63</i>
<i>Tablo 11 : Geçici Barınma Merkezlerinde Çalışan Sağlık Personeli .....</i>	<i>64</i>
<i>Tablo 12 : Eğitim Gören Sığınmacıların Oranları .....</i>	<i>64</i>
<i>Tablo 13 : Sığınmacılara Türkiye Genelinde Verilen Sağlık Hizmetleri .....</i>	<i>81</i>
<i>Tablo 14 : Reyhanlı'da 2011 Öncesi Şirket Tipleri ve Sermayesi .....</i>	<i>82</i>
<i>Tablo 15 : Reyhanlı'da 2011-2018 yılları Arası Yeni Şirket Tipleri ve Sermayesi .....</i>	<i>83</i>
<i>Tablo 16 : Reyhanlı'da 2011-2018 Arasında Kurulan ve Kapatılan Şirket Sayıları .....</i>	<i>83</i>

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 : Fırat Kalkanı Operasyonu Çerçevesinde Terörden Arındırılan Yerler	33
Şekil 2 : Afrin ve El Bab Arasında Bulunan Tel Rıfat Bölgesi	35
Şekil 3 : Ülkemizdeki Sığınmacıların Nüfus Piramidi (2018)	61
Şekil 4 : Reyhanlılı ve Suriyeli Halk Arasındaki Ticaret Şeması	71
Şekil 5 : 2011 - 2016 Yılları Arasında Reyhanlı'nın Gelişimini Gösteren Uydu Görüntüleri	79
Şekil 6 : Reyhanlı'da İmara Açılan Verimli Araziler	80
Şekil 7 : Cinsiyetiniz Nedir ?	89
Şekil 8 : Yaş Aralığınız Nedir ?	89
Şekil 9 : Eğitim Durumunuz Nedir ?	90
Şekil 10 : Mesleğiniz Nedir?	90
Şekil 11 . Çevrenizde Yaşayan Suriyelilerden Memnun musunuz?	91
Şekil 12 : Suriyeli Sığınmacılardan Ötürü İş Bulmakta Zorluk Yaşadınız mı?	92
Şekil 13 : Suriyeli Sığınmacılar Geldikten Sonra Yerli Halk Konut Bulmakta Güçlük Yaşadı mı?	93
Şekil 14 : Suriyeli Sığınmacıların Reyhanlı'ya Kalıcı Olarak Yerleştirilmesini İster misiniz?	93
Şekil 15 : 11 Mayıs 2013 de Meydana Gelen Terör Saldırılarında 1. ve 2. Derecede Yakınlarınızı Kaybettiniz mi?	94
Şekil 16 : Suriyeli Sığınmacılardan Ötürü Güvenliğinizi Tehdit Altında Görüyor musunuz? ..	94
Şekil 17 : Mevcut Sığınmacılar Dışında Daha Fazla Sığınmacı Gelmesini İster Misiniz?	95
Şekil 18 : Suriyeli Sığınmacılar Reyhanlı'ya Geldikten Sonra Temel Tüketim Ve Gıda Maddelerini Temin Etmekte Güçlük Çektiniz Mi?	95
Şekil 19 : Suriyeli Sığınmacılardan Ötürü Sağlık Hizmeti Almakta Sorun Yaşıyor Musunuz? ..	96
Şekil 20 : Reyhanlı'da Hayatın Pahalılaştığını Düşünüyor Musunuz?	96
Şekil 21 : Suriyelilerle İlgili Bir Sorun Yaşadığınız Zaman Sorunu Nasıl Halledersiniz?	97
Şekil 22 : Çevrenizde Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar Sizin ve Çevrenizin Ekonomik Yaşantısını Nasıl Etkiledi?	97
Şekil 23 : Suriyeli Sığınmacılar Reyhanlı'ya Geldikten Sonra Reyhanlı'da Yaşam Kültürü ve Biçimi Değişti Mi ?	98
Şekil 24 : Suriye'deki Savaşın Son Bulacağını Düşünüyor Musunuz ?	98
Şekil 25 : Suriyeli Sığınmacıların Ülkelerine Geri Döneceklerini Düşünüyor Musunuz?	99

GRAFİKLER LİSTESİ

<i>Grafik 1 : Türkiye’de Bulunan Kamp Dışındaki Sığınmacıların Oranları .....</i>	<i>60</i>
<i>Grafik 2 : Yıllara Göre Tır ve Kamyon Giriş-Çıkış Oranları .....</i>	<i>76</i>
<i>Grafik 3 : Reyhanlı’da Yıllara Göre Konut Ruhsat Sayıları.....</i>	<i>77</i>

HARİTA LİSTESİ

<i>Harita 1 : Suriyeli Sığınmacıların İllere Göre Dağılımı (2019) .....</i>	<i>61</i>
<i>Harita 2 : Reyhanlı Lokasyon Haritası .....</i>	<i>68</i>
<i>Harita 3 : Suriye'den Atılan Roketlerin Etkili Menzilini Gösteren Harita .....</i>	<i>74</i>
<i>Harita 4 : Reyhanlı (Güney Bölüm) 2011-2016 Yılları Arası Gelişim Haritası .....</i>	<i>78</i>

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

<i>Fotoğraf 1 : Arap Baharı Gösterilerinden Bir Fotoğraf.....</i>	19
<i>Fotoğraf 2 : Tunus'taki Gösterilerden Bir Fotoğraf.....</i>	21
<i>Fotoğraf 3 : Mısır'daki Gösterilerden Bir Fotoğraf.....</i>	22
<i>Fotoğraf 4 : Libya'daki Gösterilerden Bir Fotoğraf.....</i>	22
<i>Fotoğraf 5 : Yemen'deki İç Savaştan Bir Fotoğraf.....</i>	23
<i>Fotoğraf 6 : Suriye'nin Başkenti Şam'dan Savaş Öncesi bir Fotoğraf.....</i>	24
<i>Fotoğraf 7 : Halep'ten Savaşın Etkilerini Gösteren Bir Fotoğraf.....</i>	28
<i>Fotoğraf 8 : Şah Fırat Operasyonundan Bir Fotoğraf.....</i>	32
<i>Fotoğraf 9 : Afrin'de Terör Örgütlerinin İnşa Ettiği Tüneller.....</i>	34
<i>Fotoğraf 10 : Balkanlardan Göç Eden Muhacirler.....</i>	42
<i>Fotoğraf 11 : Balkanlardan Göç Eden Muhacirler.....</i>	48
<i>Fotoğraf 12 : Irak'taki Savaştan Kaçarak Ülkemize Doğru İlerleyen Iraklılar.....</i>	53
<i>Fotoğraf 13 : Suriyeli Sığınmacılardan Bir Görüntü.....</i>	62
<i>Fotoğraf 14 : Konteyner Kentlerden Bir Görüntü.....</i>	63
<i>Fotoğraf 15 : Suriyelilere Hizmet Veren Sağlık Kurumu.....</i>	64
<i>Fotoğraf 16 : Suriyeli Halka Ait İş Yerleri.....</i>	71
<i>Fotoğraf 17 : Reyhanlı Patlamasının Yarattığı Hasardan Bir Görüntü (2013).....</i>	73
<i>Fotoğraf 18 : Sığınmacıların Kullandığı Çadır ve Ambarlar.....</i>	77
<i>Fotoğraf 19 : Humus Yemeği.....</i>	88
<i>Fotoğraf 20 : Şam Tatlısı.....</i>	88

EKLER

Bu araştırma Karabük Üniversitesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR danışmanlığında, Levent Birsen tarafından yürütülmektedir. “Suriye’deki İç Savaşın Türkiye’de Oluşturduğu Sosyal Ve Mekânsal Etkilerin Analizi: Reyhanlı İlçesi Örneği ” nin araştırıldığı bu çalışmada vereceğiniz cevaplar çalışmanın bulgularını şekillendirecektir. Bu yüzden soruları cevaplarken gerekli özeni göstermenizi rica ederim. Katılımınızdan dolayı en içten teşekkürlerimi sunarım.

Levent BİRSEN

KİŞİSEL BİLGİLER

1-Cinsiyetiniz?

- Erkek
 Kadın

2-Yaş aralığınız ?

- 18-25   26-35
 36- 45   46-64
 65+

3-Eğitim durumunuz?

- Okur-yazar değilim   İlkokul   Ortaokul
 Lise   Üniversite

4- Mesleğiniz Nedir?

- Öğrenci   Serbest Meslek
 Kamu Görevlisi   İşsizim
 Esnaf   Lojistik
 Özel Sektör   Diğer

GÜNLÜK YAŞAM

5- Çevrenizde yaşayan Suriyeli Sığınmacılardan memnun musunuz?

- Çok memnunum   Memnunum
 Kararsızım   Memnun değilim

6-Suriyeli sığınmacılardan ötürü iş bulmakta sıkıntı yaşıyor musunuz ?

- Evet
 Hayır
 Mesleğim Vardı

7- Suriyeli sığınmacılardan ötürü konut bulmakta güçlük yaşad mı?

- Evet

- Hayır
 Diğer

8- Suriyeli sığınmacıların Reyhanlı'ya kalıcı olarak yerleşmelerini ister misiniz?

- Evet
 Hayır
 Kararsızım

9- 11 Mayıs'ta meydana gelen patlamalarda 1. ve 2. Derecede yakınınızı kaybettiniz mi?

- Evet
 Hayır
 1. ve 2. Derece yakınlarımda olan tanıdıklarımı kaybettim.

10- Suriyeli Sığınmacılardan ötürü güvenliğinizi tehdit altında görüyor musunuz?

- Evet
 Hayır
 Kararsızım

11- Mevcut sığınmacılar dışında daha fazla sığınmacı gelmesini ister misiniz ?

- Evet
 Hayır
 Kararsızım

12- Suriyeli sığınmacılar Reyhanlı'ya geldikten sonra temel tüketim ve gıda maddelerini temin etmekte güçlük çektiniz mi??

- Evet
 Hayır
 Kararsızım

13- Suriyeli sığınmacılardan ötürü sağlık hizmeti almakta sorun yaşıyor musunuz ?

- Evet
 Hayır
 Kararsızım

14- Reyhanlı'da Hayatın Pahalaştığını Düşünüyor Musunuz?

- Evet
 Hayır
 Kararsızım

15- Suriyelilerle ilgili bir sorun yaşadığınız zaman sorunu nasıl hallederseniz ?

- Güvenlik güçlerine bildiririm.
 Şiddete başvururum
 Saygı ve sevgi çerçevesinde çözmeye çalışırım.
 Görmezden gelirim (ilgilenmem)
 Diğer (Yazınız: .....
.....)

16- Çevrenizde bulunan Suriyeli sığınmacılar sizin ve çevrenizin ekonomik yaşantısı nasıl etkiledi?

- Ekonomik olarak bütçemizde büyüme meydana geldi.
 Ekonomik bakımdan kayıplar yaşadık.
 Ekonomimizde herhangi bir değişme olmadı.
 Diğer (Yazınız: .....
.....)

17- Suriyeli Sığınmacılar Reyhanlı'ya Geldikten Sonra Reyhanlı'da Yaşam Kültürü ve Biçimi Değişti Mi ?

- Evet
 Hayır
 Kararsızım
 Diğer

GELECEK VE BEKLENTİLER

18- Suriye'deki iç savaşın son bulacağını düşünüyor musunuz ?

- Hayır, düşünmüyorum.
 Evet, yakın zamanda son bulacaktır.
 Daha uzun bir süre devam edecektir ve sonra son bulacaktır.
 Bir fikrim yok.

19- Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri döneceklerini düşünüyor musunuz ?

- Evet, Dönerler.
 Hayır, Dönmezler.
 Kararsızım
 Diğer

20- Suriye'de kurulacak yeni bir yönetim Reyhanlı'yı nasıl etkiler ?

- Olumlu
 Olumsuz
 Bir değişme olmaz

ÖZGEÇMİŞ

Levent BİRSEN 01.05.1991 tarihinde Hatay/Reyhanlı'da doğdu. İlk okulu mahalle mektebinde, lise öğrenimini Reyhanlı Lisesi'nde tamamladı. 2010 yılında Karabük Üniversitesi Coğrafya Bölümü'ne yerleşti. 2015 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra aynı yıl yüksek lisans eğitimine başladı. 2017 yılında devlet memuru olarak göreve başladı ve halen aktif olarak devlet memuru olarak çalışmaktadır. Yazar bundan sonraki akademik çalışmalarını Siyasi Coğrafya alanında sürdürmeyi planlamaktadır.

